

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

VAIDOTAS BRUČKUS
TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMOS CIVILINĖS TEISĖS SPECIALIZACIJA

VERSLO PERLEIDIMO SUTARČIŲ ANALIZĖ: AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO IR
ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTYS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. dr.
Viktorija Budreckienė

Vilnius, 2017

TURINYS

TURINYS.....	2
ĮVADAS.....	3
1. VERSLO PERLEIDIMO SUDARANT AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTĮ YPATUMAI.....	9
1.1. Sutarties dalykas	10
1.2. Kaina kaip akcijų pirkimo - pardavimo sutarties sąlyga.....	11
1.3. Reikalavimai, taikomi sutarties formai.....	14
1.4. Akcininkų pirmumo teisė įsigyti parduodamas akcijas	15
1.5. Šalių ir kreditorių interesų užtikrinimas perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi	17
2. VERSLO PERLEIDIMO SUDARANT ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTĮ YPATUMAI.....	23
2.1. Sutarties dalykas	23
2.2. Kaina kaip įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sąlyga.....	24
2.3. Reikalavimai taikomi sutarties formai	25
2.4. Šalių bei kreditorių interesų užtikrinimas perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi	28
3. VERSLO PERLEIDIMO ĮGYVENDINIMO TIKSLINGUMAS AKCIJŲ BEI ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIMIS.....	30
3.1. Skirtingų verslo perleidimo sutarčių esminių sąlygų nustatymo įtaka verslo perleidimui	30
3.2. Verslo perleidimo sutarčių įstatyminių reikalavimų skirtumai, jų kaita.....	33
3.3. Verslo perleidimo sutarčių esminiai reglamentavimo ypatumai Vokietijos ir Estijos teisinėje sistemoje	53
IŠVADOS.....	64
PASIŪLYMAI	66
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	67
ANOTACIJA.....	74
ANNOTATION.....	74
SANTRAUKA	75
SUMMARY	76
PRIEDAI	77
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	80

IVADAS

Tiriamos problemos.

1. Ar akcijų pirkimo-pardavimo sutartys, kuriomis siekiama verslo perleidimo tikslo, išlaiko savo esminių sąlygų svarbą ir jų nustatymo būtinumą?
2. Ar akcijų perleidimas vienu ar keliais sandoriais, kai sandorių tikslas yra viso verslo perleidimas, gali būti laikomas įmonės kaip verslo įsigijimu, kuriam galėtų taikomi įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių reikalavimai?

Baigiamojo darbo aktualumas. Baigiamajame darbe nagrinėjama tema kelia nemažai klausimų visuomenės daliai, kuriai tenka susidurti su šia civilinių santykių sritimi. Šalies mastu skatinamas verslumas, darbo vietų kūrimas, pastovus verslo ir verslininkų interesų puoselėjimas, be to vis daugiau asmenų imasi vykdyti smulųjį verslą tad didėja visuomenės dalis, kuriai aktuali šiame darbe nagrinėjama tema. Verslo perleidimo sutarčių sudarymas tampa įprastu vakarietiškoje visuomenėje, kur samdomas darbas tampa vis mažiau populiarus, žmonės siekia užsiimti jiems patinkančia veikla, o ir darbo ar verslo sričių kaita daro reikšmingą įtaką asmens norų, interesų įgyvendinime. Verslo perleidimo sutarčių sudėtingumas ir jų pastovi kaita, papildomi reikalavimai, retkarčiais ir palengvinimai, sudaro pagrindą nagrinėti šią sritį ir įvairiausias jos aspektus, išskiriant šio civilinės teisės instituto specifiką bei pasikeitimus.

Verslo perleidimo proceso sudėtingumą sukuria platus verslo perleidimo sutarčių reglamentavimas bei pačios verslo perleidimo sąvokos nevienareikšmiškumas. Skirtingi įstatymai, jų normos bei sistemiškumas sukuria verslo perleidimo sandorių sudėtingumo prielaidą. Asmenys, kurie siekia teisingai įgyvendinti verslo perleidimą, tinkamai pasiekti savo interesų užtikrinimą ir sudaryti verslo perleidimo sutartį, privalo domėtis ir suprasti verslo perleidimo sutarčių galimybes, jų sudarymo specifiką, skirtingų sutarčių patrauklumą, efektyvumą, o, galbūt, priešingai – sutarčių sudėtingumą, perdėtus reikalavimus ir formalumus. Verslo perleidimo sutartis reglamentuojančios teisės normos numatytos ne viename Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹ (toliau – LR CK) skirsnyje, kurių sisteminis aiškinimas sudaro visumą taisyklių, kurios taikomos verslo perleidimo sutartims. Be to, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas² (toliau – LR ABĮ) taip pat užima ypatingą vietą verslo perleidimo sutarčių reglamentavime, jų aiškinime ir tinkamame įgyvendinime. LR ABĮ yra ypatingai svarbus verslo perleidimo sandoriuose, nes pagrindinės ir populiariausios asmenų pasirenkamos verslo vykdymo formos – uždarnosios akcinės bendrovės arba akcinės bendrovės steigimas.

¹ „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).

² „Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas“, *Valstybės žinios* 64, 1914 (2000).

Verslo perleidimo sutarčių reikalavimų kaitą kaip pagrindą nagrinėti šią temą, atskleidžia įstatymų normų kaita. Vienas iš pavyzdžių, 2015 m. įsigalioję LR CK pakeitimai, kuriais nustatyti nauji reikalavimai³ akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, laikomoms vienu iš verslo perleidimo būdų. Minėtu įstatymu nustatčius notarinės formos reikalavimą esant bent vienai iš numatytų sąlygų, galima įžvelgti akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių kaip verslo perleidimo formų supanašėjimą. Be kita ko, įsigaliojus LR CK reglamentuotas kitas verslo perleidimo būdas – įmonės kaip visumos pirkimas-pardavimas. Šis būdas kaip viena iš verslo perleidimo alternatyvų turėjo įnešti nemažą pokytį verslo perleidimo santykiuose, tačiau šie sandoriai netapo tokie dažni, kaip buvo tikėtasi.

Kitas nagrinėjamos temos aktualumą patvirtinantis aspektas – verslo perleidimo sandorių gausa. Pavyzdžiui, 2011-2013 m. statistika atskleidžia, kad per metus sudaroma apie 60-80 įmonių pirkimo-pardavimo sandorių⁴. Lietuvos Respublikos Statistikos departamento (toliau – Statistikos departamentas) duomenimis 2015 m. Lietuvoje veikė 1839 įmonių grupės⁵. Šis skaičius taip pat pateikia verslo mastą Lietuvoje, o kaip aptarta anksčiau, verslo masto didėjimas sudaro prielaidas verslo perleidimo sandorių dažnumui visuomenėje. Taip pat pažymėtina, kad veikiančių ūkio subjektų skaičius Lietuvoje yra didėjantis nuo 2013 m. ir pagal dabartines tendencijas, šis pastovus didėjimas, atsižvelgiant į statistikos duomenis, turėtų išlikti ir ateityje. Veikiančių ūkio subjektų metų pradžioje skaičius, Statistikos departamento duomenimis: 2013 m. – 86.929 vnt.; 2014 m. – 90.790 vnt.; 2015 m. – 93.017 vnt.; 2016 m. – 99.200 vnt.; 2017 m. – 104.074 vnt.⁶ Pateikti statistiniai duomenys aiškiai iliustruoja veikiančių ūkio subjektų skaičiaus augimą Lietuvoje, todėl akivaizdu, kad bėgant laikui daugės ir verslo perleidimo sutarčių sudarymo skaičius, kurių pasirinkimui daugiausia įtakos turės tokių sutarčių sudarymo sudėtingumas, įstatyminiai reikalavimai ir formalumai, kurių nauda arba formalūs trukdžiai gali išryškinti vieno iš verslo perleidimo būdų populiarumą ir kitų būdų nepatrauklumą.

Atsižvelgiant į aptartus aspektus, pasirinkti du pagrindiniai verslo perleidimo būdai, t. y. sutartys, kurių pagrindu perleidžiamas verslas: uždaryjū akcinių bendrovių akcijų bei įmonės pirkimo-pardavimo sutartys. Keičiantis įstatymų reikalavimams bei gausėjant teismų praktikai, būtina analizuoti skirtingus verslo perleidimo sandorius reglamentuojančias teisės normas bei jų taikymo praktiką, nes vieningos nuomonės ir aiškių šių verslo perleidimo sutarčių aiškinimo

³ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74, 1.105 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymas“, TAR 12715 (2014).

⁴ Marius Stračkaitis, „Sąmyšis dėl įmonės akcijų pardavimo: dvi naujovės, abi su trūkumais“, Verslo žinios, 2015 sausio 22 d., <http://www.vz.lt/archive/article/2015/1/22/samysis-del-imones-akciju-pardavimo-dvi-naujoves-abi-su-trukumais>

⁵ Lietuvos Respublikos statistikos departamentas, „Verslo statistika, Veikiantys ūkio subjektai, Įmonių grupių skaičius, atnaujinta 2017 m. liepos 5 d.“, <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

⁶ Lietuvos Respublikos statistikos departamentas, „Verslo statistika, Veikiantys ūkio subjektai, Veikiančių ūkio subjektų rodikliai, Veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje, Veikiantys ūkio subjektai metų pradžioje“, 2017 m. vasario 3 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

nuostatų suformuotų nėra, todėl tiek teismai, tiek doktrinos atstovai savo darbuose sutarčių sąlygas išskiria bei aiškina skirtingai. Būtina įvertinti įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo tikslus ir jų santykį su verslo perleidimui keliamais reikalavimais, esminėmis tokių sutarčių sąlygomis bei jų sudarymo sudėtingumu.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Nors vienu ar kitu aspektu šią temą nagrinėjo ne vienas lietuvių autorius (pavyzdžiui, V. Bitė, J. Kiršienė, K. Kerutis, S. Zagurskis ir kt.), jų darbuose aptarti tik atskiri verslo perleidimo akcijų pirkimo – pardavimo bei įmonės pirkimo – pardavimo sutartimis aspektai, o doktrinoje pateikti išaiškinimai nesudaro pagrindo vieningai nuomonei. Išskirtini V. Bitės mokslo darbai, kuriuose autorius išsamiai nagrinėjo akcijų pirkimo-pardavimo sandorius kaip verslo perleidimą. Šis autorius savo daktaro disertacijoje⁷ išsamiai nagrinėjo verslo perleidimo specifiką pagal akcijų pirkimo-pardavimo sutartis, tačiau plačiai apie akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių privalumus ar trūkumus nepasisakė. Taip pat V. Bitė paskelbė ne vieną publikaciją apie akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdo specifiką, šiam būdui keliamus reikalavimus. Vienoje iš publikacijų autorius analizavo akcijų pardavimo pripažinimo verslo perleidimu sąlygas ir motyvus⁸. Pažymėtina, kad vienoje iš publikacijų buvo nagrinėti ir akcijų pirkimo-pardavimo sutarties formos reikalavimai, sandorio registracijos bei išviešinimo padariniai⁹. V. Bitė savo darbuose akcentavo akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdo specifiką, šio instituto taikymo ir aiškinimo problematiką. J. Kiršienė ir K. Kerutis taip pat nagrinėjo verslo perleidimą pagal akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sandorius¹⁰. Publikacijoje šie autoriai nagrinėjo skirtingų verslo perleidimo būdų reglamentavimą ir susiformavusią praktiką, tačiau akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo kaip skirtingų sutarčių, kurių tikslai, esminės sąlygos ir sudarymo tvarka skiriasi, aspektų nenagrinėjo. Asta Jakutytė-Sungailienė publikavo straipsnį, kuriame nagrinėjo kreditorių teisių apsaugos aspektus verslo perleidimo sandoriuose¹¹. Ši autorė analizavo skirtingų verslo perleidimo sutarčių privalumus, atsižvelgiant į kreditorių teisių apsaugos lygį. S. Zagurskis straipsnyje „Verslo perleidimas akcijų arba įmonės pardavimo būdu¹²“ palygino šiuos du skirtingus verslo perleidimo būdus, nagrinėjo jų specifiką. Minėtas autorius išskyrė šių skirtingų būdų privalumus ir trūkumus, tačiau nenagrinėjo pačių sutarčių esmės, jų tikslų ir formuojamų teismų bei doktrinos požiūriu į jas.

⁷ Virginijus Bitė, „Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2009).

⁸ Virginijus Bitė, „Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei“, *Jurisprudencija* 2, 120 (2010).

⁹ Virginijus Bitė, „Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration“, *Jurisprudencija* 19, 2 (2012).

¹⁰ Julija Kiršienė, Kristupas Kerutis, „Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė“, *Jurisprudencija* 3, 81 (2006).

¹¹ Asta Jakutytė-Sungailienė, „Protection of creditors' right in asset deal“, *Jurisprudencija* 18, 1 (2011).

¹² Simonas Zagurskis, „Verslo perleidimas akcijų arba įmonės pardavimo būdu“, *Notariatas* 23 (2017).

Taigi, verslo perleidimo tematikos aktualumą dar kartą išryškina joje mokslinius tyrimus atlikusių autorių gausa, kurių darbuose nagrinėti įvairūs su verslo perleidimu susijusę aspektai, atlikti tyrimai ir įvardinamos esminės problemos ir jų sprendimo būdai.

Vis dėlto, šio darbo naujumą patvirtina ir tai, kad jame bus analizuojami ir pasikeitę nagrinėjamu klausimu aktualūs teisės aktai, teismų praktika bei doktrina. Be to, bus aptarti ir užsienio valstybių reglamentavimo ir teismų praktikos pavyzdžiai. **Bus nagrinėjami aktualūs ir su uždarujų akcinių bendrovių (toliau – UAB) verslo perleidimu susiję akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių ypatumai, jų kaita.** Naudojami tarptautiniai šaltiniai sukurs savitą požiūrį į verslo perleidimą, bus siekiama lyginamuoju aspektu atskleisti Lietuvos verslo perleidimo sutarčių problematiką, reglamentavimo privalumus ar trūkumus. Analizuojant ir vertinant naujausius šaltinius, sutarčių tikslus, sąlygas bei verslo perleidimo ypatumus, bus atskleistos Lietuvos verslo perleidimo sutarčių populiarumo, sudėtingumo specifika ir galimos tendencijos ateityje. Nors dalis autorių nagrinėjo akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių kaip verslo perleidimo būdo patrauklumą, lygino ir išskyrė šios sutarties privalumus įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių atžvilgiu, šis darbas išskirtinis dėl tos priežasties, jog juo bandoma išskirti dviejų skirtingų sutarčių sudarymo sudėtingumą, šių sutarčių ateities tendencijas ir galimą populiarumą, atsižvelgiant į šių sutarčių specifika, grindžiamą siekiamais sutarčių tikslais, nustatytais įstatyminiais reikalavimais, esminėmis sutarčių sąlygomis bei sutarčių laisvės principo taikymo apimtimi šiuose verslo perleidimo būduose.

Šio tyrimo pagrindas trijų skirtingų atvejų analizė: UAB verslo perleidimas įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi, akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, kai perleidžiamos visos UAB akcijos (100 proc. akcijų) bei, kai perleidžiamas kontrolis akcijų paketas (51 proc. ir daugiau UAB akcijų). Taip pat bus aptariamas UAB kaip verslo vykdymo formos perleidimas (nevykdantis veiklos subjektas) ir tokiems perleidimams taikomi reikalavimai.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šio darbo reikšmė glaudžiai siejasi su dviejų skirtingų, tačiau panašių ir konkuruojančių verslo perleidimo būdų specifikos atskleidimu. Atskleista specifika išryškina skirtingų sandorių dažnumo priežastis, taip pat nuodugniai išanalizuoti šių sutarčių tikslai ir sudarymo motyvai leis atskirti šias dvi sutartis kaip skirtingus būdus perleisti verslą kaip visumą arba įgyti tik jo dalį. Atliktas tyrimas sąlygos tinkamą sandorio pasirinkimą, siekiant skirtingo tikslo, sąnaudų išvengimo, greitumo ar papildomos interesų apsaugos perleidžiant verslą, todėl bus naudingas praktinę veiklą vykdančioms teisininkams bei verslo perleidimą planuojantiems verslininkams.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ir palyginti akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių kaip skirtingų verslo perleidimo būdų reglamentavimo bei aiškinimo teismų praktikoje ypatumus, šių sutarčių sudarymo privalumus ir trūkumus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išskirti esmines akcijų pirkimo-pardavimo bei įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygas ir jų būtinumą įgyvendinant verslo perleidimo tikslą;
2. Išanalizuoti verslo perleidimo sutartis lyginamuoju aspektu ir išryškinti verslo perleidimo skirtingomis sutartimis privalumus, tokių sutarčių šalių ir kitų suinteresuotų asmenų interesų apsaugą bei kreditorių teisių užtikrinimo galimybes;
3. Išanalizuoti teismų praktiką ir atskleisti teismų praktikoje matomą verslo perleidimo pagal akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartis vertinimą;
4. Lyginamuoju aspektu išryškinti Lietuvos bei pasirinktų Europos valstybių praktiką verslo perleidimo sutarčių srityje.

Tyrimo metodologija. Temos nagrinėjimui ir tyrimo atlikimui buvo naudojami įvairūs moksliniai metodai, kurių pagrindu buvo išanalizuotos tyrimo problemos bei pateiktos išvados, pasiūlymai. Pagrindiniai tyrime naudoti moksliniai metodai: *lingvistinė, lyginamoji, teleologinė, sisteminė bei loginė analizė*.

Lingvistinio metodo pagrindu aiškinamos sąvokos, teismų praktikos bei skirtingų teisės normų formuluotės.

Sisteminis metodas, neatskiriant nuo lingvistinio metodo, naudotas analizuojant skirtingų įstatymo normų bei skirtingų teismo sprendimų nuostatas, ieškant jų bendrumo ar skirtumų, bei išskiriant tam tikras tendencijas.

Lyginamosios analizės metodas tyrime taikytas siekiant išskirti skirtingų Europos valstybių teisinį reglamentavimą, reglamentavimo panašumus bei skirtumus verslo perleidimo srityje. Šis metodas taip pat taikytas ieškant Lietuvos teisinio reglamentavimo spragų bei sprendimo variantų, siekiant pateikti pasiūlymus šių spragų ištaisymui.

Teleologinis metodas buvo naudotas vertinant skirtingas įstatymų redakcijas, siekiant nustatyti tam tikrų pakeitimų atlikimo tikslus bei motyvus, įstatymų leidėjo požiūrį į verslo perleidimo sritį ir jos tobulinimą.

Dokumentų analizės metodu tiriamos skirtingų verslo perleidimo sutarčių sąlygos, jų įtvirtinimo būtinumas, nustatomi sutarčių skirtumai bei panašumai.

Visas tyrimas paremtas *loginės analizės metodu*, analizuojant teorinę bei praktinę medžiagą ir pateikiant logiškai susietas išvagas, apibendrinimus. Atliekant tyrimą vyravo loginio metodo taikymas, buvo lyginami du skirtingi verslo perleidimo būdai ir *loginiu metodu*,

neatskiriant nuo kitų minėtų mokslinių metodų, išvedami skirtingų sutarčių panašumai, skirtumai bei pateikiamos logiškai (teorine bei praktine medžiaga) pagrįstos išvados.

Tyrimo struktūra. Tyrimo struktūra paremta iškeltomis problemomis bei pasirinktais uždaviniais šių problemų sprendimui bei analizavimui.

Pirmasis tyrimo skyrius apima akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių kaip verslo perleidimo būdo analizę. Šiame skyriuje nuosekliai analizuojami pagrindiniai akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių elementai, šių sutarčių sudarymo tikslai bei keliami reikalavimai. Šio skyriaus tikslas išanalizuoti akcijų pirkimo-pardavimo sutarties elementus, pateikti tam tikras išvadas ir sudaryti pagrindą tolesniam temos analizavimui bei skirtingų verslo perleidimo būdų analizavimui.

Antrajame darbo skyriuje tiriamos problemos bei pagrindiniai įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių elementai, jų sudarymas bei specifika. Šiame skyriuje atskleistos pagrindinės šio verslo perleidimo būdo problemos, privalumai, kurie lyginamosios analizės būdu buvo lyginami trečiajame tyrimo skyriuje, atsižvelgiant į pirmajame skyriuje pateiktus apibendrinimus, problemas.

Trečiajame skyriuje analizuojami bei lyginami du skirtingi verslo perleidimo būdai, atsižvelgiant į pirmajame ir antrajame skyriuje analizuotas problemas, specifiką bei teisinį reglamentavimą ir tikslus. Šiame skyriuje taip pat analizuojama pasirinktų Europos valstybių verslo perleidimo būdų elementai. Jie lyginama su Lietuvos teisiniu reglamentavimu ir susiformavusia praktika bei loginės analizės būdų pateikiamos išvalgos, skirtumų susiformavimo priežastys, spragos bei galimi patobulinimai ir sprendimo būdai.

Darbo pabaigoje, remiantis visuose tyrimo skyriuose analizuota teorine, praktine informacija, užsienio valstybių įstatymais, praktika bei patirtimi, išskiriamos išvados, pateikiami pasiūlymai bei galimos rekomendacijos.

Ginamieji teiginiai.

1. Įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių institutas Lietuvos teisinėje sistemoje yra nykstantis, atsižvelgiant į akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių kaip verslo perleidimo būdo paprastumą ir reglamentavimo dispozityvumą.
2. Akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių naudojimas verslo perleidimui paneigia įmonės pirkimo-pardavimo instituto įtvirtinimo tikslą Lietuvos teisinėje sistemoje.
3. Šiandieninis notarinės sandorio formos reikalavimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, esant LR CK numatytoms sąlygoms, yra perteklinis.

1. VERSLO PERLEIDIMO SUDARANT AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTĮ YPATUMAI

Lietuvos teisės aktuose nerasime aptariamą verslo perleidimo sąvoką. Šią sąvoką sudaro du pagrindiniai elementai: perleidimas ir verslas. Atsižvelgiant į tai, kad įstatyme nėra įtvirtintos sąvokos ir dvi sąvokos sudedamosios dalis, pastebėtina, kad skirtingi asmenys ar institucijos šias sąvokas vertina skirtingai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) suformavo praktiką, kad sąvoka „perleidimas“ siejama su nuosavybės teisės perėjimu kitam asmeniui, kuris gali būti įgyvendinamas įvairiais būdais (pirkimu-pardavimu, mainais, dovanojimu ir kt.)¹³. Antrasis verslo perleidimo elementas – verslas. Pažymėtina, kad verslas turėtų būti suvokiamas kaip plati visuma susijusi su tam tikros įmonės veikla. Galima sutikti su V. Bitės išskirta verslo sąvoka: „[...] tai juridinio ar fizinio asmens (verslininko) savarankiška, sisteminga, savo vardu vykdoma veikla, kuriai naudojami ekonominiai ištekliai, kuria siekiama gauti pajamų bei pelno ir už kurią šis asmuo atsako savo turtu¹⁴“. Taigi verslo perleidimas, yra išvestinė sąvoka, kuri apjungia dviejų elementų visumą.

Verslo perleidimo sąvoką nagrinėjo įvairūs autoriai sprenddami su verslo perleidimu susijusias problemas. Verslo perleidimą galima vertinti įvairiais aspektais: įmonės pardavimo aspektu, visų įmonės išleistų akcijų įsigijimu arba didžiosios dalies (kontrolinio akcijų paketo) akcijų perleidimo aspektu. V. Bitė vertindamas įvairius teisinius šaltinius išskyrė verslo perleidimo sąvoką, kuri apima verslo kaip komercinės veiklos valdytojo pasikeitimą. Naujas valdytojas įgyja teisę priimti ekonominius bei strateginius sprendimus dėl vykdomos veiklos ir, žinoma, įgyja teisę į vykdomo verslo pelno ar nuostolių dalį.¹⁵ Europos komisija išleistame pranešime Dėl smulkiųjų ir vidutinių įmonių perleidimo taip pat apibrėžė tiksliai ir gana plačią verslo perleidimo sąvoką, kurios pagrindiniai elementai: verslo perleidimas į kitas rankas (kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui) bei veiklos tęstinumo užtikrinimas. Šių elementų įgyvendinimas galimas perleidžiant privačią įmonę kaip visumą arba perleidžiant didžiąją dalį bendrovės akcijų – kontrolinį akcijų paketą (51 proc. ir daugiau akcijų).¹⁶ Minėta anksčiau, kad perleidimas apima ir daugiau būdų nei vien tik pirkimą-pardavimą, tačiau darbe nagrinėjamos problemos apima skirtingų pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymą ir skirtingus sudaromų sutarčių objektus: įmonę

¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. vasario 17 d. Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2003“, LAT, http://www2.lat.lt/lat_web_test/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25689

¹⁴ Virginijus Bite, *supra* note, 7: 16.

¹⁵ Virginijus Bitė, *supra* note, 8: 361.

¹⁶ „Final Report of the Expert Group on the transfer of Small and Medium-sized Enterprises“, European Commission, Enterprise Directorate-General, žiūrėta 2017 rugsėjo 16 d., http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-h/gdb/02/final_report_en.pdf.

kaip turtinį kompleksą, visas išleistas įmonės akcijas (100 proc. akcijų), kontrolinio akcijų paketo perleidimą (51 proc. ir daugiau) arba įmonės akcijų dalies įsigijimą.

1.1. Sutarties dalykas

Kiekviena pirkimo-pardavimo sutartimi, sutarties šalys susitaria dėl tam tikro objekto, į kurį pardavėjas perleidžia nuosavybės teisę pirkėjui¹⁷. Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties neišsiskiria iš daugumos ir joje privaloma nusistatyti dėl ko šalys susitaria, t. y. dėl kokio kiekio ir kokios rūšies akcijų. Aptariamoms sutarties išskirtinumas yra sutarties dalykas, kuris yra specifinis ir turi tam tikrus bruožus bei susideda iš kelių elementų visumos.

LR CK 1.102 str. 1 d.: „*Akcija – tai vertybinis popierius, patvirtinantis jos turėtojo (akcininko) teisę dalyvauti įmonės valdant įmonę, jeigu įstatymai nenustato ko kita, teisę gauti akcinės įmonės pelno dalį dividendais ir teisę į dalį įmonės turto, likusio po likvidavimo, ir kitas įstatymų numatytas teises*“. Iš pateiktos akcijos formuluotės galima išskirti keletą akcijų elementų: ji suteikia teisę dalyvauti įmonės valdyme, teisę gauti dividendą bei teisę į dalį įmonės turto. Akcija yra turtas, kuriuo galima laisvai disponuoti ir kuris įgyja tam tikrą ekonominę vertę atsižvelgiant į jos suteikiamą naudą. Akcininkui nuosavybės teise priklauso įmonės akcijos ir tuo pat metu jis įgyja tris skirtingus elementus: finansinę teisę į bendrovės dalį, interesus bendrovės veikloje bei akcijų nuosavybės teisę, kuria galima disponuoti, t. y. perleisti kitam asmeniui laikantis įstatymų reikalavimų už konkurencingą kainą.¹⁸ Pateikti akcijų elementai suteikia pagrindą pripažinti, kad akcija laikytina nuosavybės vertybiniu popieriumi, nes šio turto savininkas įgyja teisę į bendrovės turto dalį bei teisę į bendrovės valdymą. Šią poziciją taip pat palaiko ir LAT, kuris pasisakė, kad juridinio asmens ir akcininkų turtas yra atskirtas, tačiau akcija jos savininkui (akcininkui) suteikia teises į įmonės strateginį valdymą bendrovės atžvilgiu ir todėl turėtų būti laikoma nuosavybės vertybiniu popieriumi¹⁹. Akivaizdu, kad akcijos kaip civilinės teisės objektas turi išskirtinių bruožų, kurie sukuria akcijų pirkimo-pardavimo sutarties išskirtinumą. Akcijų kaip verslo perleidimo akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi dalyko vertinimą palaiko ir LAT savo praktikoje. Teisėjų kolegija byloje, kurioje buvo parduota 100 proc. įmonės akcijų, konstatavo, kad šalys siekė perleisti ne įmonę, tačiau akcijas, kurios

¹⁷ Dangutė Ambrasienė ir kt., *Civilinė teisė. Prievolių teisė* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004), p. 279.

¹⁸ Virginijus Bite, *supra* note, 7: 20.

¹⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2010“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=71f24b47-a00e-42d5-b0fd-fbe4143d6b47>

laikomos akcijų pirkimo-pardavimo sutarties dalyku²⁰. Todėl galima teigti, kad teismai taip pat pripažįsta akcijas kaip akcijų pirkimo-pardavimo sutarties dalyką, net kai parduodamos visos bendrovės akcijos.

1.2. Kaina kaip akcijų pirkimo - pardavimo sutarties sąlyga

Minėta anksčiau, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartys priskiriamos konsensualinėms sutartims, kurios laikomos sudarytomis nuo šalių suderintos valios, sutartų esminių sąlygų ir jų išreiškimo tinkama forma²¹. Daug susidomėjimo teismų praktikoje sulaukė kainos sąlyga akcijų pirkimo-pardavimo sandoriuose.

Kaina kaip akcijų pirkimo-pardavimo sutarties viena iš pagrindinių sąlygų glaudžiai susijusi su įstatymuose nustatytais reikalavimais. Pirmiausia su sutarties formos reikalavimu LR CK 1.74 str. 1 d. 3 p.: sutarčiai privaloma notarinė forma, jei sudaroma UAB akcijų pirkimo-pardavimo sutartis, kurioje akcijų kaina viršija keturiolika tūkstančių penkis šimtus eurų. Antra, kaina yra esminis elementas ir kitų įstatyminių reikalavimų įgyvendinimui. LR ABĮ 47 str. įtvirtina pareigą informuoti kitus įmonės akcininkus apie akcijų pardavimą. Minėto straipsnio 1 d. įtvirtina būtinus informavimo elementus, nurodant akcijų skaičių pagal klases ir pardavimo kainą. Akivaizdu, kad kaina akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse sąlygoja įstatymų reikalavimų užtikrinimą tiek sutarties formos, tiek kitų įstatymų keliamų akcijų pirkimo-pardavimo reikalavimų įgyvendinime.

Atkreiptinas dėmesys, kad kaina kaip sutarties elementas nėra vertinama vienareikšmiškai. LAT išsakė savo poziciją sutarties kainos kontekste: „*ABĮ 47 straipsnio 1 dalyje nurodytas reikalavimas siunčiant pranešimą nurodyti ir kainą nereiškia, kad kaina yra būtina sutarties sąlyga. Akcijų pirkimui-pardavimui įstatymo nustatyta tik viena privaloma sąlyga – sutarties dalykas*“²². Su šia LAT nuomone, autoriaus nuomone, nereiktų visiškai sutikti, nes kaina nulemia keletą subjektyvių aspektų: asmens apsisprendimą įsigyti akcijas, sandorio pelningumą, investicijų atsiperkamumą ir kt.

Apžvelgiant LAT poziciją plačiau, matyti, kad visgi kaina yra laikoma itin reikšminga akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sąlyga. Kainos sąlyga, jos nustatymas glaudžiai siejasi su LR ABĮ įtvirtinta akcininkų pirmumo teise įsigyti parduodamas UAB akcijas institutu. Nors LAT ir

²⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=38bbf67d-09cd-410b-a330-1f8b5dbf4fdb>

²¹ Dangutė Ambrasienė ir kt., *supra* note, 17: 159-160.

²² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e5f7cb3a-50e1-4198-a741-18ca12907724>

pažymėjo, kad vienintelė įstatymiškai įtvirtinta akcijų pirkimo-pardavimo sutarties esminė sąlyga yra sutarties dalykas, tačiau LR ABĮ 47 str. 1 d. kontekste, LAT išreiškė poziciją, kad pranešime apie akcijų pardavimą privalu nurodyti akcijų kainą bei jos laikytis remiantis bendraisiais civilinės teisės principais (LR CK 1.5 str.).²³ Kita vertus, akcininkas gali keisti pranešime apie akcijų pardavimą nurodytą kainą, jei akcininkas siekia akcijas įsigyti kitokia kaina arba, jei nusprendžia akcijų neparduoti²⁴. Tačiau žemiau pateiktoje nutarties ištraukoje galima matyti, kad LAT siekia formuoti praktiką, kurioje akcentuojama akcijų pirkimo-pardavimo sutarties kainos svarba, jos nustatymas neabejotinai reikalingas abejoms sutarties šalims: tiek pardavėjui, siekiančiam parduoti savo akcijas, tiek pirkėjui siekiančiam įsigyti akcijas geriausia kaina ir gauti pelno ar kitos naudos.

Nagrinėtoje byloje kaina kvalifikuota kaip šalių valia nustatyta esminė sutarties sąlyga. Dėl kainos vykusios derybos, nesutarimai ir ginčai, leido LAT nustatyti, kad kaina šiuo atveju šalims turi esminės sutarties sąlygos reikšmę. Byloje šalys nesugebėjo susitarti dėl kainos bei jos sumokėjimo tvarkos, todėl teismas konstatavo, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartis laikoma nesudaryta, nes šalys nesusitarė dėl visų esminių sąlygų²⁵. Atsižvelgiant į akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių prigimtį (verslo santykiai, pelno siekimas ir kt.), galima daryti išvadą, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutarties kaina visais atvejais turėtų būti laikoma esmine sutarties sąlyga. Ši pozicija atsispindi ir teismų praktikoje, nors įvardijama, kad įstatymai neįtvirtina kainos kaip esminės sąlygos, tačiau visais atvejais kaina yra esminė sąlyga sutarties šalims.

Taigi galima išskirti tris pagrindinius akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių elementus, kurie gali būti prilyginami sutarties esminėms sąlygoms, be kurių sutartis objektyviai negali būti tinkamai sudaroma: sutarties dalykas, sutarties kaina ir akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamas UAB akcijas užtikrinimas. Visas šių sąlygų visumos nustatymas turėtų siekti tam tikro tikslo, todėl toliau bus apžvelgiama šių sąlygų nustatymo sąsaja su sutarties tikslais: akcijų kaip UAB akcijų dalies įsigijimu ar verslo perleidimu.

Bendru požiūriu, pirkimo-pardavimo sutartimi viena šalis įsipareigoja perleisti kitai šaliai tam tikrą sutarties objektą nuosavybės teise, o kita šalis įsipareigoja objektą priimti ir už jį sumokėti sutartą kainą (CK 6.305 str. 1 d.). Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties tikslas atsižvelgiant į pirkimo-pardavimo sutarties sąvoką, perleisti kitam asmeniui akcijas nuosavybės

²³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e5f7cb3a-50e1-4198-a741-18ca12907724>

²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d9af6f47-d4fb-43e7-bf7a-4ab0302db729>

²⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e5f7cb3a-50e1-4198-a741-18ca12907724>

teise ir gauti už tai užmokestį. Taip pat galima pažymėti, kad verslo perleidimo sutarčių sąvoka yra tapati aptartoms, tačiau skiriasi sutarčių objektas, t. y. verslas kaip visuma. Sutarties dalykas akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje – akcijų rūšis ir jų kiekis. Šios sąlygos būtinumą įvardija tiek doktrinos, tiek teismų praktikos atstovai²⁶. Tačiau vertinant šios sąlygos nustatymą ir verslo perleidimo tikslą, galima išvelgti tam tikrą neatitikimą. Akcijų kiekio ir rūšies nustatymas, niekaip nesąlygoja verslo perleidimo įvardijimo, net jei perleidžiamas kontrolis akcijų paketas ar visos UAB išleistos akcijos. Dalykas bendrais bruožais įvardijamas kaip tam tikros akcijų rūšies ir kiekio išraiška, nesiejant jų su papildomais tikslais. Taigi iš minėtų teiginių, galima daryti išvadą, kad verslo perleidimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi yra išvestinis sutarties tikslas, kuris sutartyje gali neatsispindėti, nes sutarties dalyku laikantis įstatymų reikalavimų nurodoma tik akcijų rūšis ir jų kiekis. Todėl vertinant formaliai – akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymu siekiama akcijų kaip nuosavybės vertybinių popierių perleidimo, o verslo perleidimas gali būti įgyvendintas tam tikro akcijų kiekio įgijimu ir faktiniu verslo valdymu, t. y. ne kiekvienas akcijų perleidimas gali būti laikomas verslo perleidimu²⁷.

Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties kaina, kaip minėta anksčiau, turi ypatingą reikšmę sutarties sudarymui. Šios sąlygos būtinybė atsiskleidžia šių sutarčių sudarymu ir vykdymu praktikoje, be to, kainos svarbai taip pat pritaria ir teismai vertindami atskirus atvejus. Vertinant akcijų kainos svarbą akcijų ir verslo perleidimo sutarčių tikslų kontekste, aiškiai galima įvardyti, kad kaina yra vienas iš pagrindų atriboti šiuos du sandorius: akcijų ar verslo perleidimo. Kontrolinis akcijų paketas teoriškai sudaro 50 proc. ir daugiau akcijų²⁸, būtent todėl tokio akcijų kiekio įgijimas galėtų būti laikomas verslo perleidimu ir siejamas su verslo kontrolės perdavimu kitam subjektui²⁹. Akcijų kiekis ir kaina įvairiomis aplinkybėmis gali kardinaliai skirtis. Įvertinkime dvi skirtingas hipotetines situacijas: sudaromas UAB X akcijų pirkimo-pardavimo sandoris, kuriuo parduodama 51 proc. akcijų (didžiausia dalis bendrovėje) ir UAB Y akcijų pirkimo-pardavimo sandoris, kuriuo parduodama 49 proc. akcijų (didžiausia dalis bendrovėje priklauso kitam asmeniui 51 proc. akcijų). Logiškai vertinant šiuos du skirtingus hipotetinius akcijų sandorius, galima drąsiai daryti išvadą, kad, jei UAB X ir UAB Y yra identiškos vertės bendrovės, nors ir parduodamas labai panašios įmonės akcijų dalys, sandorio vertė gali kardinaliai skirtis, nes vienu atveju (UAB X) pirkėjas įgauna bendrovės valdymo kontrolę, kitu atveju (UAB Y) pirkėjas įsigyja tik įmonės akcijų dalį. Minėtas pavyzdys puikiai iliustruoja, kaip

²⁶ Dangutė Ambrasienė ir kt., *Civilinė teisė. Prievolių teisė* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004), p. 276;

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=e5f7cb3a-50e1-4198-a741-18ca12907724>

²⁷ S. Zagurskis, *supra* note, 12: 40-41.

²⁸ Bronislovas Martinkus ir kt., *Aiškinamasis įmonės vadybos terminų žodynas* (Kaunas: Technologija, 2000), 163.

²⁹ V. Bitė, *supra* note, 7: 29-30.

atsižvelgiant į akcijų pirkimo-pardavimo sutarties kainą, galima identifikuoti sutartimi siekiamą tikslą – verslo ar tik akcijų perleidimą.

1.3. Reikalavimai, taikomi sutarties formai

Akcijų pirkimo-pardavimo sutartys priskiriamos prie konsensualinių sutarčių, kurios laikomomis sudarytomis, kai šalys susitaria dėl esminių sutarties sąlygų ir išreiškia savo suderintą valią atitinkama forma³⁰. Šioje situacijoje vienas esminių akcijų pirkimo-pardavimo sutarties aspektų – sandorio forma. Minėta anksčiau, kad 2015 m. įsigalioję LR CK pakeitimai įtvirtino reikalavimą, kuriuo remiantis akcijų pirkimo-pardavimo sutarčiai privaloma notarinė sandorio forma. Šio, vieno iš esminių akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių elementų, pasikeitimas įnešė nemažai naujovių verslo perleidimo sandoriuose. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartis yra itin populiarus ir daug išlaidų nereikalaujantis verslo perleidimo būdas. Verslo subjektai šį būdą yra itin pamėgę, tačiau reikalavimų pasikeitimas apsunkino verslo perleidimą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis: šis būdas tapo brangesniu tiek pinigine, tiek laiko prasme.

Kita vertus, atsižvelgiant į akcijų perleidimo sandorių reikalavimų griežtinimą, galima pastebėti, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartys nežymiai artėja prie įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių, kurioms taikomas būtent notarinės formos reikalavimas (LR CK 6.403 str. 1 d.). Šios situacijos gilesniam vertinimui bus skirti kiti tyrimo poskyriai³¹.

Su kainos ir jos svarbos akcijų pirkimo-pardavimo sandoriuose nustatymu galimai susijusi ir prezidentės D. Grybauskaitės inicijuota LR CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pataisa, kuria įtvirtintas notarinės formos reikalavimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartims. Notarinės formos reikalavimas dalinai susietas su akcijų pirkimo-pardavimo kaina (viršija 14.500,00 EUR sumą) bei akcijų kiekiu, t. y. perleidžiant 25 proc. ir daugiau. Prezidentė šią pataisą inicijavo siekdama užkirsti kelią šių sutarčių sudarymui atgaline data, taip pat lengvai keisti sutarčių turinį, kainą bei kontroliuoti akcijų nuosavybės perleidimus.³² Be to, atsižvelgiant į anksčiau aptartas hipotetines situacijas, minėtas LR CK pakeitimas taip pat siejasi su panašia logika kaip ir nagrinėtose hipotetinėse situacijose, t. y. ne tik nustatyta kainos riba, tačiau ir akcijų kiekio, kuris skirtingomis aplinkybėmis gali reikšti ir verslo perleidimą. Tokia pataisa galimai siekta sukontroliuoti verslo perleidimą, siekiant nustatyti tikruosius sutarčių sudarymo tikslus, tikruosius verslo valdytojus.

³⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-103/2013“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=974f54ff-a936-4e1f-8def-f4bebc4fd238>

³¹ 3.1. poskyris „Skirtingų verslo perleidimo sutarčių esminių sąlygų nustatymo įtaka verslo perleidimui“, 3.2. poskyris „Verslo perleidimo sutarčių įstatyminių reikalavimų skirtumai, jų kaita“.

³² Marius Stračkaitis, *supra* note, 4.

Šie pakeitimai, kuriais įsipareigojama sudaryti notarinę akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, galimai padeda vykdyti koncentracijų kontrolės funkciją. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba įgyvendina koncentracijos kontrolę, kuria siekiama užtikrinti atitinkamą normalios konkurencijos lygį ir vengti dominuojančių padėčių susikūrimo ar jų sustiprinimo rinkoje³³. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (toliau – Konkurencijos įstatymas)³⁴ 3 str. 5 d. apibrėžia koncentracijos sąvoką. Šiai temai aktuali antroji sąvokos dalis: „2) *kontrolės įgijimas, kai tas pats fizinis asmuo ar tie patys fiziniai asmenys, kurie turi vieno ar daugiau ūkio subjektų kontrolę, arba ūkio subjektas ar keletas ūkio subjektų, veikdami susitarimo pagrindu, kartu steigia naują ūkio subjektą (išskyrus atvejus, kai toks naujas ūkio subjektas neatlieka autonomiško ūkio subjekto funkcijų) arba įgauna kito ūkio subjekto kontrolę įsigydami įmonę ar jos dalį, visą ūkio subjekto turtą ar turto dalį, akcijas ar kitus vertybinius popierius, balsavimo teises, sudarydami sutartis ar kitu būdu*“. Su šiuos koncentracijos apibrėžimu glaudžiai siejasi ir įgyvendinti LR CK pakeitimai, nes įpareigojus asmenis įsigyjant 25 proc. arba daugiau akcijų sudaryti notarinę sutartį, tampa lengviau sukontroliuoti galimus koncentracijos atvejus, kai vienas fizinis ar juridinis asmuo į savo kontrolę perima kitų ūkio subjektų valdymą. Taigi galima prieiti prie išvados, kad tiek akcijų kiekio, tiek akcijų kainos aspektai sudaro pagrindą atskirti akcijų ar verslo perleidimą ir kontroliuoti tokių sandorių sudarymą.

1.4. Akcininkų pirmumo teisė įsigyti parduodamas akcijas

Aptarta anksčiau, jog akcijų pirkimo-pardavimo sutarties tiesioginis tikslas, remiantis pirkimo-pardavimo sutarčių sąvoka, yra akcijų nuosavybės teisės perleidimas kitam asmeniui, o verslo perleidimą galima laikyti išvestiniu tikslu, t. y. parduodant tam tikrą akcijų kiekį įgyjama verslo kontrolė. LR ABĮ 47 str. 1 d. įtvirtina privalomą pranešimo apie akcijų pardavimą tvarką, kuri įgyvendina **esamų** (aut. pastaba: *šia teise gali pasinaudoti tik akcijų pardavimo metu buvę UAB akcininkai (LR ABĮ 47 str. 2 d.)*) UAB akcininkų pirmumo teisę įsigyti parduodamas UAB akcijas. Šios teisės prigimtis paremta UAB esme, nes šiai verslo formai būdingas mažas akcininkų skaičius, dažnai akcininkų sąsajos kitais socialiniais ryšiais. Galima teigti, kad šis įstatyminis reikalavimas padeda užtikrinti UAB akcininkų sudėties pastovumą, trečiųjų asmenų ribojamą patekimą į UAB valdymą.³⁵ Akcininkų pirmumo teisė įsigyti parduodamas UAB akcijas siejasi su akcijų pirkimo-pardavimo formaliu tikslu – akcijų dalies pardavimu kitam akcininkui. Šis įstatyminis reikalavimas įgyvendina akcininkų teisę bei užtikrina akcijų dalies

³³ „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba darbo reglamento“, *Valstybės žinios* 114, 5127 (2002).

³⁴ „Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas“, *Valstybės žinios* 30, 856 (1999).

³⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=d9af6f47-d4fb-43e7-bf7a-4ab0302db729>

pardavimą esamame akcininkų rate. Priešingai, šią akcininkų teisę vertinant verslo perleidimo kontekste, akcininkų pirmumo teisė įsigyti akcijas riboja verslo perleidimą, t. y. verslo valdymo kontrolė (kontrolinis akcijų paketas) gali būti perduota tik pasiūlius ją pirkti esamam akcininkui, o trečiasis asmuo nesantis bendrovės akcininku, gali įsigyti akcijas tik esamiems akcininkams atsisakius ar nepareiškus noro įsigyti akcijas per nustatytą terminą. Kvestionuotina, ar kontrolinio akcijų paketo perleidimas esamam akcininkui yra verslo perleidimas, nes verslas nepakliūna į kitas rankas, tiesiog asmuo, kuris dalinai prisidėdavo prie įmonės valdymo, dalyvaudavo sprendimų priėmime, tampa akcininku, kuris savo žinioje nuosavybes teise įgyja akcijų kiekį, kuris suteikia daugumos balsų teisę ir sąlygoja galimybę priimti sprendimus bendrovės veikloje³⁶.

Aptarta, kad LR ABĮ 47 str. 1 d. įtvirtintas reikalavimas galimai trukdo įgyvendinti akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių išvestinį tikslą – verslo perleidimą, nes ribojamas pirkėjo pasirinkimas, pirmumą suteikiant esamiems UAB akcininkams. Akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdo plačiam naudojimui padarė įtaką ir įstatymų leidėjo pozicija, galimai siekiant palengvinti verslo perleidimą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis buvo priimtas LR ABĮ pakeitimas³⁷, kuriuo įtvirtinta LR ABĮ 47 str. 9 d.: „Uždarosios akcinės bendrovės įstatuose gali būti nustatyta kitokia, nei šio straipsnio 1–8 dalyse nustatyta, akcijų pardavimo tvarka“. Tokia įstatymo nuostata įtvirtino galimybę atšaukti akcininkų pirmumo teisę įsigyti parduodamas UAB akcijas, susitariant ir patvirtinant pakeistą tvarką UAB įstatuose. Nuo šios įstatymo nuostatos įsigaliojimo, bendrovės dalyviai bendrovės įstatuose gali apsiriboti pirmumo teisę arba ją pakeisti. Ši situacija vertintina įvairiai, nes asmenų objektyvios teisės suvaržymas, atsisakymas įstatyme įtvirtintos nuostatos taikymo varžo asmens teisumą, todėl kvestionuojamas tokio susitarimo galiojimas³⁸. Šios pozicijos buvo laikomasi iki LR ABĮ 47 str. 9 d. įsigaliojimo. Šios nuostatos įsigaliojimas pakeitė ir teismų formuojamą poziciją. LAT laikėsi pozicijos, kad akcininkų pirmumo teisė įsigyti parduodamas UAB akcijas yra įtvirtinta įstatymų ir ši įstatyminė akcininko teisė negali būti varžoma, akcijų perleidimo tvarka negali pakeisti įstatyminių ribojimų³⁹. Naujai įstatymo redakcijai įsigaliojus, teismų pozicija pasikeitė ir buvo leista bendrovės įstatuose apsiriboti akcininkų pirmumo teisę įsigyti parduodamas akcijas arba šią teisę panaikinti. Vilniaus apygardos teismo nagrinėtoje byloje, buvo nuspręsta, kad bendrovė

³⁶ Pavydžiui, LR ABĮ 27 str. 1 d. – „*Visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus ir laikomas įvykusi, kai jame dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip ½ visų balsų*“.

³⁷ „Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2, 4, 7, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 26, 26-1, 32, 34, 35, 37, 41, 45, 47, 48, 53, 57, 62, 63, 65, 72, 73, 74, 75, 77, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 41-1 straipsniu įstatymas“, *Valstybės žinios* 154, 6945 (2009).

³⁸ Virginijus Bitė, Julija Kiršienė, „Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas“, *Jurisprudencija* 5, 107 (2008): 68.

³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d9af6f47-d4fb-43e7-bf7a-4ab0302db729>

gali panaikinti akcininkų pirmumo teisę įsigyti parduodamas UAB akcijas ir atsižvelgiant į priimtą sprendimą, atitinkamai pakeisti bendrovės įstatus⁴⁰. Apibendrinant visus UAB akcininko pirmumo teisės įsigyti parduodamas UAB akcijas aspektus ir kaitą, galima teigti, kad atlikti pakeitimai įneša dispozityvumo pirmumo teisės aspektu. Ši LR ABĮ įtvirtinta akcininko teisė gali būti apribota ar panaikinta ir tokiu atveju galima lengviau įgyvendinti verslo perleidimą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, nelieka kliūčių verslą perleisti tretiesiems asmenims, nesantiems bendrovės akcininkais perleidimo metu.

Apibendrinant akcijų pirkimo-pardavimo sutarties esminių sąlygų visumą bei šių sąlygų sąsajas su verslo perleidimu, galima išskirti, kad akcijų pirkimas-pardavimas galimas įgyvendinus tris pagrindinius reikalavimus: įvardijant sutarties dalyką (akcijų kiekį ir rūšį), susitarus dėl akcijų kainos bei įgyvendinus ABĮ 47 str. 1 d. reikalavimą (jei ši teisė nebuvo apribota bendrovės įstatuose). Visos šios trys sąlygos siejasi su verslo perleidimu kaip išvestiniu akcijų pirkimo-pardavimo sutarties tikslu, kai perleidžiamas atitinkamas akcijų kiekis. Sutarties dalykas padeda įvertinti, ar sandoriu siekiama perleisti tik dalį akcijų ar verslo kontrolę. Kaina savo ruožtu taip pat atspindi sudaromos sutarties tikslą ir kartu su sutarties dalyku nustato tam tikrus sutarčiai keliamus reikalavimus. Pirmumo teisė įsigyti akcijas buvo vertinamas kaip tam tikras verslo perleidimo tikslo įgyvendinimo ribojimas, tačiau keičiantis įstatyminiams reikalavimais bei teismų praktikai, minėtas verslo perleidimo ribojimas gali būti panaikintas bendrovės vidiniais sprendimais (įstatų pakeitimu). Taigi galima teigti, kad įtvirtinant akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių esmines sąlygas, verslo perleidimas nebuvo akcentuojamas ir šių sąlygų visuma nebuvo skirta tinkamai įgyvendinti būtent verslo perleidimo sandorius. Pirmiausia akcentuotinos akcijų kaip bendrovės dalies perleidimas ir tinkamas įgyvendinimas, o verslo perleidimas vertinamas išvestiniu sutarties tikslu, kuris šiandieninių tendencijų aspektu tapo reikšmingiausiu.

1.5. Šalių ir kreditorių interesų užtikrinimas perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi

Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties esminiai sudarymo elementai buvo aptarti ankstesniame skyriuje. Susitarimas dėl akcijų kiekio, rūšies, kainos bei įstatymų reikalavimų tinkamas įgyvendinimas sąlygoja akcijų pirkimo-pardavimo sutarties tinkamą sudarymą ir galiojimą. Tačiau ne kiekviena akcijų pirkimo-pardavimo sutartis yra laikoma verslo perleidimu. Dalies akcijų įsigijimas, kai pirkėjui nepereina bendrovės valdymo kontrolė negali būti laikoma

⁴⁰ „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. spalio 17 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2769-392/2016“, VAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0814b9ad-5b04-4243-9393-19dc872d39f4>

verslo perleidimu. Šią situaciją, autoriaus nuomone, apibrėžtų tiesiog investicijų ar prisidėjimo prie bendrovės veiklos būdai. Tam, kad būtų galima akcijų pirkimo-pardavimo sutartį pripažinti verslo perleidimu, sutartimi turėtų būti perleidžiamas toks kiekis akcijų, kuris pirkėjui suteiktų verslo kontrolę. Tokiu sandoriu, turėtų pasikeisti bendrovės valdytojas, akcijų įgijėjas turėtų įgauti teisę priimti sprendimus bendrovės vardu, taip pat disponuoti bendrovės vykdomos veiklos pelnu ar nuostoliais⁴¹. Šis valdytojo pasikeitimas gali įvykti keliais skirtingais akcijų pirkimo-pardavimo atvejais. Pirmiausia, kai pirkėjas įsigyja visas bendrovės išleistas akcijas, t. y. 100 proc. bendrovės akcijų, visa bendrovės valdymo kontrolė patenka į naujo savininko rankas, todėl tokį sandorį būtų galima drąsiai vadinti verslo perleidimu. Žinoma, visų bendrovės akcijų įsigijimas ne visada laikomas verslo perleidimu, nes šiam sandoriui taip pat būdingas bendrovės faktinis veiklos vykdymas. Net, jei asmuo įsigyja visas bendrovės akcijas, tačiau bendrovė faktiškai veiklos nevykdė, t. y. buvo įsteigta, siekiant ją parduoti, arba tiesiog ji veiklos vykdyti nepradėjo, tokio sandorio negalėtume laikyti verslo perleidimu.⁴²

Verslo perleidimo vertinimas neapsiriboja vien visų bendrovės išleistų akcijų įsigijimu. Minėta, kad akcijų pirkimas-pardavimas kaip verslo perleidimas siejamas su verslo kontrolės perleidimu naujajam įgijėjui. Kontrolės sąvoka aiškiai įtvirtinta Konkurencijos įstatymo 3 str. 9 d., kurioje nurodyti esminiai kontrolės elementai: asmens galimybė daryti lemiamą įtaką ūkio subjekto, nagrinėjamu atveju – UAB, veiklai, kuri taip pat apima nuosavybės teisę arba teisę naudoti visą ar dalį bendrovės turto, kitas teises kontroliuoti bendrovės organų sprendimus ar personalo sudėtį. LR ABĮ 5 str. įtvirtinta patronuojančios ir dukterinės įmonės sąvokos. Pagrindinis atskyrimo kriterijus – balsų dauguma (1/2 visuotinio akcininkų susirinkimo balsų). LR ABĮ 27 str. įtvirtina visuotinio akcininkų susirinkimo kvorumą ir sprendimų priėmimą, kurie taip pat paremti balsų daugumą turinčių asmenų sprendimais. Remiantis nurodyta kontrolės sąvoka ir patronuojančios įmonės atskyrimo bei balsų daugumos kriterijais, akcijų įsigijimas pripažįstamas verslo perleidimu, kai sandoriu ne tik perleidžiama dalis akcijų, tačiau kartu įgijėjas tampa kontroliuojančiu asmeniu ūkio subjekto veikloje. Pagrindas įgyti verslo kontrolę yra kontrolinio akcijų paketo įsigijimas, kuris suteikia balsų daugumą visuotiniame akcininkų susirinkime ir leidžia priimti atitinkamus sprendimus.⁴³ Kontroliniu akcijų paketu laikoma didžioji dalis bendrovės akcijų, t. y. 51 proc. visų bendrovės išleistų akcijų. Kontrolinio akcijų paketo įgijimas asmeniui suteikia teisę kontroliuoti bendrovės veiklą ir bendrovės priimami sprendimai priklauso nuo kontrolinio akcijų paketo valdytojo⁴⁴. Taigi akcijų pirkimo-pardavimo

⁴¹ Virginijus Bitė, *supra* note, 7: 26.

⁴² *Ibid.*, 26-28.

⁴³ *Ibid.*, 30-32.

⁴⁴ Simonas Zagurskis, *supra* note, 12: 41.

sutarties sudarymas dėl kontrolinio akcijų paketo apima ne tik formalųjį akcijų nuosavybės pasikeitimą, tačiau ir bendrovės kontrolės perleidimą į kitas rankas, t. y. verslo perleidimą.

Aptarta, jog akcijų perleidimas pripažįstamas verslo perleidimu, kai perleidžiamas atitinkamas akcijų kiekis ir asmuo įgyja teisę kontroliuoti bendrovės veiklą (verslą). Tam tikrais atvejais gali susidaryti situacijos, kai nėra parduodamas visos bendrovės išleistos akcijos ir net ne kontrolinis akcijų paketas, tačiau verslo valdymas perduodamas iš vienu rankų į kitas. Minėta verslo perleidimo situacija gali susidaryti esant keliems akcininkams ir vienam iš jų nusprendus parduoti savo dalį bendrovėje. Tokiu atveju akcininkas, kuris jau turėjo dalį bendrovės akcijų gali įsigyti parduodamas akcijas ir tokiu būdu įgyti kontrolinį akcijų paketą ir tuo pačiu balsų daugumą akcininkų susirinkime, nors parduodama akcijų dalis sudaro vos 20 ar 30 proc. visų bendrovės išleistų akcijų. LR ABĮ 47 str. 6 d. įtvirtina nuostatą, kad jei parduodamų akcijų pasiūla įmonėje viršija paklausą, parduodamas akcijos skirstomos akcijas panorusiems įsigyti akcininkams, proporcingai jiems priklausančių akcijų skaičiui. Remiantis šia įstatymo norma, taip pat gali susidaryti situacijos, kai parduodama nedidelė dalis akcijų, tačiau įvyksta faktinis verslo įgijimas, nes vienas iš likusių akcininkų, sudėjęs turėtą ir naujai įsigytą akcijų dalį, įgyja kontrolinį akcijų paketą ir tuo pačiu bendrovės faktinę kontrolę bei balsų daugumą akcininkų susirinkime. Tokie atvejai taip pat turėtų būti laikomi verslo perleidimu, tačiau kaip aptarta anksčiau, verslo perleidimas šiuo atveju būtų išvestinis akcijų pirkimo-pardavimo sutarties ir faktinio akcijų nuosavybės perėjimo padarinys.

Taip pat svarbu pažymėti, kad sugriežtinus akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymui taikomus reikalavimus, kuriais įtvirtinta notarinė sutarties forma, ne visi asmenys noriai įgyvendina naujus reikalavimus. Visgi notarinė sutarties forma reikalauja tiek daugiau laiko, tiek daugiau lėšų (taikomi notarų paslaugų įkainiai) jos sudarymui. Vengiant notarinės sutarties formos reikalavimo, asmenys sudaro keletą akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių, kurių akcijų kiekis ir akcijų kaina neviršytų CK 1.74 1 d. 3 p. įtvirtintų ribų (25 proc. ar daugiau akcijų bei 14.500,00 Eur kainos). Tokie atvejai neturėtų būti laikomi teisėtais akcijų ar verslo perleidimo sandoriais, nes, nors ir siekiant tokios vertės ir/ar akcijų kiekio perleidimo, išvengiama imperatyvios įstatymo normos taikymo⁴⁵. Pažymėtina, kad notarinės sandorio formos nesilaikymas daro sandorį negaliojantį (CK 1.93 str. 3 d.). Žinoma, įstatymų leidėjas siekdamas anksčiau šiame skyriuje įvardintų tikslų, įtvirtino alternatyvą – asmeninių vertybinių popierių sąskaitų perdavimą vertybinių popierių sąskaitų tvarkytojams. Šia tvarka įgyvendinami įstatymų leidėjo interesai, siekiant fiksuoti akcijų perleidimą, konstatuoti verslo perleidimo sandorius, įgyvendinti Konkurencijos įstatymo keliamus reikalavimus bei užtikrinti šių sutarčių sudarymo

⁴⁵ S. Zagurskis, *supra* note, 12: 42.

teisėtumą. Savo ruožtu asmenys, sudarantys minėtus sandorius, išvengia papildomų laiko sąnaudų bei išlaidų notarinės sutarties sudarymui.

Minėta problema dėl akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių, kuriomis skirstomas akcijų kiekis, siekiant išvengti notarinės sandorio formos reikalavimo, šiai dienai yra akivaizdus piktnaudžiavimo teise pavyzdys. Visgi aptariama problema gali būti išspręsta LR CK įtvirtintų sutarčių aiškinimo taisyklių taikymu. LR CK 6.193 str. 1 d. įtvirtina sutarčių aiškinimą sąžiningumo ir tikrųjų sutarties šalių ketinimų aspektu. Remiantis šiomis taisyklėmis kelis akcijų pirkimo-pardavimo sandorius, kurie buvo sudaryti vengiant notarinės sutarties formos reikalavimo, būtų galima vertinti kaip vieną sandorį, kuriuo siekiama perleisti verslą, t. y. 50 proc. ir daugiau bendrovės akcijų. Šalių tikslas, nors ir sudarant kelias atskiras akcijų pirkimo-pardavimo sutartis, lieka tas pats – perleisti verslo kontrolę. Tokias situacijas vertinant per sutarties šalių tikslo siekimo prizmę, galima taikyti minėtas imperatyvias teisės aktų nuostatas bei jų nesilaikymo pasekmes.

Panaši pozicija, remiantis kuria vertinami ne pavieniai sandoriai, tačiau jų visuma, palaikoma ir teismų praktikoje. LAT byloje dėl kelių sandorių sudarymo per trumpą laiko tarpą pasisakė, kad nagrinėjant tokias situacijas būtina remtis LR CK įtvirtintomis sutarčių aiškinimo taisyklėmis ir nustatyti tikruosius sutarties tikslus ir šalių ketinimus. Byloje buvo sudaryti mainų ir pirkimo-pardavimo sandoriai. Teismas įvertinęs sutarties šalių tikruosius ketinimus ir remdamasis LR CK 6.193 str. pripažino, kad tikrasis sudarytų sutarčių šalių tikslas buvo parduoti žemės sklypą su priklausiniais, tačiau mainų sutartimi išvengti bendrosios nuosavybės pardavimo reikalavimų, t. y. įgyvendinti įstatymo normą dėl bendraturčio pirmenybės teisės įsigyti parduodamą bendrosios nuosavybės turto dalį (LR CK 4.79 str. 1 d.).⁴⁶ Kitoje byloje LAT akcentavo sandorio ydingumą ir tikrųjų sutarties šalių ketinimų išsiaiškinimą. Šioje nutartyje teismas atmetė asmens prašymą, kuriuo buvo prašoma pripažinti akcijų pirkimo-pardavimo sutartį su atpirkimo teise negaliojančia. Atsakovo teigimu, šia sutartimi buvo siekta akcijų perleidimo ir šis tikslas buvo įgyvendintas. Teismas remdamasis sutarčių aiškinimo taisyklėmis, nustatė, kad pirkimo-pardavimo su atpirkimo teise sutartimi buvo užtikrinta suteikta paskola akcijų pardavėjui. Todėl pateiktu atveju teismas atmetė asmens prašymą pripažinti sutartį negaliojančia kaip neatitinkančią tikrųjų sutarties šalių ketinimų, nes buvo siekta ne faktiškai perleisti akcijų nuosavybę, o užtikrinti paskolos, kuri buvo grąžinta, sutarties tinkamą įvykdymą.⁴⁷ Šią teismų praktikoje išsakytą poziciją pritaikius akcijų pirkimo-pardavimo

⁴⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-288/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=11958aa5-ba47-4164-9e08-f3c0aa4751e7>

⁴⁷ „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1345-603/2015“, VAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=ebea403f-7029-4f21-8e61-76c7921d7e48>

sutartims, būtų apsunkintas notarinės formos vengimas, sudarant akcijų pirkimo-pardavimo sutartis mažesnėmis dalimis, pripažįstant tikrąjį sutarties šalių tikslą – perleisti verslą ar tiesiog didesnę bendrovės dalį. Tokiu atveju būtų įgyvendinta imperatyvi įstatymo norma dėl notarinės formos reikalavimo akcijų pirkimo-pardavimo sutartims.

Aptarus verslo perleidimą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, būtina pažymėti tokios sutarties šalių interesų apsaugos perleidžiant verslą užtikrinimo galimybes. Pažymėtina, kad remiantis sutarčių laisvės principu (LR CK 6.156 str.), šalys gali laisvai sudaryti sutartis ir savarankiškai nusistatyti tarpusavio teises ir pareigas. Todėl galima teigti, kad didžioji dalis šalių interesų užtikrinimo priklauso nuo pačių sutarties šalių. Kita vertus, kiekviena šalis turi laikytis tam tikrų įstatymuose numatytų reikalavimų, siekdami tinkamai įgyvendinti sutarties tikslus, nepažeisti kitos šalies teisėtų interesų.

Aptarta anksčiau, jog verslo perleidimą galima vertinti kaip išvestinį akcijų pirkimo-pardavimo sutarties, kuria parduodamas kontrolinis akcijų paketas (51 proc.) arba daugiau akcijų, tikslą. Remiantis šia nuostata, sutarties šalių interesų užtikrinimas prasideda nuo pirminio sutartimi siekiamo tikslo – akcijų perleidimo – tinkamo įgyvendinimo. Pirmiausia, remiantis bendroju principu, kad „*niekas negali perleisti daugiau teisių, jei jų pats turi*“⁴⁸, prieš sudarant akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, pirkėjas turėtų įsitikinti, ar pardavėjui nuosavybės teise priklauso perkamos akcijos. LR ABĮ 46 str. 7 d. įtvirtina draudimą perleisti nevysiškai apmokėtas akcijas. Priešpriešinę pareigą turi pardavėjas pagal LR CK 6.321 str., kurį būtų galima taikyti kaip akcijų pardavėjo pareigos patvirtinti nuosavybę į akcijas įgyvendinimą. Atsižvelgiant į minėtus aspektus, siekiant pirkėjo ir pardavėjo interesų pusiausvyros, pirkėjas turėtų reikalauti pardavėjo pateikti nuosavybės teisę į akcijas ir visišką akcijų apmokėjimą patvirtinančius dokumentus⁴⁹ (*autorias pastaba: išrašus iš vertybinių popierių sąskaitos, bendrovės patvirtinimą apie visišką akcijų apmokėjimą*). Įsitikinus akcijų pirkimo-pardavimo sutarties dalyko perleidimo galimumu, šalys gali tinkamai įgyvendinti akcijų nuosavybės perleidimą ir tuo pačiu bendrovės valdymo kontrolės perdavimą naujam savininkui. Tokiu būdu užtikrinamas pagrindinis pirkėjo interesas – įgyti nuosavybės teisę į akcijas ir faktinę verslo kontrolę.

Būtina paminėti ir bendrąsias sutarties šalių pareigas, kurios taip pat taikomos akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis perleidžiant verslą. Šias pareigas galima skirstyti į dvi klases: ikisutartinės pareigos ir sutartinės pareigos. Kalbant apie ikisutartines pareigas, šių pareigų visuma įtvirtinta LR CK. 6.163 – 6.164 str. Straipsniuose nurodytos pareigos kyla abiems sutarties šalims tiek pirkėjui, tiek pardavėjui. Pirmiausia bendroji sąžiningumo pareiga (LR CK

⁴⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310/2011“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f86cf02a-f61f-4e92-8a93-746b3b08bd66>

⁴⁹ V. Bitė, *supra* note, 7: 69-70.

6.163 str. 1 d., CK 1.5 str.) įpareigoja abi šalys elgtis sąžiningai vedant derybas ir riboja derybų nutraukimą – teisę nutraukti derybas šalys turi tik tokia apimtimi, kad nepažeistų sąžiningumo principo⁵⁰. Pažeidus sąžiningumo pareigą ikisutartiniuose santykiuose, remiantis LR CK 6.163 str. 3 d. asmenims gali kilti atsakomybė nuostolių atlyginimo forma. Sąžiningo elgesio pareiga išlieka visą sutartinių santykių laiką (LR CK 6.158 str.). Aptariamų ikisutartinių pareigų visuma apima ir reikšmingos informacijos atskleidimo pareigą (LR CK 6.163 4 d.). Šios pareigos taikymo apimtis, dėl galimybės tokią informaciją gauti ir patiriamų informacijos gavimo išlaidų, platesnė yra pardavėjui⁵¹. Tačiau ši pareiga nepaneigia pirkėjo pareigos domėtis savo teisėmis ir pareigomis bei elgtis protingai. Ši priešpriešinė pirkėjo pareiga apima reikalavimą elgtis apdairiai ir domėtis įsigyjamu daiktu, išsiaiškinti esminę informaciją, t. y. taikomas atidaus ir rūpestingo asmens etalonas – *bonus pater familias*.⁵²

Taip pat viena iš pareigų kylanti sutarties šalims ikisutartinėje stadijoje – konfidencialumo pareiga. LR CK 6.164 str. įtvirtina šalių pareigą neatskleisti derybų metu sužinotos konfidencialos informacijos, net jei derybos buvo nutrauktos ir sutartis nesudaryta. Šios kaip ir kitų ikisutartinių pareigų pažeidimas gali sąlygoti atsakomybės kilimą ikisutartinę pareigą pažeidusiai šaliai nuostolių atlyginimo forma (6.163 str. 1 d.). Taigi iš minėtų įstatymo normų bei teismų praktikos, matyti, kad pareigos kylančios ikisutartinėje akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių stadijoje yra priešpriešinės ir kyla abejoms sutarties šalims, o jų pažeidimas gali lemti atsakomybės kilimą, pareigą pažeidusiai šaliai.

Aptartos ikisutartinės pareigos panašiais bruožais taikomos visoms pirkimo-pardavimo sutartims įskaitant ir akcijų pirkimo-pardavimo sutartį. Sutarčių teisėje taikomas sutarčių laisvės principas, kuris užtikrina, kad šalys yra laisvos pasirinkti ir susitarti dėl tarpusavio teisių ir pareigų (LR CK 6.156 str.). Akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi perleidžiant verslą, sutartinių teisių ir pareigų apimtis bei pusiausvyra žymiausia dalimi priklauso nuo sutarties šalių valios, derybų ir kitų šalims reikšmingų sutarties objekto, šiuo atveju verslo, požymių. Taigi sutartimi sulygotos sutarties šalių sąlygos nėra šio tyrimo pagrindas ir toliau nagrinėjamos nebus.

⁵⁰ Virginijus Bite, *supra* note, 7: 65.

⁵¹ *Ibid.*, 69.

⁵² „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-108-569/2016,“ LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1dcd89a6-b055-4914-8f16-9d2d53c852c8>

2. VERSLO PERLEIDIMO SUDARANT ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTĮ YPATUMAI

2.1. Sutarties dalykas

Įmonės pirkimo-pardavimo samprata įtvirtinta LR CK 6.402 str.: „Pagal įmonės pirkimo-pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą įmonę kaip turtinį kompleksą ar jos esminę dalį, išskyrus teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti kainą“. Atsižvelgiant į įstatyminę įmonės pirkimo-pardavimo sampratą, galima išskirti esmines šios sutarties sąlygas. Pirmiausia, kaip ir kiekviena pirkimo-pardavimo sutartis, ši sutartis privalo turėti savo dalyką. Nagrinėjamos sutarties dalykas – įmonė, kuri šiuo atveju perduodama pirkėjui kaip visas įmonės turtinis kompleksas arba esminė jos dalis. Aptariant sutarties dalyką svarbus LR CK 6.402 str. 2 dalyje įtvirtintas aspektas, kuriuo sutarties dalykas išplečiamas. Minėto straipsnio 2 dalis reglamentuoja nematerialaus įmonės turto perdavimą įmonės pirkėjui (teisė į firmos vardą, prekių, paslaugų ženklus ir kt.). Aptariamo LR CK straipsnio 3 dalis taip pat įtvirtina nematerialaus turto perdavimą, būtent licencijų ir leidimų, galimybę pirkėjui. Pagal straipsnio formuluotę, galima spręsti, kad leidimai ir licencijos pereina pirkėjui tik aptarus šią įmonės veiklos vykdymo dalių perdavimą su pardavėju ir, jei įstatymai leidžia tokių licencijų ar leidimų perdavimą arba juose nurodyta perleidimo galimybė. Taigi akivaizdu, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutarties dalykas yra itin platus, apima tiek įmonės turtinį kompleksą, tiek nematerialų įmonės turtą. Pažymėtina, kad šios sutarties dalykas atspindi verslo bei verslo vykdymui reikalingų įmonės dalių perdavimą, todėl galima teigti, kad šios sutarties tikslas perleisti verslą kaip vykdomą veiklą pirkėjui, įskaitant visas reikalingas priemones veiklos tęstinumui užtikrinti.

Šia sutartimi gali būti perleista tiek individuali įmonė, tiek akcinės bendrovės ar kitos juridinių asmenų veiklos formos. Įstatymas neriboja šio sandorio sudarymo: įstatyme įtvirtinta „įmonės“ sąvoka įvardijama kaip verslu užsiimantis subjektas, kuriam priklauso turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų, kitų pareigų visuma (LR CK 1.110 str. 1 d.). Ši sąvoka apima visų rūšių verslo vienetų: UAB, AB, individualias įmones, mažąsias bendrijas, tikrąsias, komanditines ūkio bendroves.⁵³ Atsižvelgiant į įmonės sąvokos spektrą, galima teigti, kad šis verslo perleidimo būdas yra itin platus ir juo galima perleisti įvairius verslo vienetų. Taip pat pažymėtina, kad šia sutartimi galima perleisti ir dalį verslo. Įmonė, siekdama perleisti dalį savo verslo, filialą ar padalinį, gali pasirinkti įmonės pirkimo-pardavimo institutą. Šio instituto

⁵³ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10: 27.

pagalba galima perleisti dalį verslo su visais reikalingais verslo dalies atributais (nekilnojamuoju turtu, įranga, transportu ir t.t.).⁵⁴ Taigi, verslo perleidimo aspektas įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi yra itin platus ir šiuo institutu užtikrinama galimybė perleisti įvairius verslo vienetus ar atskiras jų dalis nepriklausomai nuo jų veiklos formos.

2.2. Kaina kaip įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sąlyga

Taip pat iš LR CK įtvirtintos įmonės pirkimo-pardavimo sampratos galima išskirti kainą kaip esminę sutarties sąlygą. Kaina ypatingai svarbi sąlyga pirkimo-pardavimo sutartyse. Verslo santykiuose ilgai trunkančios derybos glaudžiai siejasi ir su įmonės kaip sutarties objekto kainos nustatymu. Atsižvelgiant į verslo tikslus: veiklos vykdymas, pelno siekimas ir kt., akivaizdu, kad kaina sudaro pagrindą įsigyti ar atsisakyti įsigyti tam tikrą įmonę ar jos dalį. Pažymėtina, kad atsižvelgiant į verslo specifiką ir tai, kad šia sutartimi įsigyjamas verslas ir siekiama jo tęstinumo, kaina, mokėjimo terminai ir tvarka yra vieni iš svarbiausių klausimų sutarties šalims. Priėti tinkamo sutarimo abiem šalims, reikalinga skirti daug laiko ir susirinkti visą reikšmingą informaciją apie konkretų įsigyjamą verslą.⁵⁵ Žinoma, kainos svarba siejasi ir su kitais įmonės pirkimo-pardavimo bruožais. Pirmiausia įmonės pirkimui-pardavimui subsidiariai taikomos pirkimo-pardavimo sutarčių bendrosios nuostatos (LR CK 6.305 – 6.349 str.). LR CK 6.313 str. įtvirtina nuostata, kad perduodamo objekto kaina nustatoma šalių susitarimu. Šiuo aspektu įmonės įsigijimas nėra išskirtinis ir kainos nustatymas paliekamas šalių valiai. LR CK 1.110 str. 1 d. nustato įmonės kaip turtinio objekto priskirtinumą nekilnojamiems daiktams daiktinės teisės prasme. Taip pat pažymėtina, kad LR CK 6.392 2 d. įtvirtina subsidiarų nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutarčių normų taikymą, jei specialiosios įmonės pirkimo-pardavimo normos nenustato kitaip. Todėl sistemiškai vertinant LR CK normas ir įmonės įsigijimą kaip verslo perleidimą, galima išskirti, kad įmonės pirkimas sudaro įmonės turtinio komplekso ir kitų verslo vykdymui reikalingų vertybių perdavimą, kuriam taikomas nekilnojamojo turto teisinis režimas. Turtinis kompleksas apima ir nekilnojamąją įmonės turtą, todėl galima teigti, kad remiantis 6.397 str. 1 d. – įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje privalo būti nurodyta įmonės kaip turtinio komplekso pardavimo kaina. Taigi sisteminė LR CK normų analizė, pagrindžia, kad kaina yra esminė įmonės pirkimo-pardavimo sutarties, kuria perleidžiamas verslas, sąlyga.

Iš pateiktų įstatymo normų ir jų vertinimo, aiškiai matyti, kad visos įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių esminės sąlygos siejamos su tinkamu verslo kaip visumos perdavimu.

⁵⁴ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10: 26.

⁵⁵ Rėda Pilipaitė, „Įmonės pirkimas, pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas“, Teisės centras, 2017 spalio 7 d., <http://hortus.lt/paslaugos/verslo-pardavimas-ir-pirkimas/naudinga-informacija/imonės-pirkimas-pardavimas-kaip-verslo-isigijimo-budas/>

Įmonės turto kompleksas ir veiklos tęstinumui užtikrinti skirtos vertybės, perleidžiamos vieninteliu tikslu – perleisti verslą ir užtikrinti jo tęstinumą. Tiek nagrinėjamos sutarties dalyko nustatymas ir aptarimas, tiek derybos dėl kainos ir jos nustatymas lemia verslo perleidimo sandorio tinkamą įgyvendinimą ir pirkėjo galimybę tęsti įsigytos įmonės veiklą. Teismų praktika taip pat formuoja panašią poziciją, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutarties esminės sąlygos yra sutarties dalykas, kaina ir asmens, kuriam bus sumokėta ir kuris atsiskaitys su kreditoriais nustatymas (*aut. pastaba atsiskaitymas su kreditoriais bus aptartas kitame tyrimo poskyryje*).⁵⁶ Aptartų esminių sąlygų nustatymas leidžia tinkamai įgyvendinti verslo perleidimą įmonės įsigijimo sutartimi.

2.3. Reikalavimai taikomi sutarties formai

Įmonę, jos turtinį kompleksą kaip sutarties objektą sudaro daug skirtingų elementų ir šių elementų visuma sąlygoja įvairių įstatyminių reikalavimų įtvirtinimą. „*Įmonė yra vientisas turtinis kompleksas, apimantis visas turto rūšis, naudojamas pelnui gauti, - pastatus, kitą nekilnojamąjį turtą, įrenginius, žaliavas, pusgaminius, žemės nuomos ar panaudos teisę ir kitas turtines teises, taip pat teises į firmos vardą, prekės ženklą, gamybines ir komercines paslaptis (know-how) ir kita*“⁵⁷. Ši įmonės sąvoka remiasi į ankstesniame skyriuje minėtus įmonės pirkimo-pardavimo sutarties aspektus ir įstatyminę sampratą. Tačiau ši sudėtinga visuma elementų, sudarančių įmonę kaip pardavimo objektą, kelia griežtus reikalavimus įmonės pardavimo sutartims.

Pirmiausia, įmonės pirkimo-pardavimo sutartims įsakmiai įstatyme įtvirtintas notarinės sutarties formos reikalavimas (LR CK 6.403 str.). Šio reikalavimo nesilaikymas daro įmonės pirkimo sutartį negaliojančia. Šis įstatyminis reikalavimas glaudžiai siejasi su įmonės kaip sutarties objekto visuma, kurią gali sudaryti ir nekilnojamasis turtas. Todėl vien tai, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi perleidžiamas nekilnojamasis turtas kaip sutarties objekto dalis, šis reikalavimas yra reikalingas ir objektyviai pagrįstas. Dažnu atveju manoma, kad notarinės formos reikalavimas nėra itin reikalingas, nes asmenys patiria papildomų išlaidų (notariniai įkainiai) ir laiko sąnaudų. Tačiau kadangi įmonė kaip sutarties objektas apima daug skirtingų aspektų, notarinė sandorio forma savo ruožtu gali sumažinti apgaulės, dokumentų klastojimo ar suklydimo galimybę. Notaras tvirtindamas sandorius tikrina asmens dokumentus, įsitikina laisva

⁵⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-335-916/2017“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cf7a915b-164f-49b6-aaef-e55d7d00b415>

⁵⁷ Egidijus Baranauskas, „Įmonės įkeitimas“, *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 126.

šalių valia sudaryti sandorį, patikrina galimą veiksnumo apribojimą ir kt.⁵⁸ Taip pat pažymėtina, kad asmenys tvirtindami sandorius notarine tvarka, autoriaus nuomone, patys jaučia didesnę atsakomybę, žinodami, kad valstybės įgaliotas asmuo atliks dokumentų tvirtinimą. Taigi atsižvelgiant į minėtus aspektus, galima teigti, kad notarinės formos reikalavimas įmonės pirkimo-pardavimo sutartims yra būtinas ir „leidžia labiau apsaugoti ir privatų interesą“⁵⁹.

Antra, LR CK 6.404 str. nustatyti sutarties priedų reikalavimai siejasi su įmonės kaip įgyjamo objekto sudėties aiškumu. Šio straipsnio antroje dalyje įvardyti sutarties priedai, kurie yra privaloma sudarant įmonės pirkimo-pardavimo sutartį. Įstatyme aiškiai įtvirtinta, kad sudarant aptariamą sandorį, turi būti parengti ir šalių suderinti sutarties priedai: *įmonės turto inventorizavimo aktas, įmonės balansas, nepriklausomo auditoriaus išvada apie įmonės turto sudėtį ir jo kainą bei įmonės skolų sąrašas, kuriame nurodyta skolos dydis, įvykdymo terminas, prievolių užtikrinimo rūšis, kreditoriai ir jų adresai* (LR CK 6.404 str. 2 d.). Šių priedų visuma leidžia įvertinti įmonės būklę, turto vertę, kredito ir debeto balansą ir kitus reikšmingus įmonės įsigijimui duomenis. Vien įstatymo reikalavimas pateikti įmonės balansą, gali ypatingai pagelbėti pirkėjui, įsigyjančiam įmonę, nes įmonės balansas „yra bene svarbiausia ataskaita vykdant fundamentalią analizę, nes parodo tikrąją kompanijos finansinę situaciją“⁶⁰: „visą įmonės turtą, nuosavą kapitalą ir įsipareigojimus paskutinę ataskaitinio laikotarpio dieną“⁶¹. Teismų praktikoje taip pat aiškiai atsispindi įmonės pirkimo-pardavimo sutarties priedų imperatyvumas ir jų pateikimo būtinybė. Teismai minėtus reikalavimus įvardija imperatyviais⁶², o kaip žinoma, remiantis LR CK 1.80 str. 1 d., nesilaikant imperatyvių įstatymo normų, sandoris laikomas niekiniu ir negalioja. Taigi atsižvelgiant į aptartą informaciją, galima teigti, kad įstatymo leidėjo pozicija įtvirtinant sutarties priedų imperatyvius reikalavimus padeda užtikrinti pirkėjo interesus, sužinoti tikslią informaciją apie įmonę, jos finansinę būklę, sumažinti didelės vertės sandorio riziką.

Kadangi sudarius įmonės pirkimo-pardavimo sutartį perleidžiama veiklą vykdanči įmonė (verslas), skolos ir įsipareigojimai taip pat perleidžiami naujam savininkui⁶³. Todėl šiuo atveju itin svarbus kreditorių teisių apsaugos mechanizmas įmonės pirkimo-pardavimo sandoriuose. LR CK 6.405 str. įtvirtina įmonės kreditorių teisių apsaugą. Pagrindinė pareiga

⁵⁸ Valentinas Mikelėnas, „Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas“, *Notariatas 2* (2007): 28.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ „Įmonės balansas ir jo analizė“, Investologija, 2017 spalio 8 d., <http://investologija.lt/investavimas/i-akcijas/imones-balansas-analize/>

⁶¹ „Dėl audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2010 m. gegužės 13 d. įsakymo Nr. VAS-12 „Dėl verslo apskaitos standarto „Finansinė atskaitomybė“ tvirtinimo“ pakeitimo“, TAR 8345 (2015).

⁶² „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-362/2008“, LApT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2afb51f8-e352-420d-b94a-eea7135be34e>

⁶³ Asta Jakutytė-Sungailienė, *supra* note, 11: 210.

įmonės kreditorių atžvilgiu, informavimas apie įmonės įsigijimą prieš 20 dienų iki sutarties sudarymo (LR CK 6.405 str. 1 d.). Toje pačioje straipsnio dalyje aiškiai įtvirtintos ir neinformavimo apie įmonės įsigijimą pasekmės: kreditoriai įgyja teisę pareikšti reikalavimą tiesiogiai įmonės pirkėjui. Minėta kreditorių apsauga įtvirtina aiškią pareigą pirkėjui informuoti kreditorius, nes priešingu atveju kreditoriams suteikiama galimybė kreiptis tiesiogiai į patį pirkėją. Žinoma, įstatymų leidėjas įtvirtino ir šios pareigos išimtį: jei pirkėjas moka įmonės kainą pinigais ir ši suma yra pakankama atsiskaityti su visais kreditoriais, pirkėjas gali kreditorių neinformuoti apie įmonės įsigijimą (LR CK 6.405 str. 1 d.).

Įstatymų leidėjas įtvirtino veiksmingą kreditorių teisių apsaugos mechanizmą įmonės pirkimo atveju. Žinoma, šio kreditorių apsaugos mechanizmo tinkamam įgyvendinimui reikalingas papildomas laikas, kurio sąnaudos tenka pirkėjui, siekiančiam tinkamai vykdyti sandorį. Įstatymų leidėjas įtvirtinęs tokią kreditorių apsaugos tvarką, netiesiogiai įtvirtino ir papildomą motyvaciją pirkėjui domėtis įmonės tikraja finansine padėtimi. Pirkėjas siekdamas tinkamai įgyvendinti įmonės kreditorių apsaugą, privalo turėti tikslią įmonės skolų informaciją, informuoti visus kreditorius, o šios informacijos turėjimas savo žinioje ir analizavimas, užtikrina, kad pirkėjas apsvarstys visas įmonės skolas ir vengs neaiškių įsipareigojimų ar rizikų prisiėmimo. Žinoma, papildomi pirkėjui keliami reikalavimai užtesia sandorio sudarymą ir sukelia papildomų išlaidų.⁶⁴ Taigi, įvertinus kreditorių teisių apsaugos reglamentavimą, galima daryti išvadą, kad kreditorių teisės įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje yra tinkamai užtikrintos įstatyminiiais reikalavimais. Kita vertus, nors ir kreditorių teisių užtikrinimas pirkėjui apsunkina ir prailgina sandorio sudarymą, tačiau priverčia išsamiai susipažinti ir apsvarstyti įmonės skolinius įsipareigojimus bei jų riziką.

Apibendrinant įmonės pirkimo-pardavimo sutartims keliamus įstatyminius reikalavimus, galima daryti išvadą, kad šiuo sandoriu tinkamai užtikrinamos tiek pirkėjo, tiek įmonės kreditorių teisės įmonės įsigijimo procese. Išsamus ir nekintantis įstatymų leidėjo reglamentavimas užtikrina įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių tinkamą įgyvendinimą. Nuo įmonės pirkimo-pardavimo instituto įtvirtinimo 2000 m. civiliniame kodekse, iki šios dienos įstatyminiame lygmenyje nebuvo atlikti praktiškai jokie įmonės pirkimo-pardavimo normų pakeitimai⁶⁵. Viena vertus toks įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių reglamentavimo pastovumas užtikrina tinkamą sandorių įvykdymą, tačiau atsižvelgiant į įmonės pirkimo-pardavimo sandorių

⁶⁴ Asta Jakutyte-Sungailienė, *supra* note, 11: 204-205.

⁶⁵ Palyginus oficialų 2000 m. liepos 18 d. LR CK redakcijos tekste įtvirtintas įmonės pirkimo-pardavimo instituto normas su aktualia LR CK redakcija, nebuvo rasta jokių įstatymo papildymų ar formuluočių pasikeitimo, išskyrus 6.410 str. pakeitimas, kuriuo „teismo antstolis“ pakeistas „antstoliu“.

kaip verslo perleidimo būdo naudojimo paplitimą⁶⁶, galima teigti, kad įstatyminiame lygmenyje reikalingi pakeitimai. Pažymėtina, kad gausus reikalavimų kiekis ir šių reikalavimų įgyvendinimui reikalingi resursai, įmonės įsigijimo sandorius daro nepatrauklius asmenims siekiantiems perleisti verslą (*aut. pastaba: šis aspektas plačiau atskleistas 3.1. ir 3.2. tyrimo poskyriuose*).

2.4. Šalių bei kreditorių interesų užtikrinimas perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi

Verslo perleidimas įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi turi savitų bruožų ir privalumų. Apžvelgti įstatymų reikalavimai išskiria įmonės pirkimo-pardavimo sutarties specifiką. Pažymėtina, kad atsižvelgiant į sutarties dalyko vertinimą, įmonės pirkimo-pardavimo sandoris neturi ribų verslo perleidime. Pirmoje tyrimo dalyje buvo atskleistas šalių interesų užtikrinimas perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis. Šalių interesų užtikrinimas yra itin svarbus aspektas verslo perleidimo sandoriuose, nes perleidžiamas savitas objektas – verslas. Verslas apima daug įvairių aspektų susijusių su turtu, įsipareigojimais ir vykdoma veikla. Pirmiausia, įmonės pirkimo-pardavimo sutarties šalims taikomi bendrųjų asmens pareigų standartai: sąžiningumo, svarbios informacijos atskleidimo, konfidencialumo ir kt. (*aut. pastaba: plačiau žiūrėti 1.3. poskyrį*). Pažymėtina, kad šios pareigos įtvirtintos tam tikrais įmonės pirkimo-pardavimo įstatyminiais reikalavimais. Galima teigti, kad svarbios informacijos pareiga siejasi su įstatyminio reikalavimo pateikti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties priedus (LR CK 6.404 str. 2 d.). Šių priedų pateikimas iš dalies užtikrina svarbios informacijos atskleidimą pirkėjui. Žinoma, pardavėjui neeliminuoama pareiga atskleisti kitą galimai svarbią informaciją susijusią su pirkėjo apsisprendimu sudaryti sutartį. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtos pardavėjo pareigos nereiškia, kad pirkėjas neturi pareigos domėtis įsigyjamu objektu, nes informacijos atskleidimo principas tarp asmenų, užsiimančių tam tikra komercine veikla, yra taikomas žemesniu lygiu nei lyginant šio principo apimtį vartojimo santykiuose.⁶⁷

Minėti įstatymo reikalavimai ir šalių pareigos užtikrina tinkamą sandorio sudarymą ir vykdymą. Bendrosios šalių pareigos galioja visą verslo perleidimo sandorio laikotarpį: nuo derybų (ikisutartinės stadijos) iki pat sandorio pabaigos (tinkamo įvykdymo). Be visų minėtų pareigų ir šalių interesų užtikrinimo, verslo perleidimo įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi, pirkėjas savo teises gali ginti LR CK 6.408 str. pagrindu. Šiame straipsnyje įtvirtinta pirkėjo teisė

⁶⁶ Įvertinus Finansų analitikų asociacijos duomenis (2011 m. – 2017 m. M&A sandorių apžvalgos) – įmonės pirkimo-pardavimo sandoriai sudaro tik keletą procentų iš visų sudaromų M&A sandorių, <http://www.finansai.lt/m-a-sandoriai.html>

⁶⁷ Agnė Jakaitė, „Pareiga atskleisti informaciją komercinių ikisutartinių santykių kontekste“, *Teisė* 81 (2011): 106.

ginti pažeistas jo teises remiantis daiktų trūkumų institutu. Nors negalima teigti, kad įsigyjamas verslas/įmonė yra daiktas, tačiau šis sutarties objektas susideda iš verslo vykdymui reikalingų daiktų bei teisių visumos ir įstatymo priskiriamas nekilojamiesiems daiktams (LR CK 1.110 str. 1 d.). Teismų praktikoje pripažįstama, kad esant įmonės perleidimo sandoriams, remiantis LR CK 6.408 str. pirkėjo teisių apsaugai yra taikomas daiktų trūkumų institutas. Pažymėtina, kad teismai formuoja poziciją, kad esant įmonės ir jos dokumentų neatitikimui (*bylos atveju: trumpalaikis turtas finansinėje atskaitomybėje neatitiko įmonės faktinio trumpalaikio turto*), pirkėjas gali reikalauti pardavėjo sumažinti įmonės kainą (*bylos atveju – pajų kainą*), pašalinti trūkumus ar atlyginti nuostolius.⁶⁸ Įstatymas įtvirtina ir kitus pažeistų teisių gynybos būdus, pavyzdžiui, LR CK 6.408 str. 5 d. užtikrina pirkėjo teisę teismine tvarka reikalauti sutarties nutraukimo ar pakeitimo ir nuostolių atlyginimo, jei dėl įmonės trūkumų, kurie atsirado dėl pardavėjo kaltės, įmonės neįmanoma panaudoti sutartyje numatytam tikslui. Ši įstatymo nuostata gali būti taikoma tik esant esminiam įmonės trūkumui⁶⁹. Aptariamo straipsnio 4 d. įtvirtinta pardavėjo teisė ištaisyti daiktų trūkumą ar netinkamą kokybę, pakeičiant daiktą tinkamu ar pasiūlant trūkstantį turtą. Visais kitais atvejais, kai nėra taikomas LR CK 6.408 str., įmonės trūkumų klausimas sprendžiamas remiantis bendromis LR CK 6.321-6.323, 6.330, 6.334, 6.341 straipsnių nuostatomis. Kita vertus, įstatymų leidėjas numatė ir šių normų taikymo pakeitimo galimybę, įtvirtindamas šalių teisę šiuos aspektus aptarti derybų būdu sutartyje (LR CK 6.408 str. 1 d. „[...] jeigu šio straipsnio 2-4 dalys arba sutartis nenumato ko kita.“).

Apibendrinant, įmonės pirkimo pardavimo sutartis kaip verslo perleidimo sandoris yra plataus taikymo – gali būti perleidžiami visų rūšių verslo subjektai ar jų dalys. Pažymėtina, kad šalių interesų užtikrinimas įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi apima bendruosius principus, įstatyminius reikalavimus ir šalių sutartas nuostatas. Galima daryti išvadą, kad perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi, pirkėjo teisės ženkliai saugomos ir pardavėjui perkeliama kone visa atsakomybė už įmonės trūkumus. Taikomos ne tik derybų būdu sutartyje įtvirtintos nuostatos, tačiau įstatymai numato įvairias pirkėjo garantijas nuostolių atlyginimo, daiktų pakeitimo ar net sutarties nutraukimo formomis. Pardavėjas privalo užtikrinti tinkamą įmonės faktinę būklę ir jos atitikimą įmonės apskaitos dokumentams.

⁶⁸ „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1574-343/2013“, KAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95eba3a3-f3ea-491d-a1a8-a3d72b890556>

⁶⁹ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10: 29.

3. VERSLO PERLEIDIMO ĮGYVENDINIMO TIKSLINGUMAS AKCIJŲ BEI ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO SUTARTIMIS

3.1. Skirtingų verslo perleidimo sutarčių esminių sąlygų nustatymo įtaka verslo perleidimui

Ankstesniuose tyrimo skyriuose buvo aptartos esminės skirtingų sutarčių sąlygos ir šių sąlygų specifika. Šiame poskyryje plačiau aptarsime esminių sąlygų visumą ir jų skirtumus ir įtaką verslo perleidimui. Aptariant akcijų pirkimo-pardavimo sutartis galima išskirti sutarties dalyką bei kainą (*aut. pastaba: kaina kaip esminė sąlyga plačiau aptarta tyrimo 1.1. poskyryje*) kaip esmines sutarties sąlygas. Šių sąlygų visuma yra tinkamo akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo ir vykdymo prielaida. Žinoma, įstatyminiai reikalavimai ir jų įgyvendinimas taip pat sąlygoja akcijų pirkimo-pardavimo sutarties galiojimą (egzistuojant įstatyme nustatytoms sąlygoms, notarinė sandorio forma, akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas užtikrinimas). Visi šie aspektai akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje (esminės sąlygos ir įstatyminiai reikalavimai) gana ženkliai skiriasi nuo įmonės pirkimo-pardavimo sutarčiai keliamų reikalavimų. Tačiau, pažymėtina, kad abejomis sutartimis gali būti siekiama vieno tikslo – perleisti verslą. Todėl toliau bus lyginami skirtingų sutarčių aspektai ir jų įtaka verslo perleidimui.

Įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi įsipareigojama perleisti įmonę ar jos dalį pirkėjui. Šios sutarties pagrindu pirkėjas įgyja verslą arba tam tikrą verslo dalį, kuri gali funkcionuoti savarankiškai, t. y. užtikrinamas veiklos tęstinumas. Priešingai, akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi yra perleidžiama nuosavybės teisė į akcijas, tačiau skirtingais atvejais, toks perleidimas gali būti vertinamas skirtingai. Vertinant akcijų pirkimo-pardavimo sutarties dalyką, galima išskirti keletą sutartimi galimai siekiamų skirtingų tikslų:

1. Perleidžiama akcijų dalis neviršija 20 proc. įmonės išleistų akcijų – siekiama perleisti dalį verslo (itin retais atvejais, gali turėti verslo perleidimo požymių, kai asmuo įsigijęs akcijas pradeda faktiškai valdyti kontrolę akcijų paketą);
2. Perleidžiama nuo 20 proc. iki 50 proc. įmonės akcijų – siekiama perleisti dalį verslo, tačiau sutartis gali turėti įmonės pirkimo-pardavimo bruožų, nes dėl tokios dalies perleidimo, gali pasikeisti faktinis kontrolinio akcijų paketo valdytojas;
3. Perleidžiamas kontrolis akcijų paketas (51 proc. ir daugiau akcijų) – siekiama perleisti verslo kontrolę;
4. Perleidžiant 100 proc. įmonės akcijų, galima išskirti du galimus tikslus:
 - a) Perleisti verslą kaip visumą (pasikeičia viso verslo valdytojas);

- b) Įsigyti verslo subjektą, kuris nėra pradėjęs vykdyti veiklos arba buvo įsteigtas pardavimo tikslu⁷⁰.

Apibendrinant pateiktą skirstymą, galima teigti, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutarties dalykas atitinka pirminį verslo perleidimo tikslą tik dvejais iš šešių pateiktų atvejų: perleidžiant kontrolinį akcijų paketą arba visas įmonės išleistas akcijas. Šiuo atveju įmonės pirkimo-pardavimo sutarties dalykas – įmonė ar jos atskirta dalis, visada atitinka verslo perleidimo tikslą, o akcijų pirkimo-pardavimo sutarties pirminis tikslas visgi išlieka akcijų nuosavybės teisės perleidimas. Laikantis tokios pozicijos, galima pritarti teiginiui, kad įmonės pirkimo-pardavimo institutu siekiama tinkamai įgyvendinti verslo perleidimą ir užtikrinti jo tęstinumą, tačiau verslo perleidimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis susiformavo iš praktinio šio sandorio įgyvendinimo patogumo, žemesnių įstatymo reikalavimų ir identiško tikslo įgyvendinimo⁷¹.

Tęsiant verslo perleidimo sutarčių dalyko analizę, verta paminėti nevienareikšmišką 100 proc. įmonės akcijų ir įmonės kaip turtinio kompleso įsigijimo vertinimą. Akcija suteikia akcininkui teisę į įmonės turto dalį, likusią po jos likvidavimo (LR ABI 40 str. 1 d.). Kaip žinoma, verslo perleidimo sandoriais siekiama tęsti įmonės veiklą, t. y. įgyti verslo kontrolę. Pažymėtina, nevertinant įstatymo normos dalies „*po bendrovės likvidavimo*“, kuri verslo perleidimo sandoriuose neturėtų būti itin reikšmingai suprantama, akcininkas turintis 100 proc. akcijų turi teisę į visą įmonės turtą. Taip pat, jei įmonė neturi jokių finansinių įsipareigojimų, galima teigti, kad turtas priklauso įmonei, tačiau vienintelis akcininkas gali vienasmeniškai priimti sprendimus ir bet kuriuo metu, užbaigęs įmonės likvidavimo procedūrą, tampa turto savininku. Įmonės turto nuosavybės perėjimas akcininkams įtvirtintas LR ABI 73 str. 13 d.: „[...] *Likę likviduojamos bendrovės turtas padalijamas akcininkams proporcingai jiems nuosavybės teise priklausančių akcijų nominaliai vertei [...]*“. Atsižvelgiant į įstatyminį vertinimą, galima daryti išvadą, kad 100 proc. akcijų nuosavybės teisės turėjimas lemia visą įmonės turto priklausymą vieninteliam akcininkui. Todėl, manytina, kad 100 proc. akcijų įsigijimas galėtų būti vertinamas kaip įmonės įsigijimas ir šiam sandoriui turėtų būti taikomos įmonės pirkimo-pardavimo normos, nustatančios šalių pareigas ir garantijas.

Šiuo aspektu galima rasti ir įvairių sprendimų teismų praktikoje. Kauno apygardos teismas vienoje byloje išsakė poziciją, kad 100 proc. įmonės dalių įsigijimas yra laikomas įmonės įsigijimu. Byloje buvo sudaryta 100 proc. pajų (žemės ūkio bendrovės dalys) pirkimo sutartis. Asmuo grindė, kad įsigijimo netinkamos kokybės daiktą, nes trumpalaikis turtas buvo įtrauktas į įmonės biologinį turtą. Pirkėjas įsigijo įmonę su trumpalaikio turto trūkumu. Teismas savo ruožtu konstatavo, kad pirkėjas vienu metu įsigijo ne tik 100 proc. žemės ūkio bendrovės

⁷⁰ S. Zagurskis, *supra* note, 12: 41.

⁷¹ Andrew Hicks ir S. H. Goo, *Cases and Materials on Company Law*, (Oxford: Oxford University Press, 2008), 558.

pajų, bet įsigijo ir įmonę. Teismas pripažino, kad 100 proc. pajų įsigijimas yra tapatus įmonės įsigijimui ir taikė daiktų trūkumų institutą remdamasis CK 6.408 str. bei bendrosiomis daiktų trūkumų normomis (LR CK 6.321-6.323, 6.334, 6.341).⁷² Iš pateiktos teismo pozicijos galima priėti išvados, kad 100 proc. įmonės dalių įsigijimas ir pačios įmonės įsigijimas yra tapatinami dalykai, todėl, nors formaliai skiriasi aptariamų sutarčių dalykai (įmonė ir akcijos), tačiau dalyko vertinimas gali būti labai panašus ar net identiškias.

Taip pat vertinant verslo perleidimo akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi dalyką, galima pažymėti, kad Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas⁷³ 2 str. 18 d. įtvirtinta verslo sąvoka: „Verslas – ekonominės veiklos vykdymas.“ Kaip žinoma, ekonominė verslo veikla dažniausiai vykdoma per verslo subjektus, t. y. juridinius asmenis. Sisteminis verslo perleidimo ir verslo sąvokos vertinimas leidžia priėti išvados, kad verslo perleidimas yra teisės į verslo vykdymą perleidimas. Teisės į verslo vykdymą įsigijimas galėtų būti prilygintas teisės į verslo subjekto, vykdančio ekonominę veiklą, įsigijimą. Todėl minėtų sąsajų analizė, leidžia priėti išvados, kad verslo perleidimas galėtų būti prilygintas verslo subjekto perleidimui, nes verslas pripažįstamas ekonominės veiklos vykdymu, o nesant jokio verslo subjekto (juridinio asmens), verslo vykdymas yra sunkiai įgyvendinamas. Verslo sąvoka, autoriaus nuomone, turėtų būti vertinama siejant ją su konkrečiais verslo elementais: verslo veiklos vykdymo kontrole, sprendimų priėmimu ir visuma verslo dalių (pvz. akcijų, pajų ar kt.), užtikrinančių esminių verslo sprendimų priėmimą, verslo valdymą ir veiklos tęstinumo užtikrinimą.

Vertinant verslo perleidimo sutarčių esminių sąlygų visumą, privalu atkreipti dėmesį į įstatyme įtvirtintą esminę įmonės pirkimo-pardavimo sąlyga – įmonės kainą. Ankstesniame skyriuje aptarta kainos svarba akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse ir jos kaip esminės sutarties sąlygos vertinimas. Galima išvelgti, kad nors ir abejomis minėtomis verslo perleidimo sutartimis siekiama tokio pat tikslo, tačiau kaina kaip esminė sąlyga įstatyme įtvirtinta tik vienai iš sutarčių. Kita vertus, kaina gali būti laikoma esmine sąlyga pagal sutarties šalių valią⁷⁴. Tačiau, kodėl įstatymų leidėjas kainą įtvirtino kaip esminę įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sąlygą, tačiau įsakmiai nenurodė akcijų kainos privalomumo sutartyje? Žinoma, jei šalys kainos sutartyje nenurodo, LR CK 6.313 str. 2 d. įtvirtina tvarką, pagal kurią vertinama šalių omenyje turėta kaina. Neaptarus sutarties kainos, laikoma, kad kaina yra įprasta rinkos kainai, mokama už tapačius daiktus. Tačiau, verslo perleidimo konstatavimas nenustačius kainos yra sunkiai

⁷² „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1574-343/2013“, KAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=95eba3a3-f3ea-491d-a1a8-a3d72b890556>

⁷³ „Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas“, *Valstybės žinios* 109, 2993 (1998).

⁷⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=e5f7cb3a-50e1-4198-a741-18ca12907724>

įmanomas. Sunku įvertinti verslo rinkos vertę, ypač, kai gali būti atveju, kai panašia veikla užsiimančių įmonių rinkoje nėra. Todėl visiškai sutiktina, kad verslo perleidimui kainos sąlyga turi ypatingą reikšmę ir gali būti nustatoma tik šalių derybomis. Įsigyjant verslą įmonės pirkimo-pardavimo būdu, kaina gali atspindėti daug įvairių aspektų: ar įsigyjama visa įmonė ar tik atskira dalis, ar įmonė įsigyja prekės ženklus, licencijas ir kt. (6.402 str.); kokius įsipareigojimus prisiėmė pirkėjas ir kokius pardavėjas (6.405 str.) ir kt. Todėl aiškiai suprantama įstatymo leidėjo pozicija įtvirtinti imperatyvų kainos reikalavimą siekiant tinkamai perleisti verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi.

Atsižvelgiant į tai, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis siekiama identiško tikslo (įsigyjant kontrolinį akcijų paketą arba visas įmonės išleistas akcijas), manytina, kad akcijų kaina taip pat turėtų būti nustatyta esmine sutarties sąlyga verslo perleidimo atveju. Pažymėtina, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartis yra alternatyva įmonės pirkimui-pardavimui ir, kaip minėta anksčiau, teismai kartais vertina akcijų ir įmonės pirkimą kaip identišką tikslą turinčius sandorius, todėl kainos esmingumas turėtų būti vertinamas kaip analogija įmonės pirkimo kainai. Jei įstatymų leidėjas siekė įtvirtinti verslo perleidimui (įmonės įsigijimui) kainą kaip esminę sąlygą, manytina, kad verslą perleidžiant akcijų pirkimo sutartimi, kaina turėtų būti vertinama analogiškai. Taigi, apibendrinant kainos aspektą verslo perleidimui, akivaizdu, kad šiose sutartyse įstatymų leidėjas suteikia ypatingą reikšmę kainai ir ji turėtų būti nustatoma derybų tarp šalių metu.

3.2. Verslo perleidimo sutarčių įstatyminių reikalavimų skirtumai, jų kaita

Pirmuosiuose tyrimo skyriuose aptarti skirtingų verslo perleidimo sutarčių įstatyminiai reikalavimai. Skirtingoms sutartims keliami skirtingi įstatymo reikalavimai, užtikrinantys tam tikro tikslo pasiekimą bei teisių ir pareigų tinkamą įgyvendinimą. Pirmiausia, įmonės pirkimo-pardavimo sutartims keliami reikalavimai numatyti LR CK, o akcijų pirkimo-pardavimo sutartims LR CK ir LR ABĮ. Bendriausia prasme, šios skirtingos verslo perleidimo sutartys turi skirtingus specialius įstatyminius reikalavimus ir kai kuriuos dalinai panašius abejoms sutartims. Toliau nagrinėsime skirtingus reikalavimus atskirai.

Akcininkų pirmumo teisė įsigyti parduodamas UAB akcijas (LR ABĮ 47 str. 2 d.)

Šis įstatyminis reikalavimas yra specifinis akcijų pirkimo-pardavimo sutarties tinkamo įgyvendinimo užtikrinimas. Šiuo reikalavimu įstatymų leidėjas įtvirtino acnininkų teisę įsigyti perleidžiamas akcijas bendrovės viduje. Tačiau ši teisė riboja įmonės akcijų pardavimą kitiems asmenims, nesusijusiems su įmone. Todėl galima drąsiai teigti, kad šis reikalavimas skirtas užtikrinti esamų acnininkų teises, tačiau niekaip nesusijęs su verslo perleidimo įgyvendinimu

akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis. Galima įžvelgti tik ribojimą perleisti verslo kontrolę tretiesiems asmenims, nes privalu laikytis siūlymo akcijas įsigyti jau esantiems įmonės akcininkams. Kita vertus, įstatymų leidėjas, siekdamas palengvinti akcijų pardavimą, įtvirtino LR ABĮ 47 str. 9 d., kuri įnešė dispozityvumo akcininkų pirmumo teisėje įsigyti parduodamas UAB akcijas. Bendrovė turi galimybę apsiriboti akcininkų pirmumo teise įstatuose, todėl galima teigti, kad buvo palengvintas tiek akcijų perleidimas, tiek verslo perleidimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, nes atsivėrė galimybę akcijų perleidimo sandorius sudaryti su trečiasiais asmenimis, nesančiais UAB akcininkais perleidimo metu. Galima paminėti šios teisės įgyvendinimą Jungtinėje Karalystėje. Šioje srityje laikomasi dispozityvumo, bendrovės gali nusistatyti akcijų perleidimo ribojimus, kurių dažniausiai siejasi su privalomu siūlymu įsigyti parduodamas akcijas esamiems akcininkams. Bendriausia prasme visi reikalavimai ir apribojimai yra dispozityvūs ir nustatomi bendrovės viduje (įstatuose).⁷⁵ Tačiau, pažymėtina, kad akcijų perleidimo apribojimai turi būti aiškiai ir suprantama išreikšti įmonės įstatuose, kad kiekvienas susijęs asmuo galėtų aiškiai identifikuoti apribojimų apimtį, pavyzdžiui perleidžiant akcijas trečiajam asmeniui ar esamam įmonės akcininkui⁷⁶. Šio įstatyminio reikalavimo atitikmens įmonės pirkimo-pardavimo sutartyse nerasime, šia nuostata akcijų pirkimo-pardavimo sutartys išsiskiria iš kitų verslo perleidimo būdų.

Kreditorių teisių apsauga: įmonės pirkimo sutartyse (LR CK 6.405 – 6.406 str.) ir akcijų pirkimo sutartyse.

Įmonės kreditorių teisių apsauga prasideda dar prieš sudarant įmonės pirkimo-pardavimo sutartį. Įstatymuose (LR CK 6.405 str.) įtvirtinta įmonės pirkėjo pareiga informuoti įmonės kreditorius apie įmonės pardavimą. Ši įstatyminė pareiga užtikrina kreditorių teisėtus interesus, tačiau pati sistema yra gana sudėtinga. Pirkėjas privalo informuoti kreditorių sąrašą pateiktus kreditorius prieš **dvidešimt dienų** iki sutarties sudarymo. Nuo pranešimo apie įmonės pardavimą, prasideda visa kreditorių interesų užtikrinimo procedūra. Pirkėjas savo ruožtu gavęs pranešimą apie įmonės pardavimą, per **dvidešimt dienų** nuo pranešimo gavimo privalo raštu informuoti pirkėją apie savo reikalavimą (LR CK 6.405 str. 2 d.). Atsiskaitymas su kreditoriais vyksta pasitelkus papildomą asmenį, kuriuo gali būti bankai, kitos kredito įstaigos ar draudimo bendrovės (LR CK 6.405 str. 3 – 4 d.). Asmuo, kuriam pavedama atsiskaityti su kreditoriais, parengia ir išsiunčia kreditoriams kainos paskirstymo įmonės skoloms dengti aktą. Ir tik tada, jei **per dvidešimt dienų** nuo akto gavimo, kreditoriai neginčija atsiskaitymo tvarkos, kreditoriams

⁷⁵ Spencer Summerfield ir Beliz McKenzie, „Shareholders` rights in private and public companies in the UK (England and Wales): overview“, Thomson Reuters Practical Law, žiūrėta 2017 spalio 14 d., [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-613-3685?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-613-3685?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

⁷⁶ Nickolas Bourne, *Bourne on Company Law. Fourth Edition* (Oxford: Routledge Cavendish Taylor & Francis Group, 2008), 91-92.

išmokama kainos dalis, proporcinga jų reikalavimo dydžiui (LR CK 6.405 str. 5 d.). Įstatymų leidėjas įtvirtino alternatyvą pirkėjui, kuria remiantis galima pateikti visiems kreditoriams priimtina reikalavimo užtikrinimą (*autorius pastaba: hipoteką, laidavimą, garantiją ir kt. užtikrinimo būdai numatyti įstatyme ar šalių susitarimu*) ir tokiu atveju pirkėjas atleidžiamas nuo LR CK 6.405 str. 1-6 d. įtvirtintos tvarkos, o kreditoriai gavę tinkamą užtikrinimo priemonę, praranda teisę reikšti reikalavimus pirkėjui ar parduotos įmonės turtui (LR CK 6.405 str. 7 d.). Pažymėtina, kad įstatyme numatytas įmonės kreditorių teisių užtikrinimas įmonės pirkime yra sudėtinga ir brangi procedūra, kuri taip pat užima daug laiko⁷⁷. Iš įstatymo nuostatų matyti, kad yra nustatyti dvidešimties dienų terminai skirtingiems veiksams atlikti. Visa seka veiksmų, skirtų kreditorių teisių užtikrinimui, manytina, nepagrįstai užtesia visą įmonės pirkimo procedūrą, o pirkėjo pareigų visuma kreditorių teisių užtikrinimui pernelyg apsunkina pirkėjo padėtį, nes susidaro lyg išsivadavimo iš skolų procedūra, kurioje kreditoriai gali užsitikrinti išankstinį reikalavimų įvykdymą nesant pakankamo pagrindo⁷⁸. Apibendrinant galima pažymėtina, kad visos šios pirkėjo pareigos, nors ir užtikrina pačio pirkėjo interesus (*aut. pastaba: pirkėjas sužino įmonės finansinę padėtį, įsipareigojimus*), tačiau apsunkina įmonės pirkimo procedūrą laiko bei lėšų atžvilgiu.

Minėtos kreditorių interesų apsaugos sistemos nesilaikymas ar netinkamas įgyvendinimas sukelia teises pasėkmes įmonės pirkėjui. Jei pažeidžiama kreditorių informavimo pareiga, kreditoriai turi teisę savo reikalavimus pareikšti tiesiogiai įmonės pirkėjui (LR CK 6.405 str. 1 d.). Taip pat, jei pirkėjas netinkamai įvykdė kreditorių teisių apsaugos reikalavimus, įmonės pardavimo faktas negali būti panaudotas prieš kreditorius, kurių teisės atsirado iki įmonės pardavimo (LR CK 6.406 str. 1 d.). Tokiems kreditorių reikalavimams taikomas vienerių metų senaties terminas, pradedant skaičiuoti nuo faktinio sužinojimo arba nuo turėjimo sužinoti apie įmonės pardavimą (LR CK 6.406 str. 2 d.). Iš įstatymo nuostatų galima išvelgti logišką sąsają su pirkėjo pareigų tinkamu atlikimu ir neigiamų pasekmių išvengimu ir priešingai, jei pirkėjas pažeidžia savo įstatymines pareigas, įstatymas neužkertą galimybės pirkėjams savo teises įgyvendinti reiškiant tiesioginius reikalavimus pareigas pažeidusiam asmeniui, t. y. įmonės pirkėjui.

Kiek skirtingų įstatyminių nuostatų galima rasti kitų valstybių įstatymuose. Estijos Įsipareigojimų įstatyme⁷⁹ 182 str. nurodomi įsipareigojimai verslo perleidime, įtvirtina ne tik pirkėjo pareigą informuoti kreditorinius reikalavimus turinčius asmenis, tačiau ir pardavėjo pareigą informuoti skolinius įsipareigojimus susijusius su parduodamu turtu (įmone) turinčius

⁷⁷ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10: 28.

⁷⁸ Asta Jakutyte-Sungailienė, *supra* note, 11: 203-204, 210.

⁷⁹ Riigi Teataja, "Law of Obligations Act (consolidated text of January 10, 2017)," Estonia Legislature, Translation published 2017.08.22, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/522082017003/consolide>

asmenis. Taip pat Estijos Įsipareigojimų įstatyme 183 str. numatyta solidari įmonės pirkėjo ir pardavėjo atsakomybė prieš kreditorius, kuriems įsipareigojimai kilo prieš įmonės perleidimą ir kurių įvykdymo terminas yra suėjęs įmonės perleidimo metu arba sueis per penkerius metus po perleidimo⁸⁰. Galima pažymėti, kad LR CK nėra įtvirtintos pardavėjo pareigos informuoti skolinius įsipareigojimus susijusius su perleidžiama įmone ar jos dalimis turinčius asmenis. Todėl su perleidžiamu turtu susiję skoliniai įsipareigojimai taip pat tampa pirkėjo valioje, t. y. pirkėjas savarankiškai privalo užsitikrinti savo teises. Dispozityvesnius reikalavimus galima rasti Jungtinės Karalystės teisinėje sistemoje. Jungtinės Karalystės teisėje nėra numatytos pareigos informuoti kreditorius ar gauti jų sutikimą dėl įmonės perleidimo. Šie aspektai palikti šalių, sudarančių sandorį, dispozicijoje. Šalys turi pareigą patikrinti esamų sutarčių sąlygas, t. y. paskolų, lizingo ir kitose sutartyse numatytas sąlygas dėl informavimo ar leidimo gavimo perleidžiant turtą ir užtikrinti tinkamą jų įgyvendinimą.⁸¹ Taigi, minėti aspektai dėl kreditorių interesų užtikrinimo įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje apibrėžia įvairias pirkėjo pareigas kreditorių atžvilgiu. Kitų valstybių įstatymuose numatyti kiek kitokie, dispozityvesni, tačiau taip pat kreditorių interesus užtikrinantys aspektai. Manytina, kad pirkėjo pareigų spektras įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje pagal LR CK yra labai platus, reikalaujantis daug laiko ir išteklių. Sekant kitų šalių pavyzdžiu, autoriaus nuomone, šalių ir suinteresuotų asmenų teisių ir pareigų visuma Lietuvoje turėtų būti reglamentuota dispozityviau, nustatant galimybę keisti tam tikrų teisių ir pareigų visumą ar jų įgyvendinimo tvarką.

Apžvelgus įmonės kreditorių teisių apsaugos principus įmonės perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis, aiškiai matoma įstatymų leidėjo pozicija apsaugoti kreditorių interesus šiuose verslo perleidimo sandoriuose. Priešingai įmonės pirkimo-pardavimo sutartims, perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, kreditorių teisėti interesai nėra niekaip apsaugoti⁸². Pirmoje tyrimo dalyje aptarti verslo perleidimo akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi ypatumai. Pagrindinių ypatumų visuma sieja tinkamų akcininko teisių įgyvendinimą, įstatymų reikalavimų laikymąsi ir sutarties šalių interesų apsaugą. Įmonės kreditorių interesų apsauga nesiejama nei su verslo perleidimo sutarties sudarymu, nei su jos vykdymu. Įstatymuose nerasime pirkėjo ar pardavėjo pareigos informuoti įmonės kreditorius apie akcininkų pasikeitimą. Todėl galima drąsiai teigti, kad įmonės kreditoriai gali nežinoti apie verslo perleidimą, kai akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi perleidžiamas kontrolinis akcijų

⁸⁰ Riigi Teataja, "Law of Obligations Act (consolidated text of January 10, 2017)," Estonia Legislature, Translation published 2017.08.22, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/522082017003/consolide>

⁸¹ Laurence Levy, Jeremy Kutner and Michel Scargill, „Private mergers and acquisitions in the UK (England and Wales): overview“, Thomson Reuters Practical Law, žiūrėta 2017 spalio 15 d., [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-552-5708?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-552-5708?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

⁸² Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10: 27.

paketas ar net visos išleistos įmonės akcijos. Kita vertus, akcijų perleidimu įmonė nepraranda jai priklausančio turto, turtinių ir neturtinių teisių. Tačiau keičiantis įmonės dalyviams, pasikeičia ir asmenys, turintys teisę į įmonės turtą. Taip pat perleidus akcijas nėra užtikrinamas veiklos tęstinumas, t. y. pardavėjas neįgyja pareigos perduoti pirkėjui įmonę ar įvesti į įmonės veiklą⁸³, ir kreditoriai bet kuriuo metu gali atsidurti padėtyje, kai įmonės valdymas perleidžiamas asmeniui, kuris nesuinteresuotas įmonės veikla, jos nevykdo. Todėl kreditorių padėtis verslo perleidimo sandoriuose akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis yra sudėtinga. Minėta, kad akcijų perleidimai gali įvykti nepastebimai ir sukelti neigiamus padarinius įmonės kreditoriams, ypač, jei kreditoriniai reikalavimai nėra užtikrinti laidavimo priemonėmis ar įmonė neturi jokio turto.

Juolab, verslo perleidimo akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis atveju, pardavėjas neįgyja pareigos informuoti pirkėją apie įmonės kreditorius⁸⁴. Žinoma, pirkėjas siekdamas savo interesų užtikrinimo turi pareigą domėtis ir teisę reikalauti pardavėjo pateikti tam tikrus duomenis. Tačiau ne visais atvejais, pirkėjai savo pareigas vykdo tinkamai ir galimos situacijos, kai asmuo įsigyja verslą ir tik pradėjęs vykdyti veiklą, supranta, kad įmonė turi itin daug kreditorių, kurių pirkėjas nežinojo. Tokiu atveju, pirkėjas bus nesuinteresuotas vykdyti visus įmonės įsipareigojimus ir dažnu atveju, tai gali būti priežastimi pradėti įmonės bankroto ar likvidavimo procedūras. Autoriaus nuomone, galimos situacijos, kai prasidėjus įmonės bankroto ar likvidavimo procedūroms, kreditorių interesai gali nukentėti, jei įmonės įsipareigojimai viršys įmonės turto vertę, o faktiškai naujasis verslo valdytojas veiklos vykdyti nesiekia.

Kreditorių interesų užtikrinimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse yra itin žemo lygio. Patys kreditoriai neturi jokių galimybių savo reikalavimus kažkaip užtikrinti ar derėtis dėl jų užtikrinimo ar įvykdymo. Visa kreditorių teisių visuma lieka akcijų pirkėjo ir pardavėjo valioje. Atsižvelgiant į įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių reikalavimus, matoma, kad pardavėjas privalo pateikti sutarties priedus, susijusius su įmonės finansine padėtimi, kreditoriais ir kt. (CK 6.404 str. 2 d.). Verslo perleidimą vykdančios akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, panašūs reikalavimai pardavėjui nėra taikomi ir įmonės padėties išsiaiškinimas lieka pirkėjo kaip asmens, kuris turi domėtis savo įsigyjamu daiktu, pareiga. Teisinėje literatūroje šie pirkėjo veiksmai anglų kalba vadinami „*due diligence*“. Šių veiksmų visuma apima su įmone susijusių faktų patikrinimą, išorinių įmonės santykių bei vidinių įmonės finansų, veiksmų ir valdymo vertinimą.⁸⁵ Dėl pirkėjo atliekamo *due diligence* veiksmų visumos, verslo perleidimas gali užsitęsti ir pabrangti, nes pirkėjas gali rasti tokių įsigyjamo verslo klausimų, kurių pardavėjas atsakyti negalės ir bus reikalingi papildomi specialistai: teisininkai, finansų ar mokesčių

⁸³ S. Zagurskis, *supra* note, 12: 47.

⁸⁴ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10: 28.

⁸⁵ Scott Moeller and Chris Brady, *Intelligent M&A: Navigating the Mergers and Acquisitions Minefield* (Chichester: John Wiley & Sons, 2007), 141.

specialistai, kurie galėtų įvertinti tam tikrus perkamo verslo aspektus⁸⁶. Tinkamai atliekami *due diligence* veiksmai prieš įsigyjant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis užtikrina, kad pirkėjui yra žinoma visa įmanoma informacija apie verslą ir pirkėjas faktiškai įsigyja tai, ką tikėjosi įsigyti⁸⁷. Šių veiksmų visuma, glaudžiai siejasi ir su kreditorių teisių įgyvendinimu. Pirkėjas, tiksliai žinodamas įmonės finansinę situaciją ir visą reikalingą informaciją, supranta įmonės realias galimybes vykdyti veiklą, atsiskaityti su kreditoriais ir reikalingų investicijų kieki⁸⁸. Kreditorių interesai tampa visiškai užtikrinti, jei pirkėjas išsiaiškina visą būtina informacija, kuri, be abejonės, apima ir duomenis apie visus įmonės įsipareigojimus kreditoriams.

Taigi, aptarus kreditorių interesus skirtinguose verslo perleidimo būduose, galima drąsiai teigti, kad įmonės kreditorių interesai stipriai užtikrinami įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi, tačiau priešingai, itin silpna kreditorių apsauga taikoma verslo perleidimui akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis. Galima drąsiai teigti, kad įstatymų leidėjas siekė įtvirtinti kreditorių teisių apsaugą verslo perleidimo sandoriuose, todėl manytina, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis perleidžiant verslą, kreditorių teisės taip pat turėtų būti užtikrinamos įstatyminiame lygmenyje. Įmonės kreditorių teisių užtikrinimas, verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, paremtas vien pirkėjo *due diligence* veiksmiais ir pardavėjo sąžiningumu yra per menka kreditorių apsauga. Manytina, kad verslo perleidimui akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis turėtų būti įtvirtinti analogiški reikalavimai taikomi įmonės pirkimo-pardavimo sutartims, suteikiant pardavėjui pareigą pateikti pagrindinius duomenis apie įmonės finansinę padėtį, įmonės kreditorius bei skolininkus. Toks reglamentavimas įtvirtintų pirkėjo ir pardavėjo teisių bei pareigų balansą verslo perleidime akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi ir tuo pačiu bent iš dalies užtikrintų kreditorių interesus, nes pirkėjas būtų tinkamai informuotas apie jų reikalavimus ir galėtų tinkamai įvertinti įmonės finansinę būklę.

Sutarčių šalių teisių ir pareigų pusiausvyra bei interesų užtikrinimas.

Aptarta ankstesniuose tyrimo skyriuose, kad verslo perleidimas susideda iš daug įvairiausių aspektų. Visuma verslo perleidimo bruožų sukuria skirtingas pareigas verslo perleidimo sandorių šalims. Taip pat šalių teisių ir pareigų visuma skiriasi verslą perleidžiant skirtingais verslo perleidimo būdais, t. y. skirtingų sutarčių pagrindu. Kylančių teisių ir pareigų tinkamas įgyvendinimas užtikrina šalių interesus sandorio metu. Todėl siekiant sandorio šalių teisėtų interesų užtikrinimo verslo perleidimo sandoriuose, svarbu tinkamai įgyvendinti šalių

⁸⁶ UK Business Brokers, „Asset Sale Vs Share Sale: Does Selling Assets Get A Better Price Than Selling Shares“, žiūrėta 2017 spalio 18 d., <http://ukbusinessbrokers.com/asset-sale-vs-share-sale-whats-better-deal/>

⁸⁷ Scott Moeller and Chris Brady, *supra* note, 85: 150-151.

⁸⁸ *Ibid.*, 147-148.

teisės ir pareigas. Žinoma, šių teisių ir pareigų apimtis pirkėjui ir pardavėjui nevisada yra vienoda.

Pradedant pardavėjo teisėmis ir pareigomis, galima aiškiai išvelgti skirtingas pareigų ir teisių apimtis verslo perleidimo sandoriuose. Įgyvendinant verslo perleidimą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis, įstatyme numatyti sutarties priedai (LR CK 6.404 str. 2 d.). Atsižvelgiant į priedų visumą, galima teigti, kad ši pareiga kyla pardavėjui, kuris sandorio metu disponuoja įstatyme nurodyta informacija. Taip pat įstatymas numato ir kitas pardavėjo pareigas įmonės pirkimo-pardavimo sandoriuose. LR CK 6.407 str. įtvirtinta pardavėjo pareiga perduoti įmonę pirkėjui, pateikti įmonės duomenis apie jos turtą, turto būklę, įsipareigojimus kreditoriams bei parengti patį priėmimo-perdavimo aktą. Ankstesniuose tyrimo skyriuose minėta, kad verslo perleidimas neatsiejamas nuo perkamos įmonės veiklos vykdymo. Vien visų įmonės akcijų įsigijimas, jei įmonė veiklos nevykdo, nepatenka į verslo perleidimo sritį. Todėl, galima pritarti J. Kiršienės ir K. Keručio nuomonei, kad pardavėjas taip pat turi neatsiejamą pareigą įtraukti pardavėją į įmonės veiklą. Pardavėjui nepakanka perduoti pirkėjui įmonės turtą ir dokumentus, pardavėjas privalo atkleisti specifinę veiklos vykdymo informaciją, komercines paslaptis, ryšius su klientais ir kitus dalykus, kurie sudaro verslo visumą.⁸⁹ Žinoma, įmonės pirkimo-pardavimo sutarties turiniui įtakos turi ir sutarties šalių teisė derėtis dėl perleidžiamo turto. Pardavėjas gali nuspręsti tam tikrą įmonės turtą pasilikti įmonėje ir jų nepersleisti pirkėjui, pavyzdžiui socialinių tinklų paskyras⁹⁰. Todėl galima teigti, kad įmonės pardavėjas turi teisę neperleisti tam tikro turto, kuris nebuvo aptartas įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje. Taip pat įmonės pardavėjui kyla pareiga susijusi su įmonės kreditorių teisių užtikrinimui. Pardavėjas lieka solidariai atsakingas su pirkėju už pasirinkto tarpininko, kuris turi pareigą atsiskaityti su kreditoriais, veiksmus (LR CK 6.406 str. 3 d.). Visa ši pareigų visuma siejama su tinkamu verslo perleidimo įgyvendinimu įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi. Tinkamas sutartinių pareigų vykdymas privalo užtikrinti pagrindinę pardavėjo teisę gauti iš pirkėjo tinkamą apmokėjimą, t. y. sutartą kainą. Gana platus pareigų pardavėjo pareigų spektras galimai yra viena iš priežasčių, dėl ko šis verslo perleidimo būdas nėra itin dažnai naudojamas. Tačiau galima drąsiai teigti, kad pareigų visumą užtikrina tinkamą verslo perleidimo įgyvendinimą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi.

Visiškai kitos apimtys teisės ir pareigos kyla pardavėjui verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi. Šį būdą dažniausiai noriai įgyvendina akcijų pardavėjai. Pirmiausia dėl jau aptartų kreditorių teisių apsaugos aspektų, t. y. pardavėjas ne tik neatsako prieš kreditorius, tačiau net ir neturi pareigos informuoti pirkėją apie įmonės kreditorius. Įstatymuose nėra įtvirtintų atskirų akcijų pardavėjo pareigų. Galima teigti, kad perleidžiant verslą

⁸⁹ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note 10: 28.

⁹⁰ UK Business Brokers, „Asset Sale Vs Share Sale: Does Selling Assets Get A Better Price Than Selling Shares“, žiūrėta 2017 spalio 18 d., <http://ukbusinessbrokers.com/asset-sale-vs-share-sale-whats-better-deal/>

akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, taip pat pardavėjas neįgyja reikšmingų pareigų. Bendrai apibrėžiant akcijų pardavėjo pareigas verslo perleidime, jų visumą sudaro bendrosios pardavėjo pareigos ikisutartiniuose ir sutartiniuose santykiuose (*aut. pastaba: akcijų pirkimo-pardavimo šalių pareigų visuma plačiau aptarta 1.5. poskyryje*) bei pareigos, susijusios su akcijų kaip specifinio sutarties objekto, perleidimo galimumo užtikrinimu taikant LR ABĮ reikalavimus (*aut. pastaba: šie aspektai plačiau nagrinėti pirmajame tyrimo skyriuje*). Kita vertus, pardavėjo teisės verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi išlieka tapachios – gauti atlygį už perleistą verslą (atitinkamą akcijų kiekį), t. y. sutartyje sutartą kainą (ši teisė įtvirtinta pirkimo-pardavimo sutarčių sampratoje LR CK 6.305 str.). Aiškiai matyti, kad pardavėjo teisių ir pareigų balansas verslo perleidimo sutartimi perleidžiant verslą yra visiškai iškreiptas: itin maža pareigų visuma, o teisių visuma išlieka nepakitusi.

Apibendrinant pardavėjo teisių ir pareigų balansą verslo perleidimo sandoriuose, galima prieiti išvados, kad pardavėjas turi itin minimalias pareigas perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, tačiau pasiekiamas tapatus sandorio tikslas ir užtikrinamos tapachios pardavėjo teisės kaip ir perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi. Įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi pardavėjas įgyja pareigų visumą, kuri, manytina, yra reikalinga, siekiant tinkamai įgyvendinti verslo perleidimą. Atsižvelgiant į skirtingą pardavėjo teisių ir pareigų visumos apimtį, taikomą skirtingiems verslo perleidimo būdams, galima teigti, kad aptariama teisių ir pareigų visuma turėtų būti suvienodinta abiemis verslo perleidimo būdams. Autoriaus nuomone, panašios apimties pareigų reglamentavimas užtikrintų šių verslo perleidimo būdų normalią konkurenciją ir šių būdų naudojimą, atsižvelgiant į jų privalumus bei trūkumus skirtingų verslų (veiklų) perleidimui, o ne tik reglamentavimo stoką ar, priešingai, perdėtus įstatymų reikalavimus.

Aptarus pardavėjo teises ir pareigas verslo perleidimo sandoriuose, svarbu įvardinti ir priešpriešines pareigas kylančias pirkėjui. Pirkėjo teisių ir pareigų apimtis taip pat skiriasi, atsižvelgiant į verslo perleidimo būdą: akcijų ar įmonės pirkimą-pardavimą. Žinoma, pirkėjui taikomos bendrosios sutartinių santykių šalims taikomos pareigos: sąžiningumas, konfidencialumas ir kt. (*aut. pastaba: ikisutartinės ir sutartinės pirkėjo pareigos aptartos antrame tyrimo skyriuje*). Perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis, pirkėjo pagrindinės pareigos susijusios su perkamos įmonės kreditorių apsauga. LR CK 6.405 str. įtvirtina kreditorių teisių apsaugą ir pagrindinę pirkėjo pareigą informuoti visus kreditorius ir užtikrinti jų reikalavimų įvykdymą. Šios pareigos nesilaikymas pirkėjui sukelia neigiamas pasekmes, t. y. perkamos įmonės kreditoriai turi teisę savo reikalavimus pareikšti tiesiogiai pirkėjui (LR CK 6.405 str. 2 d). Taigi, verslą perleidžiant įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi, pirkėjui tenka bendrosios ikisutartinės, sutartinės bei specialiosios: kreditorių informavimo apie įmonės

pirkimą ir jų reikalavimų užtikrinimo pareigos. Pareigų įgyvendinimą palengvina priešpriešinės pardavėjo pareigos, kurios apima ir įmonės skolų sąrašo sudarymą su skolos dydžiais, įvykdymo terminais ir kt. (LR CK 6.404 str. 2 d.).

Pirkėjo teisėtų interesų užtikrinimas perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi įgyvendinamas pardavėjo bei pirkėjo tinkamų pareigų vykdymo visuma. Pardavėjas pateikia tinkamus įmonės pirkimo-pardavimo sutarties priedus, duomenis apie įmonę, ją perduoda (perdavimo-priėmimo aktas) ir supažindina pirkėją su kita svarbia įmonės informacija arba ją perduoda pirkėjui. Tokiu būdu pirkėjas sužino esminę verslo informaciją, faktinę finansinę būklę bei kitą reikalingą informaciją ir gali priimti pagrįsta sprendimą įsigyti verslą. Taip pat pateikiamų duomenų visuma gali padėti pirkėjui sužinoti tikrąją verslo vertę ir derybų būdu įgyvendinti savo teisę įsigyti sutartyje aptartą objektą (verslą) tinkamos kokybės ir už tinkamą kainą, t. y. pasiekti atitinkamos kokybės ir konkurencingos kainos susitarimą.

Be to, visi duomenys, kuriuos pardavėjas pateikia apie įmonę yra tampriai susiję su vienu papildomu pirkėjo interesų užtikrinimo būdu – įmonės trūkumų institutu (LR CK 6.408 str.). Šis institutas garantuoja pirkėjui teisę į sutartyje aptartos kokybės įmonę (verslą). Įmonės trūkumų insituto pagalba, pirkėjas gali įgyvendinti savo teisę į nuostolių atlyginimą, trūkumų ištaisymą ir kitus įstatyme numatytus alternatyvius gynimo būdus (LR CK 6.408 str. str.). Pirkėjui taip pat užtikrinama, kad pardavėjas pateiks faktinius duomenis apie įmonės būklę, nes priešingu atveju, esant duomenų ir faktinės įmonės būsenos neatitikimui, pardavėjui kyla atsakomybė pirkėjo atžvilgiu už visų įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje aptartų aspektų neatitikimą įmonėje.⁹¹ Taigi galima drąsiai teigti, kad verslą perleidžiant įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi yra stipriai užtikrinamos pirkėjo teisės. Šis verslo perleidimo būdas daugeliu atveju yra priimtinesnis pirkėjui, nes jo teisės ginamos ne tik sutarties normomis, tačiau ir įstatyme imperatyviai įtvirtintomis pardavėjo pareigomis. Tačiau kaip minėta anksčiau, pirkėjas įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi įgyja ir reikšmingas pareigas, kurių įgyvendinimas yra brangus ir užimantis gana daug laiko. Atsižvelgiant į tai, kad pirkėjas įgyja sudėtingas įstatymines pareigas, nenuostabu, kad įstatymų leidėjas įtvirtino stiprią pirkėjo interesų apsaugą. Tokiu įstatyminiu reglamentavimu, įstatymų leidėjas užtikrina pagrįstą pirkėjo teisių ir pareigų balansą perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis.

Priešingai nei verslą perleidžiant įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi, pirkėjui įstatymų leidėjo nėra nustatyta pareigų visuma perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi. Pirkėjo pareigos verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi siejasi su bendromis pirkėjo pareigomis įprastuose pirkimo-pardavimo sandoriuose (LR CK 6.344 – 6.349 str.).

⁹¹ „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1574-343/2013“, KAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95eba3a3-f3ea-491d-a1a8-a3d72b890556>

Pirkėjas įgyja pagrindines pareigas priimti objektą, šiuo atveju verslo kontrolę (atitinkamą akcijų kiekį), bei sumokėti sutartą kainą. Specialių pareigų verslo įgijėjui pagal akcijų pirkimo-pardavimo sutartį įstatymai nenumato. Tačiau, galima teigti, kad pirkėjas turi teisę domėtis įsigyjamu turtu, kuri gali būti vertinama kaip pareiga. Ši pirkėjo teisė įtvirtinta LR CK 6.328 str., kuris numato pirkėjo teisę patikrinti daiktą prieš jį priimant ar sumokant kainą. Teismų praktikoje galima išvelgti šios teisės griežtesnį vertinimą, kuriuo ši teisė laikoma lyg pirkėjo pareiga. Teismai formuoja poziciją, kad vadovaujantis protingumo principu (LR CK 1.5 str.), pirkėjas sutartiniuose santykiuose vertinamas atsižvelgiant į atidus ir rūpestingo žmogaus etaloną (*bonus pater familias*). Todėl teismų teigimu, pirkėjas privalo pasinaudoti savo teise patikrinti daiktą, siekdamas įgyvendinti protingumo principą sutarčių kontekste.⁹² Nepasinaudojimas šia teise, apriboja pirkėjo galimybę kreiptis į pardavėją dėl tam tikrų trūkumų, kuriuos pirkėjas galėjo protingai pastebėti įgyvendindamas LR CK įtvirtintą daikto patikrinimo teisę, ir preziumuoja, kad pirkėjas prisiėmė dalį rizikos⁹³. Perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, ši pirkėjo pareiga vadinama anksčiau tyrime minėtu terminu *due diligence*.

Pirkėjo *due diligence* pareiga apima įmonės būklės patikrinimo veiksmų visumą. Galima teigti, kad ši pirkėjo pareiga atsiranda dėl akcijų pirkimo-pardavimo tiesioginio objekto, t. y. akcijų, ir išvestinio objekto – verslo – įgijimu. Atsižvelgiant į akcijų pirkimo-pardavimo sutarties analizę pirmoje tyrimo dalyje, galima teigti, kad akcijų kaip sutarties objekto patikrinimas verslo perleidimo sandoriuose sudaro itin mažą dalį, nes faktinis sandorio tikslas yra verslo kontrolės įgijimas. Todėl, autoriaus nuomone, šiuo atveju pirkėjui tenka pareiga domėtis įsigyjamu verslu ir atlikti jo patikrinimą, siekiant užsitikrinti savo teises. Priešingai nei įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo metu, pardavėjas savo ruožtu neturi imperatyvių pareigų pateikti tam tikrus duomenis apie verslą ir šiuo atveju visi patikrinimo veiksmai tenka asmeniškai pirkėjui. *Due diligence* veiksmų visuma gali apsaugoti pirkėją nuo nepagrįstai didelės kainos sumokėjimo, padėti išvengti papildomų rizikų ir iš to kylančių pasekmių. Be to, išsami įsigyjamą verslo patikra daugeliu atveju padeda pirkėjui užtikrinti įsigyjamą verslo veiklos tęstinumą, integravimąsi bei sėkmingą verslo valdymą.⁹⁴

Pagrindiniai ikisutartinio įsigyjamą turto būklės patikrinimo (*due diligence*) aspektai siejasi su įmonės mokestiniais, teisiniais, finansiniais klausimais. Šios trys patikrinimų sritys yra populiariausios įmonės (akcijų) įsigijimuose.⁹⁵ Žinoma, pirkėjas nėra apribotas minimomis

⁹² „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-108-569/2016“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=1dcd89a6-b055-4914-8f16-9d2d53c852c8>

⁹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-505-686/2016“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=1731ad87-15cd-4694-8868-0385cf446688>

⁹⁴ Scott Moeller and Chris Brady, *supra* note, 85: 146-147.

⁹⁵ Virginijus Bitė, *supra* note, 7: 80.

patikrinimo galimybėmis ir gali atlikti įvairius, kito pobūdžio patikrinimus, kurie atrodo reikalingi, siekiant įsitikinti tinkamu sutarties objektu (verslu). Patikrinimų neatlikimas sąlygoja pirkėjo valia prisiimtą riziką.⁹⁶ Aptariama rizika susijusi su galimybe pirkėjui savo pažeistas teises apginti reikalaujant nuostolių atlyginimo ar pripažįstant sandorį negaliojančiu dėl suklydimo⁹⁷. Panašią poziciją palaiko ir teismų praktika: „*Tokia pozicija negali būti priimtina ir vertintina ieškovo naudai, nes šios aplinkybės neatitinka tikrovės. Ieškovas, kaip teisingai sprendime pažymėjo pirmosios instancijos teismas, turėjo visas galimybes pasitikrinti dokumentus, keliančius jam abejonių, padaryti atitinkamus užklausimus, tame tarpe ir Vokietijos įmonei, kurios skola buvo fiksuota finansiniuose dokumentuose, pagaliau atlikti visišką įmonės auditą. Kad tokios galimybės ieškovui būtų suvaržytos, įrodymų apie tai ieškovas nepateikė. Todėl šiuo atveju, konstatuoti, kad ieškovui buvo perduotos netinkamos kokybės akcijos (padengtos mažesniu, nei buvo tikėtasi turtu), ir dėl to mažinti sutarties kainą, nėra pagrindo*“⁹⁸. Taigi, apibendrinant akcijų pirkėjo pareigą domėtis perkamomis akcijomis bei verslu, galima teigti, kad praktikoje susiformavusi esminė pirkėjo pareiga domėtis įsigyjamu turtu. Šios pareigos nevykdymas ar netinkamas vykdymas sąlygoja silpnesnę pirkėjo teisėtų interesų apsaugą, nes asmuo savanoriškai prisiėmė dalį sandorio rizikos.

Pirkėjo teisėtų interesų užtikrinimas taip pat siejamas su daiktų trūkumų institutu, kuris susijęs su pirkimo-pardavimo sutartyje aptartomis daiktų kokybės sąlygomis ir sutartimi įgyjamo daikto faktiniu atitikimu sutarties sąlygoms. Nekyla abejonių, kad verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi akcijoms yra taikomi kokybės reikalavimai: tiek įstatyminiai, tiek šalių valia nustatyti sutartyje. Pardavėjas turi užtikrinti akcijų perleidimo galimumą: visiškai apmokėtos akcijos (LR ABĮ 46 str. 7 d.); neareštuotos; jei akcijos jungtinė sutuoktinių nuosavybė, turi užtikrinti sutuoktinio sutikimą ir kiti sutartimi sulgyti reikalavimai akcijoms. Tačiau kaip minėta anksčiau, akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi perleidžiamas ne tik akcijų kiekis, tačiau ir verslas kaip sutarties objektas. Įstatyme nėra įtvirtintos pirkėjo teisės, kuriomis galėtų reikšti pretenzijas dėl įmonės trūkumų įsigydamas akcijas. Tačiau, autorių nuomone, pirkėjui turi būti suteikiama teisė apginti savo interesus įmonės trūkumų instituto pagalba, kai akcijų pirkimas savo esme gali būti prilygintas įmonės įsigijimui⁹⁹. Įtvirtinus tokį reguliavimą, pirkėjui būtų suteikiama teisė reikšti pretenzijas dėl įmonės esminių trūkumų, nors formaliai sutartimi įsigyjamoms akcijoms. Šis reguliavimas nebūtų siejamas su akcijų kaip sutarties objekto trūkumu, o su įmone, kurią įsigyja pardavėjas, neatitikimui tikrovei bei negalėjimu jos

⁹⁶ Virginijus Bitė, *supra* note, 7: 80.

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-330/2008“, LApT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2e2c74de-b309-4bdb-8bfd-38635bbec6f3>

⁹⁹ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10:29.

panaudoti pagal paskirtį, t. y. sutartyje numatytam ar numanomam tikslui¹⁰⁰. Esant šiandieniniam reguliavimui, pirkėjo teisių apsaugai nėra taikomos įmonės trūkumų instituto normos ir pirkėjas negali reikalauti pardavėjo sumažinti įmonės (akcijų) kainos ar ištaisyti įmonės trūkumus kaip tai numatoma įsigyjant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi. Šią poziciją formuoja teismų praktika, kuri yra pasisakiusi dėl akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių, kuriomis perleidžiamas verslas. Teismai konstatavo: „Kartu su 100 proc. bendrovės akcijų perleidimu nurodomas bendrovės turtas, skoliniai įsipareigojimai, perduodami finansinės atskaitomybės dokumentai reiškia, kad bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo sutartis turi ir įmonės pirkimo-pardavimui būdingų požymių, kurie yra apibūdinti CK teisės normose, reglamentuojančiose įmonės pirkimo-pardavimą. [...] dėl to pagal savo turinį yra mišri sutartis, o šios sutarties dalyku esančios bendrovės akcijos lemia tai, kad dominuojantis sutarties elementas yra būtent akcijų perleidimas, dėl jo sulygo šalys, sudarydamos paprastos rašytinės formos sutartį (įmonės pirkimo-pardavimu atveju sutartis privalėtų būti sudaroma notarine forma), todėl ginčams, kylantiems iš šios sutarties, taikytinos akcijų pirkimo-pardavimą reglamentuojančios teisės normos“.¹⁰¹ Šią išvadą teismas priėjo remdamasis sutarčių aiškinimo taisyklėmis (LR CK 6.193-6.195 str.), vertindamas šalių nustatytas sutarties sąlygas, elgesį, derybas ir kt. Tačiau įvertinęs visas bylos aplinkybes, nustatė, kad pagrindinis šalių tikslas, parduodant 100 proc. įmonės akcijų, buvo akcijų perleidimas, o ne įmonės kaip visumos¹⁰². Su šiomis nuostatomis negalima visiškai sutikti, nes akcijų pirkimo-pardavimo sutarčiai yra keliami reikalavimai, kuriais privaloma įvardyti sutarties dalyką – akcijas, jų rūšį ir kiekį, todėl neįmanoma situacija, kad asmenys sudarytų akcijų pirkimo-pardavimo sutartį ir nenurodytų šių aspektų. Teismai savo ruožtu tokį dalyko nurodymą vertina kaip esminį sutarties tikslą, nors, žinoma, kad 100 proc. akcijų perleidimas sąlygoja visišką įmonės valdytojo pasikeitimą. Taip pat 100 proc. akcijų perleidimas įgijėjui užtikrina teisę į 100 proc. įmonės turto dalių, likusių po likvidavimo (LR ABĮ 15, 40 str.). Kiek kitokį vertinimą pateikia Klaipėdos apygardos teismo teisėjų kolegija nutartyje dėl akcijų pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia. Teismas nagrinėjo akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, kuria parduotos 100 proc. įmonės akcijos bei sudarytas įmonės materialinių vertybių perdavimo aktas, kuriuo visos įmonės vertybės perduotos pirkėjui. Teisėjų kolegija remdamasi sutarčių aiškinimo taisyklėmis (LR CK 6.193 – 6.195 str.) nustatinėjo šalių tikrąją valią ir priėjo išvadą, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartis, kuria parduodama 100 proc.

¹⁰⁰ Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10:29.

¹⁰¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprennimupaieska/tekstas.aspx?id=38bbf67d-09cd-410b-a330-1f8b5dbf4fdb>

¹⁰² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprennimupaieska/tekstas.aspx?id=38bbf67d-09cd-410b-a330-1f8b5dbf4fdb>

įmonės akcijų ir tuo pačiu perduodamas turtas, gali būti laikoma įmonės pirkimo-pardavimu. Teismo nutartyje akcijų pirkimo-pardavimo sutartis pripažinta negaliojančia remiantis LR CK 6.403 str. 2 d. ir LR CK 1.93 str. 3 d., t. y. teismas akcijų pirkimo-pardavimo sutartį pripažino negaliojančia remdamasis įmonės pirkimo-pardavimo instituto normomis.¹⁰³ Todėl, manytina, kad išanalizavus aktualią teismų praktiką, pirkėjas turėtų įgyti teisę ginti savo pažeistas teises įmonės trūkumų instituto pagalba, nes išvestinis 100 proc. akcijų pirkimo-pardavimo sutarties tikslas yra visos įmonės (verslo) perleidimas naujajam savininkui, o sutarties priedų egzistavimas yra tik papildoma aplinkybė, įrodanti visos įmonės perleidimą ir galimybę nustatyti įmonės kaip objekto neatitikimus sutarties priedams.

Apibendrinant pirkėjo teisių, pareigų ir interesų užtikrinimo apimtį perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, galima teigti, kad įstatymai neįtvirtina šių aspektų visumos. Šio verslo perleidimo būdo specifika suponuoja pirkėjo savarankiškų veiksmų visumą, siekiant tinkamai įgyvendinti verslo perleidimą ir užsitikrinti savo interesus. Tiek pirkėjo *due diligence* veiksmų apimtis, tiek interesų užtikrinimas yra palikti pirkėjo dispozicijoje, nenustatant imperatyvių įstatymo reikalavimų, privalomų sutarties priedų ar šalių veiksmų.

Taigi pirkėjo ir pardavėjo pareigų bei teisių visuma verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis kardinaliai skiriasi nuo verslo perleidimo įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi. Įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi verslo perleidimui yra įtvirtinti imperatyvūs įstatymo reikalavimai, o verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, įstatymų leidėjas paliko dispozityvią, šalių valia paremtą visumą. Akcijų pirkimui-pardavimui taikomi įstatymų reikalavimai nenustato taisyklių, kuriomis akcijų perleidimą būtų galima pripažinti verslo (įmonės) perleidimu ir taikant įstatymo analogiją, remtis įmonės pirkimo-pardavimo instituto normomis. Atsižvelgiant į skirtingų verslo perleidimo sutarčių skirtumus, galima teigti, kad vienas iš būdų reglamentuotas itin išsamiai, o kitas – taip detaliai nereglamentuotas ir taikomi tik bendri pirkimo-pardavimo sutarčių reikalavimai. Manytina, kad toks įstatymų leidėjo požiūris, akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sandorius daro nekonkurencingus ir todėl vienas iš jų itin dažnai sutinkamas praktikoje, o kitas praktiškai nenaudojamas. Autoriaus nuomone, verta peržiūrėti šių skirtingų verslo perleidimo būdų reglamentavimą ir mažinti reikalavimų apimtį įmonės pirkimo-pardavimo sutartims arba formuoti praktiką, kuria tam tikro akcijų kiekio perleidimas galėtų būti laikomas verslo (įmonės) perleidimu ir tokio tipo sandoriams būtų taikomi griežtesni reikalavimai, kurie taikomi įmonės pirkimui-pardavimui.

Verslo perleidimo sutartims taikomi sutarties formos reikalavimai.

¹⁰³ „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1256-460/2017“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fdce31a3-61da-4e22-a28f-53f9cbe01bd8>

Pradedant nagrinėti verslo perleidimo sutartims taikomus sutarties formos reikalavimus, būtina pažymėti, kad verslo perleidimas yra specifinė sritis, kuri gali sietis su įvairiais objektais: nekilnojamuoju turto, turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis, licencijomis ir kt. (LR CK 6.402 str.). Visuma šių sutarties objekto dalių formuoja požiūrį į būtinumą taikyti tam tikrus sutarties formos reikalavimus.

Pirmiausia, analizuojant įstatymo įtvirtintas įmonės pirkimo-pardavimo sutarties formos nuostatas, galima teigti, kad įstatymas numato vienintelę sutarties formos galimybę įmonės pirkimo-pardavimo sutartims. LR CK 6.403 str. įtvirtinta notarinė sutarties forma įmonės pirkimo-pardavimo sutartyse. Visiškai pagrįsta įstatymų leidėjo pozicija įmonės pirkimo-pardavimo sutartims įtvirtinti notarinę sutarties formą, nes įsigyjamas turtinis kompleksas, kurio sudėtyje, dažnu atveju, yra nekilnojamojo turto, o nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo sutartims taip pat įtvirtinta notarinė sutarties forma (LR CK 6.393 str. 1 d.). Žinoma, įstatymo leidėjas įtvirtino ir nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo normų subsidiarų taikymą įmonės pirkimui-pardavimui (LR CK 6.392 str 2 d.). Sisteminiis LR CK vertinimas leidžia prieti prie išvados, kad įstatymų leidėjas sistemingai siekė be jokių išlygų įtvirtinti įmonės pirkimui-pardavimui notarinę sutarties formą. Sutarties forma įmonės pirkimo-pardavimo sutartyse apima kelių elementų visumą. Pirmiausia įmonės įsigijimo sutartims įstatymas numato privalomus sutarties priedus (LR CK 6.404 str. 2 d.), be kurių pripažįstama, kad šalys nesilaikė sutarties formai keliamų reikalavimų. LR CK 6.403 str. 1 d. lingvistinė formuluotė leidžia teigti, kad notarinė sutarties forma apima visos sutarties kartu su jos priedais tvirtinimą. Panašus reglamentavimas taikomas ir kitose valstybėse, pavyzdžiui Vokietijos įstatymai numato notarinę sutarties formą daugeliui įsigijimų ir susijungimų (*angl. mergers and acquisitions, kuri dažnai trumpinama M&A*) sandorių, įskaitant ir ribotos atsakomybės bendrovės turto perleidimą. Taip pat Vokietijos įstatymai numato privalomą notarinę formą sandoriams, kuriais perleidžiamas nekilnojamas turtas.¹⁰⁴ Vokietijos civilinis kodeksas numato, kad sutartys, kuriomis asmuo perleidžia turtą ar jo dalį arba siekia nustatyti turtui uzufukto teisę, turi būti patvirtintos notariškai (Vokietijos civilinis kodeksas 311b skirsnis)¹⁰⁵. Taigi galima apibendrinti, kad Vokietijos įstatymai numato notarinę sutarties formą įmonės pirkimo-pardavimo sutartims, kuriomis perleidžiamas nekilnojamas turtas arba kitas turtas, kurio perleidimui reikalaujama notarinės sutarties formos. Tokį reglamentavimą galima palyginti su Estijos įstatymais, kuriuose nerasis imperatyviai įtvirtinto įmonės perleidimui taikomo notarinės sutarties formos

¹⁰⁴ Andreas Nelle, „Germany Negotiated M&A Guide”, International Bar Association, p. 7-8, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=B15E017F-5BC8-4B0E-80EF-10444825457F>

¹⁰⁵ „German civil code“, BGB, Act of 1.10.2013 (Federal Law Gazette I p. 3719), žiūrėta 2017 spalio 22 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1023.

reikalavimo¹⁰⁶, tačiau, jei sandoris apima ir specialų turtą, kuriam reikalinga notarinė forma (pvz. nekilnojamąjį turtą), tai verslo perleidimui bus taikoma būtent notarinė sandorio forma (Estijos Turto įstatymo 119 straipsnis¹⁰⁷). Galima išvelgti bendrą pateiktų valstybių ir Lietuvos įstatymų reglamentavimą, kuris įtvirtina, kad jei sandoriu perleidžiamas nekilnojamasis turtas, įskaitant ir įmonės (verslo) perleidimą, jam taikomas notarinės sutarties formos reikalavimas. Kiti papildomi aspektai priklauso nuo įstatymų leidėjo pozicijos: Lietuvoje – imperatyvi notarinė forma visoms įmonės pirkimo-pardavimo sutartims, Vokietijoje bei Estijoje dispozityvesnis požiūris, priklausomai nuo turto visumos patenkančios į verslo (įmonės) perleidžiamo turto visumą.

Kiek kitokia situacija susiformavo verslo perleidimo sandoriuose akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi. Ilgą laiką Lietuvos įstatymai įtvirtino paprastą rašytinę formą akcijų pirkimo-pardavimo sutartims. Iki LR ABĮ pakeitimo, įsigaliojusio 2015 m. sausio 1 dieną, akcijų perleidimo sutarčiai buvo taikoma rašytinė sutarties forma. Žinoma, šalims niekada nebuvo ribojama akcijų pirkimo-pardavimo sutartis tvirtinti notarine tvarka, tačiau nuo minėto įstatymo pakeitimo įsigaliojo pareiga sudaryti akcijų pirkimo-pardavimo sutartį notarine forma, esant bent vienai iš sąlygų, numatytų LR CK 1.74 str 3 p. Sąlygos numatytos notarinės sutarties formos įgyvendinimui yra susijusios su perleidžiamu akcijų kiekiu (25 proc. ar daugiau) arba akcijų kaina (14.500 Eur ar daugiau). Šie pakeitimai įnešė tikrai nemažai pokyčių verslo bei akcijų perleidimo srityje. Atsiradus papildomiems reikalavimais išaugo šių sandorių sudarymo išlaidos dėl taikomų notarinių įkainių bei, žinoma, sutarčių sudarymas tapo reikalaujančiu daugiau laiko. Kita vertus, notarinis sutarčių tvirtinimas įnešė skaidrumo bei palengvino akcijų ir verslo perleidimo sandorių apskaitą (*aut. pastaba: būtent minimų tikslų buvo siekiama siūlant įstatymo pakeitimą*). Pirmiausia, Lietuvos Respublikos notariato įstatymas¹⁰⁸ (toliau – Notariato įstatymas) įtvirtina notarų pareigą patikrinti valstybės centriniuose duomenų bankuose esančią informaciją, kuri turi reikšmės asmenų teisėtų interesų užtikrinimui (Notariato įstatymas 51 str.). Šios normos lingvistinė analizė leidžia daryti išvadą, kad notaras patikrina akcijų (verslo) perleidėjo nuosavybės teisę ir kitus svarbius duomenis, kurie kaupiami valstybės registruose, ir taip užtikrina pirkėjo teisėtus interesus¹⁰⁹. Kitas notarinės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo privalumas yra notarų teikiama informacija valstybės registrams apie patvirtinamus sandorius (Notariato įstatymas 51 str.). LR ABĮ 41¹ str. 2 d. įtvirtina įmonės vadovo pareigą per

¹⁰⁶ Riigi Teataja, „Law of Obligations Act (consolidated text of January 10, 2017)“, Estonia Legislature, Translation published 2017.08.22, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/522082017003/consolide>

¹⁰⁷ Riigi Teataja, „Law of Property Act (consolidated text of March 1, 2017)“, Estonia Legislature, Translation published 2017.01.26, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/526012017002/consolide>

¹⁰⁸ „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“, *Valstybės žinios* 28, 810 (1992).

¹⁰⁹ Lietuvos notarų rūmų prezidentas, „Konsultacija dėl uždarnosios akcinės bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties ir bendrovės akcijų pasirašymo sutarties sudarymo notarine tvarka“, *Notariatas* 19 (2015): 68.

5 d. d. pateikti informaciją apie akcininkų ar jų duomenų pasikeitimą valstybės registrams. Šių skirtingų įstatymų normų sisteminis vertinimas patvirtina akcijų perleidimo sandorių skaidrumo užtikrinimą, kurio platesnio įgyvendinimo galimai buvo siekta įtvirtinant ir notarinės sutarties formos reikalavimą akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, kurios atitinka bent vieną LR CK nurodytą sąlygą. Šiuo atveju, esant notarinei akcijų pirkimo-pardavimo sutarties formai, tiek notaras, tiek bendrovės vadovas įgyja pareigą informuoti valstybės registrus apie bendrovės akcininkų pasikeitimą. Nereikalaujant notarinės formos, informavimo apie akcininkų pasikeitimą pareigą įgyja tik įmonės vadovas, todėl buvo galimas delsimas informuoti valstybės registrus arba vengimas informuoti apie akcijų ar verslo perleidimą. Notarinės formos reikalavimo įtvirtinimas užkerta kelią informacijos nepateikimui, nes notaras, valstybės įgaliotas asmuo, privalo tokius duomenis pateikti valstybės registrams, kaupiantiems minimą informaciją. Tokiu būdu, žinoma, užtikrinama ir verslo perleidimo sandorių apskaita, nes perleidžiant 25 proc. ar daugiau akcijų, privaloma notarinė sandorio forma, o tuo pačiu ir valstybės registru informavimas bei faktinis sandorių vykdymas, kurį iš dalies gali kontroliuoti notaras (*aut. pastaba: notaro depozitinės sąskaitos naudojimas atsiskaitymui pagal sandorius (Notariato įstatymas 26 str. 11 p.)*).

Galima drąsiai teigti, kad įmonės pirkimo-pardavimo sandoriams reikalinga notarinė sandorio forma, nes gana dažnai perleidžiama turto visuma, kuri apima nekilnojamąjį turtą. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis perleidžiamos akcijos, kurios perleidžiant atitinkamą kiekį suteikia asmeniui teisę į verslo kontrolę, bendrovės turto dalį ir kt. Verta panagrinėti, ar vis dėlto įtvirtinti notarinės sandorio formos reikalavimai faktiškai įneša tam tikrų privalumų perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, o, galbūt, šis reikalavimas yra perteklinis.

Išanalizavus atskirus akcijų pirkimo-pardavimo sutarties aspektus, galima teigti, kad tiek doktrinoje, tiek praktikoje galima rasti įvairiausių nuomonių dėl notarinės sandorių formos reikalingumo. Tačiau negalima teigti, kad notarinė sandorio forma yra vien tik nenaudinga arba kad notarinė sandorio forma yra ypatingai svarbi civilinėje apyvartoje. Vienu iš notarinės sandorio formos reikalavimo privalumų galima laikyti imperatyvių įstatymo normų, susijusių su tam tikrais ribojimais, tinkamą įgyvendinimą, nes notaras tvirtindamas sandorius gali kontroliuoti imperatyvių įstatymo reikalavimų vykdymą.¹¹⁰ Imperatyvių įstatymo nuostatų įgyvendinimo užtikrinimas itin aktualus perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis, nes notaras gali patikrinti, ar pateikti visi sutarties privalomi priedai (LR CK 6.404 str. 2 d.) bei ar įgyvendinta kreditorių informavimo pareiga (LR CK 6.405 str. 1 d.). Visiškai priešinga situacija susidaro vertinant imperatyvių įstatymo nuostatų įgyvendinimą verslą

¹¹⁰ Valentinas Mikelėnas, „Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas“, *Notariatas 2* (2007): 26.

perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, nes šiems sandoriams įstatymai nenumato imperatyvių nuostatų, kurios būtų aktualios verslo perleidimo įgyvendinimui. Todėl manytina, kad šiuo aspektu notarinės formos reikalavimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartims yra perteklinis. Kita vertus, sandorį sudarius notarine tvarka, dokumento originalas lieka notaro žinioje, todėl šalys susitarimu negali pakeisti sandorio sudarymo datos ar sandorio sąlygų¹¹¹. Šiuo aspektu notarinė sandorio forma įgyvendina vieną iš tikslų, kodėl buvo siekta šio reikalavimo nustatymo (*aut. pastaba: plačiau notarinės formos įtvirtinimo priežastys tyrimo 1.3 poskyryje*). Sutarties originalui likus notaro žinioje, šalims eliminuojama galimybė sudaryti sutartį atgaline data ar pakeisti jos sąlygas, pavyzdžiui kainą.

Anksčiau aptarta, jog verslo pirkėjo interesai akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi užtikrinami itin silpnai. Todėl iš dalies galima teigti, kad notarinė sandorio forma gali nedidele dalimi padidinti pirkėjo teisėtų interesų apsaugą, nes notaras atlieka pagrindinių sandorio elementų kontrolę, patikrinimą¹¹². Tačiau, minėta anksčiau, kad įstatymų leidėjas pasirinko itin dispozytyvią poziciją akcijų ir tuo pačiu verslo pirkimo-pardavimo sutarčių atžvilgiu. Verslo įsigijimui akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis nėra keliamų imperatyvių įstatymo reikalavimų, kurie apimtų privalomus sutarties priedus (pvz. įmonės pirkimo-pardavimo atveju), kreditorių informavimo pareigą ar kitus imperatyvius reikalavimus. Todėl galima drąsiai teigti, kad pasirinkus notarinės formos reikalavimo įtvirtinimą, verslo pirkėjo interesų užtikrinimas žymiai nepasikeitė, tačiau sandorio sudarymo išlaidos bei laiko sąnaudos verslo subjektams išaugo. Pažymėtina, akcijų pirkimo-pardavimo sutarties notarinės formos reikalavimo sąlygos susijusios su akcijų kiekiu bei akcijų kaina. Ši įstatymo formuluotė niekaip neužtikrina imperatyvaus reikalavimo užtikrinimo, kadangi įstatymai neužkerta kelio šalių susitarimams sudaryti sandorius dėl verslo perleidimo mažesniais nei nurodyta įstatyme akcijų kiekiais ar dirbtinai sumažinant akcijų kainą, verslo vertės sumokėjimą pakeičiant kita išraiška ar papildomais susitarimais (pvz. vekselių išdavimu ar kt.). Be to, tokių sandorių sudarymo situacijos, siekiant išvengti notarinės sandorio formos verslo perleidime akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis, gali būti išaiškintos tik kilus ginčui teisme, nes tokiu atveju teismams pateikiami duomenys apie keletą per trumpą laiko tarpą sudarytų sandorių ir teismas juos gali tinkamai kvalifikuoti (pvz. pripažinti verslo perleidimu, mišria sutartimi, turinčia įmonės pirkimo-pardavimo sutarties bruožų, arba sutartį pripažinti negaliojančia dėl notarinės sandorio formos nesilaikymo¹¹³). Dauguma kitų skaidymo

¹¹¹ Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 110: 28.

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1256-460/2017“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fdce31a3-61da-4e22-a28f-53f9cbe01bd8>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=38bbf67d-09cd-410b-a330-1f8b5dbf4fdb>

atvejų, galima teigti, kad liks nuošalyje, nes šalys tinkamai vykdys savo teises ir pareigas pagal sudarytas sutartis ir imperatyvas dėl notarinės sandorio formos nebus tinkamai vykdytas. Atsižvelgiant į minėtus aspektus, pažymėtina, kad notarinės sandorio formos reikalavimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, kuriomis perleidžiamas verslas itin kvestionuotinas, nes nors ir siekiama įgyvendinti puikius tikslus, tačiau faktinis šiandieninio reikalavimo veikimas yra abejotinas.

Galima teigti, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartims įtvirtinus privalomą notarinę sandorio formą, perleidžiant tam tikrą akcijų kiekį ar už tam tikrą kainą, šis verslo perleidimo būdas praktikoje tampa vis panašesnis į įmonės pirkimo-pardavimo sandorius. O kaip matyti iš praktiškai nesančios teismų praktikos įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių atžvilgiu ir bendros verslo perleidimo statistikos¹¹⁴, įmonės pirkimo-pardavimo sandoriai yra itin nepopuliarūs verslo santykiuose. Pažymėtina, kad pirkėjui įsigyjant verslą kyla teisė bei pareiga patikrinti įsigyjamą daiktą, t. y. verslą (*aut. pastaba: plačiau pirkėjo due diligence pareiga aptarta ankstesnėse darbo dalyse*). Šios pareigos tinkamas įgyvendinimas apima įsigyjamos įmonės (verslo) mokestinius, finansinius bei kitus patikrinimus¹¹⁵. Iš aptartos teismų praktikos pastebima, kad atliktais patikrinimais surinkta medžiaga, neretai tampa sutarties priedais ar dalimis. Iš panašaus pobūdžio akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių priedų ar dalių, teismai kvalifikuoja šalis siejančius santykius. LAT savo praktikoje, atsižvelgdamas į sutarties priedus, kuriuose pateikti bendrovės finansinės atskaitomybės dokumentai, bendrovės turtas, skoliniai įsipareigojimai, kvalifikavo akcijų pirkimo-pardavimo sutartį kaip turinčią įmonės pirkimo-pardavimo sutarties bruožų.¹¹⁶ Kitame teismo sprendime, teisėjas nusprendė, kad pajų pirkimo-pardavimo sutartis, kuria perleidžiamas 100 proc. įmonės pajų, gali būti laikoma įmonės pirkimo-pardavimu. Šiame sprendime teismai taip pat rėmėsi aplinkybe, kad bendrovės balansas buvo pateiktas kaip vienas iš sutarties priedų. Pažymėtina, kad teismas vertino sutartį kaip įmonės perleidimą ir siekė taikyti daikto kainos sumažinimo galimybę, remdamasis daiktu, šiuo atveju įmonės (verslo), trūkumų institutu.¹¹⁷ Apeliacinės instancijos teismas, minėtoje byloje pakeitė teismo sprendimą, nors sutarties priedai (balansas, bendrovei priklausančio turto sąrašas, nuomojamo sklypo dokumentai) ir buvo pateikti byloje. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pajų pirkimo-pardavimo

¹¹⁴ Finansų analitikų asociacija, M&A Sandoriai, Lietuvos 2017 m. I pusmečio, 2016 m., 2015 m., 2014 m. įsigijimų sandorių sudarymo duomenys, žiūrėta 2017 lapkričio 13 d., <http://www.finansai.lt/m-a-sandoriai.html>, 2017 I ketv. – 34 sandoriai, 2016 – 77 sandoriai, 2015 – 69 sandoriai, 2014 – 112 sandoriai. *Praktiškai visi šie sandoriai įgyvendinti verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis.*

¹¹⁵ Scott Moeller and Chris Brady, *supra* note, 85: 141-142.

¹¹⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015“, LAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=38bbf67d-09cd-410b-a330-1f8b5dbf4fdb>

¹¹⁷ „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1574-343/2013“, KAT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95eba3a3-f3ea-491d-a1a8-a3d72b890556>

sutartis negali būti pripažinta įmonės pirkimo-pardavimu, nes sutartis neturi visų privalomų sutarties priedų, bei nusprendė, kad negali būti taikomas įmonės trūkumų institutas ir mažinama pajų kaina, atsižvelgiant į bendrovės balanso neatitikimus, nes tai nedaro pagrindo pripažinti sutarties dalyką neatitinkančiu kokybės reikalavimų.¹¹⁸ Iš minėtos teismų praktikos, galima išskirti, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartys, kuriomis perleidžiamas verslas (įmonė) itin supanašėja su įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis. Sutarties priedai praktiškai sutampa su įstatymiais reikalavimais įmonės pirkimo-pardavimo sutartims: įmonės balansas (LR CK 6.404 str. 2 d. 2 p.), įmonei priklausančio turto sąrašas (LR CK 6.404 str. 2 d. 1 p.), įmonės skolinių įsipareigojimų sąrašas (LR CK 6.404 str. 2 d. 4 p.). Galima įžvelgti, kad asmenys perleisdami verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, atlikdami ikisutartines pareigas (*due diligence*) surenka visus reikiamus priedus įmonės įvertinimui, išskyrus nepriklausomo auditoriaus išvadą (LR CK 6.404 str. 2 d. 3 p.). Sistemiškai vertinant teismų praktiką, įstatymo reikalavimus bei jų faktinį įgyvendinimą, galima daryti pagrįstą išvadą, kad skirtingos verslo perleidimo sutartys supanašėja praktiniame jų įgyvendinime, vengiama tik nepagrįstai didelių išlaidų (nepriklausomo audito išvadų rengimui¹¹⁹). Aptarta situacija dar kartą patvirtina, kad notarinės sandorio formos reikalavimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, kuriomis perleidžiamas verslas, yra abejotinas ir laikytinas pertekliniu. Manytina, kad įstatymų leidėjas siekė, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartis būtų itin dispozityvi, paliktų laisvę šalims savarankiškai susitarti dėl teisių ir pareigų visumos. Todėl vienintelio imperatyvaus įstatymo reikalavimo (notarinės sutarties formos) įtvirtinimas laikytinas nepagrįstu, juolab, kad šalys yra laisvos sudarant sutartį ją patvirtinti notarine tvarka. Manytina, kad siekiant keisti asmenų verslo perleidimo įgyvendinimo įpročius, galimai vertėtų mažinti įmonės pirkimo-pardavimo sudarymo reikalavimus, t. y. šiam insitutui įtvirtinti daugiau dispozityvumo, nes iš praktinių pavyzdžių matomas dviejų skirtingų verslo perleidimo sandorių supanašėjimas, tačiau vieno iš jų, asmenys praktikoje nesirenka kaip alternatyvaus.

Užsienio valstybių įstatymuose galima pastebėti įvairių akcijų bei įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių kaip verslo perleidimo būdų formos reikalavimų. Kiekviena valstybė atsižvelgdama į papročius bei tam tikrus prioritetus, įtvirtina akcijų pirkimui-pardavimui sutarties formos reikalavimus. Pavyzdžiui, Vokietijoje ribotos atsakomybės bendrovių akcijų pirkimo-

¹¹⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-983/2014“, LApT, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=499f28be-ab1a-4501-aca2-905438a68675>

¹¹⁹ Lietuvos Auditorių rūmai, „Finansinių ataskaitų auditas“, 2012 m., žiūrėta 2017 lapkričio 25 d., <https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjuz-Hgy9rXAhUhCZoKHau2AAEQFgg3MAM&url=http%3A%2F%2Flar.lt%2Fwww%2Fnew%2Frequest.php%3F6321&usq=AOvVaw34trXyMaq1BCn0-paU36nc>; p. 17: „*Nepriklausomas auditas yra plataus masto sudėtinga veikla, kuriai vykdyti reikia ne tik techninių žinių ir patirties, bet ir skeptiško požiūrio, taip pat noro vadovautis savo profesiniu sprendimu*“.

pardavimo sutartys privalo būti patvirtintos notaro¹²⁰. Vokietijos Ribotos Atsakomybės Įmonių įstatymas¹²¹ įtvirtina formos reikalavimus akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, kurie nėra siejami nei su specifiniu akcijų kiekiu, nei su akcijų kaina (Ribotos Atsakomybės Įmonių įstatymas 15 str.¹²²). Vokietija savo akcijų perleidimo sutarčių reglamentavime pasirinko griežtą modelį, kuriuo siekiama, kad visos akcijų pirkimo-pardavimo sutartys būtų sudarytos notarine tvarka. Lengva pastebėti, kad sutarties formos atžvilgiu, Vokietijoje taikomas modelis yra griežtesnis nei Lietuvoje. Kita vertus, Vokietija pasirinko dispozityvesnį įmonės pirkimo-pardavimo modelį, kuriuo nustatomi sutarties formos reikalavimai individualiai, atsižvelgiant į sutartimi perleidžiamą turtą. Pavyzdžiui, jei perleidžiamas nekilnojamasis įmonės turtas, sutartį bus privaloma tvirtinti notarine tvarka, nes nekilnojamajam turtui įstatymai numato privalomą notarinę sutarties formą.¹²³ Galima teigti, kad, nors Vokietija pasirinko griežtesnį reglamentavimo modelį akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, tačiau įmonės pirkimui-pardavimui, sutarties formos kontekste, įtvirtintas dispozityvesnis reglamentavimas. Taigi Vokietijos įstatymuose galima išvelgti siekį įtvirtinti tam tikrą verslo perleidimo sutarčių balansą, sutarties formos reikalavimų kontekste: akcijų perleidimui imperatyvus notarinės formos reikalavimas, tačiau įmonės perleidimui – priklausomai nuo perleidžiamo turto.

Panašaus pobūdžio reguliavimą pasirinko Estijos teisėkūros institucijos. Pagrindiniai įstatymai, reguliuojantys verslo perleidimo sritį akcijų pirkimo-pardavimo būdu, yra Estijos Komercinis kodeksas¹²⁴ ir Estijos Įsipareigojimų įstatymas. Komercinio kodekso 149 str. įtvirtina notarinę sandorio formą akcijų pirkimui-pardavimui, kai perleidžiamas ribotos atsakomybės bendrovės akcijos (OÜ)¹²⁵. Tačiau, taip pat kaip ir Vokietijos įstatymuose, įmonės pirkimo-pardavimo sutartims taikomi reikalavimai priklauso nuo perleidžiamo turto pobūdžio, t. y. laikomasi tokios sandorio formos, kuri taikoma būtent perleidžiamam turtui, pavyzdžiui nekilnojamajam turtui privalu notarinė forma¹²⁶. Galima išvelgti panašią Estijos reglamentavimo situaciją, kurioje griežtesnis požiūris į akcijų perleidimo sutartis, tačiau įmonės pirkimui-pardavimui pasirinktas ne toks imperatyvus reglamentavimas.

¹²⁰ Michael Whalley and Dr. Franz-Jorg Semler, *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence Third Edition* (The Netherlands: Kluwer Law International, 2007), 184.

¹²¹ „Limited Liability Companies Act“, Federal Law Gazette III, Index No. 4123-1 (2016), žiūrėta 2017 spalio 23 d. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.html

¹²² *Ibid.*

¹²³ „Legal Guide to Mergers & Acquisitions in Germany“, Germany Trade and Invest, 2016, p. 34-35, <https://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/Invest/SharedDocs/Downloads/GTAI/Brochures/Germany/mergers-and-acquisitions-germany.pdf?v=4>

¹²⁴ Riigi Teataja, „Commercial Code“, Estonia Legislature, Translation published 14.09.2017, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/514092017001/consolide>

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ „Guide to doing business and investing in Estonia“, PricewaterhouseCoopers AS, 2017, p. 16, žiūrėta 2017 spalio 27 d., <http://www.pwc.com/ee/et/publications/DoingBusinessinEstonia/Doing%20Business%202017.pdf>

Apibendrinant Lietuvos bei kitų šiame tyrime paminėtų valstybių praktiką akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių formos reikalavimų apimtyje, matyti, kad Lietuvoje, priešingai nei kitose aptartose valstybėse, skirtingiems verslo perleidimo būdams įtvirtinti vienodi notarinės formos reikalavimai (aut. pastaba: *akcijų pirkimo-pardavimo sutarties atveju vertinama 50 proc. ir daugiau akcijų pardavimui*). Tokiu reglamentavimu sukuriama nevienodai konkurencinga dviejų skirtingų verslo perleidimo sutarčių aplinka. Manytina, kad atsižvelgiant į kitose valstybėse taikomus modelius, svarbu pasirinkti kryptį, kuria bus vystomas šių sandorių formos reglamentavimas. Pažymėtina, kad griežtinant akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo reikalavimus, skirtingi verslo perleidimo būdai, atsižvelgiant į *due diligence* bei notarinės formos reikalavimus, supanašėja. **Todėl, manytina, kad dviejų itin panašių verslo perleidimo būdų formavimas Lietuvos įmonių teisėje ir civilinėje apyvartoje nėra naudingas.** Būtina keisti reglamentavimą, siekiant išryškinti dviejų skirtingų sandorių privalumus ir formuoti praktiką vienodai konkurencinga linkme. Tinkamu pavyzdžiu galėtų tapti Vokietijos ar Estijos pasirinkti modeliai, kuriais taikomi imperatyvūs formos reikalavimai akcijų perleidimui, tačiau įmonės pirkimo-pardavimo instituto reguliavimas dispozityvesnis.

3.3. Verslo perleidimo sutarčių esminiai reglamentavimo ypatumai Vokietijos ir Estijos teisinėje sistemoje

Ankstesnėse tyrimo dalyse buvo minėtos kai kurios Vokietijos įstatymų normos, susijusios su atskirais verslo perleidimo elementais. Vokietija laikoma viena ekonomiškai stipriausių Europos valstybių. Vokietijos teisinės sistemos skirtumai verslo perleidimo reglamentavime lėmė pasirinkimą Lietuvos verslo perleidimo aspektus palyginti su Vokietijos ir išryškinti reglamentavimo skirtumus. Lietuvos teisės normų ir teismų praktikos kaita bei vieningos nuomonės nebuvimas verslo perleidimo sandoriuose, sudaro pagrindą nagrinėti verslo perleidimo elementus lyginamuoju aspektu. Vokietijos ir Lietuvos verslo perleidimo sandorių palyginimas leis nuspręsti, kokia linkme Lietuvos teisės aktai ir teismų praktika turėtų formuoti verslo perleidimo sandorius ir jų vertinimą. Visgi, apžvelgus Vokietijos susijungimų ir įsigijimų statistiką, galima teigti, kad Vokietija yra viena iš Europos valstybių, kuriose sudaroma daugiausia šio pobūdžio sandorių. Remiantis statistiniais duomenimis, 2016 m. Vokietijoje buvo sudaryti 2167 verslo įsigijimų ir susijungimų sandoriai, kurių bendra vertė 203,1 milijardai eurų. 2017 m. verslo perleidimo sandorių prognozė: 1793 sandoriai, kurių vertė 113,9 milijardai eurų.¹²⁷ Taip pat pažymėtina, kad užsienio subjektų sudarytų verslo įsigijimų sandorių Vokietijos

¹²⁷ „M&A Statistics by Countries“, Institute for Mergers, Acquisitions and Alliances, žiūrėta 2017 spalio 28 d., <https://imaa-institute.org/m-and-a-statistics-countries/>

rinkoje kiekis buvo 718, o jų bendra vertė siekė 69,5 milijardus eurų¹²⁸. Minėti statistiniai duomenys patvirtina didžiulę Vokietijos praktiką ir patrauklią aplinką verslo perleidimo sandoriams, todėl šios šalies reglamentavimo apžvalga, galėtų padėti išsiaiškinti verslo perleidimo trūkumus Lietuvos teisinėje sistemoje.

Kitas lyginamojo aspekto elementas – Estijos verslo perleidimo reglamentavimas. Šios šalies teisinė sistema artimesnė Lietuvos teisei sistemai, jos pagrindai dėl istorinių aplinkybių formavosi tuo pačiu metu ir panašų laiko tarpą. Tačiau nemažiau svarbu, kad Estijos ir Lietuvos įstatyminis reglamentavimas turi įvairių skirtumų: tiek mokestinės, tiek verslo aplinkos reguliavime, kurie yra itin aktualūs verslo santykiams šalyje¹²⁹.

Pirmiausia, svarbu pažymėti, kad visose aptariamose valstybėse (Lietuvoje, Estijoje ir Vokietijoje) verslo perleidimo santykiai reguliuojami kelių teisės aktų visuma. Nei vienoje iš valstybių nerasime vieningo įstatymo, kuris reglamentuotų visus verslo perleidimo aspektus, akcijų ar įmonės pirkimo-pardavimo būdais. Bendru vertinimu galima išskirti visoms šalims bendrai būdingus verslo perleidimą reglamentuojančius teisės aktus: civilinis kodeksas, bendrovių įstatymas. Estija bei Vokietija savo teisinėse sistemose turi atskirą komercinių santykių kodeksą, kurio keletas normų yra skirtų verslo perleidimo sandoriams reglamentuoti. Vienas esminių skirtumų tarp aptariamų valstybių – įmonių susijungimų reglamentavimas specialiais įstatymais ar atskiromis įstatymų dalimis. Vokietijoje šiam verslo valdytojų pasikeitimui reglamentuoti buvo priimtas atskiras įstatymas, kuris apima visus įmonių pasikeitimo atvejus (susijungimus (*angl. merger*), pasidalijimus (*angl. division*), įmonės kaip turtinio komplekso pardavimą (*angl. asset transfer*), teisinės formos keitimą (*angl. change of legal form*)) – Transformacijos įstatymas¹³⁰. Estijos teisinėje sistemoje susijungimams, pasidalijimams ir pasikeitimams (*angl. transformation*) yra skirtos kelios atskiros Estijos Komercinio kodekso dalys, kurios įtvirtina atskiras taisykles, esant verslo valdytojų pasikeitimui, siekiant minėtų tikslų¹³¹. Lietuvoje tokio teisinio reguliavimo nėra. Ši sritis gana nedetaliai reglamentuota, todėl daugeliu atveju Lietuvos teisinėje sistemoje verslo valdytojų pasikeitimas susijungimo, pasidalijimo ar pasikeitimų atvejais vertinamas bendromis verslo perleidimo normomis, numatytomis LR CK, LR ABĮ ir Konkurencijos įstatyme. Manytina, kad Lietuvoje būtų reikalinga įtvirtinti specialius įstatymus, susijusius su aptartais verslo valdytojų

¹²⁸ „Germany – M&A Statistics“, Institute for Mergers, Acquisitions and Alliances, žiūrėta 2017 spalio 28 d., <https://imaa-institute.org/mergers-acquisitions-germany/>

¹²⁹ „Verslo pasitraukimas iš Lietuvos: penki klausimai“, *Veidas*, spalio 31, 2016, <http://www.veidas.lt/verslo-pasitraukimas-is-lietuvos-penki-klausimai>

¹³⁰ „Transformation Act“, Federal Law Gazette I, No. 3210 (1994), žiūrėta 2017 spalio 23 d. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_umwg/englisch_umwg.html

¹³¹ Riigi Teataja, „Commercial Code“, Estonia Legislature, Translation published 14.09.2017, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/514092017001/consolide>, Part IX „Merger, division and transformation“.

pasikeitimais. Specialūs įstatymai įneštų daugiau aiškumo verslo perleidimų (įsigijimų, susijungimų) srityje, atsirastų tam tikros esminės taisyklės, kuriomis galėtų būti aiškiai ir skaidriai perleidžiamas verslas ar įgyvendinami susijungimai.

Aptariamų valstybių teisinėje sistemoje galima rasti abu tiriamus verslo perleidimo būdus: akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sandorius. Kiekvienoje iš valstybių, įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs atskirą įmonės pirkimo-pardavimo institutą (*angl. asset deal*) ir jam taikomas normos¹³². Kiek kitokia situacija yra su akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis kaip verslo perleidimo būdu. Akcijų pirkimo-pardavimo sandoriams nėra įtvirtintų atskirų įstatymų ar jų dalių. Šio sandorio ypatybės nustatomos atskirai, remiantis skirtingų institutų normomis bei akcijomis kaip specifiniu sutarties objektu. Visose aptariamose valstybėse akcijų pirkimo-pardavimo sutartis reglamentuoja bendrosios pirkimo-pardavimo nuostatos, akcinių bendrovių įstatymai ir kitos specialiosios normos, nustatančios atitinkamus šių sutarčių ypatumus.

Vokietijos Transformacijos įstatymas įtvirtina atskirą skyrių įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo sandoriams (Book 4 “Asset Transfer”). Šio skyriaus normos numato tam tikrus ypatumus, kurie taikomi įmonės turtinio komplekso perleidimui bei nustatomi pačio turtinio komplekso perleidimo būdai: gali būti dalinis ir visiškas perleidimas. Daliniu perleidimu Vokietijos įstatymuose laikomi atvejai, kai perleidžiama įmonės turtinio komplekso dalis kaip atskirai veikianti verslo sritis, o visiškas perleidimas – viso įmonės turtinio komplekso pardavimas kompensuojant (sumokant kainą) įmonei, iš kurios įsigyjamas turtas (Transformacijos įstatymas 174 str.)¹³³. Minėta anksčiau, kad Vokietijos įstatymai numato dispozityvesnį įmonės kaip turtinio komplekso perleidimo sutarties formos reguliavimą. Įmonės kaip turtinio komplekso pardavimui, įstatymai nenumato formalaus sutarties formos reikalavimo, viskas priklauso individualiai nuo parduodamo turto. Jei turtinio komplekso sudėtyje yra turtas, kuriam privaloma notarinė sutarties forma, sandoris turės būti patvirtintas notaro. Taip pat, jei įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi parduodamas visas įmonės turtas, sutartis turi būti patvirtinta notarine tvarka (Vokietijos civilinio kodekso 311 b str. 3 paragrafas).¹³⁴ Vokietijos įstatymuose nėra įtvirtintas sutarties kainos būtinumo reikalavimas. Tačiau panagrinėjus atskirus atvejus, galima išžvelgti, kad kaina yra privalomas sutarties aspektas. Minėta, kad verslas kaip turtinis kompleksas perleidžiamas atsižvelgiant į kiekvienai turto rūšiai būtinus perleidimo aspektus. Vokietijos praktikoje, nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo sutartį dažniausiai ruošia notarai ir ją tvirtina. Notarai gali būti tarpininkais atsiskaityme už turtą, naudojant notaro depozitinę sąskaitą. Taip pat šalys gali susitarti nuosavybės perėjimo pirkėjui specifiką: nuo

¹³² Vokietija: „Transformation Act“, *Book 4 Asset Transfer: Section 174 – 189*; Estija: „Law of Obligation Act“, 180-185, „Commercial Code“, Part IX „Merger, division and transformation“, 391-433⁹.

¹³³ „Transformation Act“, Federal Law Gazette I, No. 3210 (1994), žiūrėta 2017 spalio 23 d. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_umwg/englisch_umwg.html

¹³⁴ Andreas Nelle, *supra* note, 104: 8.

kainos sumokėjimo, nuo sutarties pasirašymo ir kt.¹³⁵ Preziuruojant, kad verslo perleidimas įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi dažniausiu atveju rengiamas notarine tvarka, galima teigti, kad notaras kaip valstybės įgaliotas asmuo ir galimai sutarties rengėjas, negalėtų patvirtinti pirkimo-pardavimo sandorio be šalių suderintos sutarties kainos, nes nebūtų užtikrinamas tinkamas sandorio įvykdymas ir sandorio šalių interesai. Be kita ko, kaip bendra taisyklė, turtinio komplekso (verslo) perleidimo atveju, sutartyje turi būti numatyta, koks turtas perleidžiamas, ir apibrėžtas taip, kad tretieji asmenys galėtų suprasti, koks turtas yra parduodamas ir koks turtas lieka įmonės nuosavybe.¹³⁶ Įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo sutartimi, pirkėjas įgyja tam tikrą turtą ir su juo susijusius įsipareigojimus. Kai kurių turtinių objektų perleidimui gali būti reikalingas kitos šalies (pvz. kreditoriaus) sutikimas. Vokietijos įstatymai ir teismų praktika įtvirtina stiprią kreditorių apsaugą, nes tiek įmonės pirkėjas, tiek pardavėjas yra atsakingi už įsipareigojimus net po sandorio realaus įvykdymo. Atleisti pardavėją nuo įsipareigojimų gali tik kreditoriai, kai yra gaunamas atitinkamas sutikimas. Visi su perkamu įmonės turtu susiję turtiniai įsipareigojimai pereina pirkėjui, o be kita ko pereina ir įsipareigojimai darbuotojams, kurie susiję su perkamu verslu ar turto visuma (Vokietijos civilinio kodekso 613a str. – teisės ir pareigos, susijusios su verslo perleidimu).¹³⁷ Taip pat pažymėtina, kad įmonės turtinio komplekso įsigijimo sandorio tinkamam įvykdymui būtina ne tik informuoti įmonės kreditorius apie įsipareigojimų perleidimą, tačiau ir gauti kreditorių sutikimą jų perleidimui pirkėjui. Paties pirkėjo interesų užtikrinimas įmonės turtinio komplekso (verslo) įsigijimo atveju lieka pačio pirkėjo dispozicijoje. Pirkėjui įstatymų normomis yra užtikrinama teisė į sandorio turinį atitinkančios kokybės daiktus, o pardavėjui kyla priešpriešinė pareiga užtikrinti tinkamą daiktų kokybę, pašalinti esamus trūkumus (Vokietijos Civilinio kodekso Section 437, 439)¹³⁸. Jei trūkumų pašalinti nepavyksta arba pardavėjas negali jų pašalinti, pirkėjas turi teisę atsisakyti sutarties (Vokietijos Civilinio kodekso Section 323, 346)¹³⁹. Tačiau šių normų visuma buvo sukurta pagrįdė materialiams daiktams, o ne verslui kaip veikiančiam subjektui, todėl tokių normų taikymas verslui kaip sutarties objektui nėra pageidaujamas ir praktiškas¹⁴⁰. Autoriaus nuomone, šios nuostatos galėtų būti taikomos atskiriems turto vienetams, įsigyjamiems įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi. Atsižvelgiant į

¹³⁵ „Real Property Law and Procedure in the European Union: General Report, Final Version“, European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum Deutsches Notarinstitut (DnotI) Würzburg, 2005, p. 47-56, <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>

¹³⁶ Frederik Johannesdotter and others, *International Asset Transfer : An Overview of the Main Jurisdictions. A Practitioner's Handbook* (Berlin: De Gruyter, 2010), p. 262-263.

¹³⁷ „Legal Guide to Mergers & Acquisitions in Germany“, *supra* note, 122: 34-36.

¹³⁸ „German civil code“, BGB, Act of 1.10.2013 (Federal Law Gazette I p. 3719), žiūrėta 2017 spalio 22 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1023.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ Andreas Nelle, *supra* note, 104: 12-13.

aptartus aspektus, didžiausia dalis verslo perleidimo sandorio garantijų yra pirkėjo ir pardavėjo derybų klausimas. Tokia pati praktika taikoma ir kainos ir jos sumokėjimo tvarkos elementams.¹⁴¹ Taigi, apžvelgus Vokietijoje įtvirtintą įmonės turtinio komplekso įsigijimo reglamentavimą, galima daryti išvadą, kad ši sritis reglamentuojama gana imperatyviai. Daugelis svarbių aspektų paliekama šalių deryboms, tačiau įstatymai imperatyviai reguliuoja šio sandorio pagrindus.

Estijos įstatymuose taip pat įtvirtintas atskiras verslo perleidimo įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi institutas. Estijos Civilinio Kodekso Bendrosios dalies aktas¹⁴² įtvirtina verslo (*angl. enterprise*) sąvoką: ekonominis vienetas, per kurį asmuo vykdo tam tikrą veiklą (66¹ str.). Estijos Įsipareigojimų įstatymas taip pat įtvirtina keletą normų, reglamentuojančių verslo perleidimo įmonės pirkimo-pardavimo sandorius. Minėto įstatymo 180 str. įtvirtina verslo sudedamųjų dalių sąvoką: verslas susideda iš daiktų, teisių ir pareigų, susijusių su verslo valdymu, įskaitant sutartis siejamas su verslo veikla (180 str. 2 d.)¹⁴³. Aptariamo straipsnio pirmoje dalyje reglamentuotas verslo perleidimo galimumas: perleidėjas gali sudarytos sutarties pagrindu perleisti verslą įgijėjui (180 str. 1 d.)¹⁴⁴. Sudaromos sutarties forma priklauso nuo perleidžiamo turto. Kiekviena turto rūšis, įmonės perleidimo atveju, turi būti perleista pagal tam turtui taikomus įstatymų reikalavimus ir pardavėjas turi pareigą informuoti turto registrus bei atlikti atitinkamus pakeitimus juose (Estijos Įsipareigojimų įstatymo 182 str. 2 d.)¹⁴⁵. Taip pat Estijos įstatymai numato savitas informavimo pareigas abejoms sutarties šalims. Pirkėjas turi tinkamai ir nedelsiant informuoti asmenis, kuriems įsipareigoja pagal verslo įsigijimo sutartį (kreditorius), o pardavėjas savo ruožtu privalo nedelsiant informuoti asmenis, kurie turi įsipareigojimų perleistam verslui (skolininkus) (Estijos Įsipareigojimų įstatymo 182 str. 4 d.)¹⁴⁶. Tiek pirkėjas, tiek pardavėjas lieka atsakingi kreditoriams už įsipareigojimus, kurie kilo prieš verslo perleidimą arba jų terminai suėjo verslo perleidimo metu, arba sueis per penkerius metus nuo verslo perleidimo (Estijos Įsipareigojimų įstatymo 183 str. 1 d.)¹⁴⁷. Minėtiems įsipareigojimams taikomas 5 metų arba trumpesnis, priklausomai nuo reikalavimo rūšies, senaties terminas (Estijos Įsipareigojimų įstatymo 183 str. 3 str.)¹⁴⁸. Žinoma, įmonės turtinio komplekso įsigijimo atveju, pirkėjas įsigyja tik tuos turtinius vienetus, kuriuos pageidauja ir

¹⁴¹ Jorg Neubauer, Mathias Schonhaus and Hogan Lovells, „Private mergers and acquisitions in Germany: overview“, Thomson Reuters Practical Law, žiūrėta 2017 lapkričio 1 d., [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

¹⁴² Riigi Teataja, „General Part of Civil Code Act“, Estonia Legislature, Translation published 28.08.2015, žiūrėta 2017 lapkričio 1 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/528082015004/consolide>

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ *Ibid.*

nusimato įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje. Tokiu atveju, pirkėjo įgyjama išipareigojimų apimtis siejasi tik su perleistu turto. Todėl šis verslo perleidimo būdas yra tinkamas, kai verslas įgyjamas dėl turto kaip esminio prioriteto, o priešingai, jei reikšmingiausia verslo dalis yra sutartys, licencijos ar leidimai, šis būdas nėra itin priimtinas praktikoje.¹⁴⁹ Dėl įmonės kainos, šalims palikta teisė laisva valia ją nustatyti. Įstatymai imperatyviai neįpareigoja nustatyti kiekvieno turto vieneto kainos atskirai, tačiau gali būti reikalinga įvardyti atskirų turto vienetų kainą, siekiant tinkamai pritaikyti valstybinius arba notarinius mokesčius.¹⁵⁰ Iš minėtos nuostatos dėl atskirų turto vienetų, galima teigti, kad šalims keliami pareiga įvardyti atskirus perleidžiamo turto vienetus. Taigi Estijos verslo perleidimo įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi modelis yra gana panašus į Vokietijos: yra tiek imperatyvių nuostatų, tačiau nemažai sutarčių aspektų paliekama šalių deryboms.

Akcijų pirkimo-pardavimo sutartys kaip verslo perleidimo būdas Vokietijos ir Estijos įstatymuose.

Anksčiau tyrime minėta, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartys kaip verslo perleidimo būdas yra gana siaurai reglamentuotas ir daugelis sandorio aspektų paliekama šalių deryboms. Žinoma, tokį įstatymų leidėjo pasirinkimą formuoja ir akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių pirminis tikslas – perleisti akcijas, o verslo perleidimas gali būti laikomas šalutiniu tikslu, kuris faktiškai pasiekiamas perleidžiant tam tikrą akcijų kiekį. Gana dispozityvus reglamentavimas numatytas ir Vokietijos įstatyminiame lygmenyje. Kaip ir Lietuvos teisinėje sistemoje, Vokietijos įstatymuose nerasime plataus akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių reglamentavimo, atskiro įstatymo ar įstatymo dalies. Pagrindinis akcijų pirkimo-pardavimo sandorius reglamentuojantis įstatymas – Vokietijos Ribotos Atsakomybės Įmonių įstatymas. Minimo įstatymo 15 str. įtvirtina pagrindinius akcijų perleidimo elementus. Aptariamas straipsnis pirmiausia įtvirtina akcijų perleidžiamumą ir paveldimumą (15 str. 1 d.)¹⁵¹. Šiuo straipsniu įtvirtintas ir vienas pagrindinių įstatyminių reikalavimų akcijų pirkimo-pardavimo sutartims – notarinė sandorio forma (15 str. 3 d.)¹⁵². Notarinės sandorio formos reikalavimas akcijų pardavimui taikomas tik parduodant ribotos civilinės atsakomybės bendrovės (*aut. pastaba: GmbH*) akcijas¹⁵³. Vokietijos teismų praktikoje, galimai siekiant palankesnių aplinkybių užsienio subjektų veikimui Vokietijos verslo santykiuose, konstatuota, kad tam tikrų kitų valstybių notarinis sandorių tvirtinimas yra laikomas

¹⁴⁹ Tanel Tark and Hannes Kuun, „Estonia Negotiated M&A Guide”, Corporate and M&A Law Committee, p. 2, Žiūrėta 2017 lapkričio 2 d., <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mxOpAnI6DqEJ:https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx%3FDocumentUid%3DF89EC813-9AB0-4100-AE2C-81BCF650A538+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=lt>

¹⁵⁰ Frederik Johannesdotter and others, *supra* note, 136: 221.

¹⁵¹ „Limited Liability Companies Act“, Federal Law Gazette III, Index No. 4123-1 (2016), žiūrėta 2017 spalio 23 d. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.html

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ „Global M&A Handbook”, Baker & McKenzie, 2015, p. 196, http://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/publications/2015/12/globalma_handbook_20150514.pdf

tinkamu Vokietijos teisinėje sistemoje¹⁵⁴. Vokietijos įstatymuose nerasime jokių draudimų ar įstatyminių pareigų, taikomų pačiam akcijų pardavimui privačiose įmonėse. Visos ribojimų galimybės yra paliktos pačios bendrovės viduje, nusimatant tam tikrus apribojimus bendrovės įstatuose arba atskirais atvejais apribojimus galima rasti akcininkų sutartyse. Pavyzdžiui, siekiant perleisti akcijas gali būti reikalaujama visų arba tam tikros dalies akcininkų pritarimo, valdybos pritarimo ar taikomi kiti apribojimai.¹⁵⁵ Apribojimų nustatymą bendrovės įstatuose įtvirtinta minėtas Vokietijos Ribotos Atsakomybės bendrovių įstatymo 15 str. 5 d. Įgyvendinus visus minėtus akcijų pirkimo-pardavimo sutarties elementus, būtina pažymėti pagrindinius aspektus, būtinus tinkamam sutarties sudarymui ir galiojimui. Akcijų pirkimo-pardavimo sandoriams kaip ir visiems pirkimo-pardavimo sandoriams taikomi sutarties objekto ir kainos nustatymo reikalavimai. Šie reikalavimai Vokietijos teisinėje sistemoje laikomi *essentialia negotii* (*minimalus sutarties turinys, pagrindinės, būtiniausios sąlygos, siekiant tinkamo sandorio sudarymo ir galiojimo*¹⁵⁶) ir jų nesilaikant sutartis gali būti laikoma negaliojančia, nes nenustatytos privalomos, pagrindinės sąlygos, t. y. neužtikrinamas būtinas sutarties turinys.¹⁵⁷ Todėl galima teigti, kad perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo būdu, esminėmis sutarties sąlygomis Vokietijos reglamentavime galima įvardyti akcijų kiekį ir kainą.

Pažymėtina, kad priešingai nei įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo atveju, verslą įsigyjant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, pirkėjas įgyja visas teises susijusias su verslo nuosavybe (valdymo teisė, teisė į pelną ar nuostolį ir kt.). Žinoma, tuo pat metu verslo pirkėjas įgyja ir visus su verslo subjektu susijusius išpareigojimus ir rizikas, o pats subjektas kaip verslo vienetas lieka nepasikeitęs.¹⁵⁸ Atsižvelgiant į tai, kad nepasikeičia pats verslo subjektas ir akcijų pirkimo-pardavimo institutas yra itin dispozityvus, kreditorių teisių apsauga šiuose sandoriuose labai ribota. Sistemiškai vertinant įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo institutus, galima išvelgti, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi perleidžiant verslą, įmonės turto visuma lieka nepakitusi, todėl ir galimybė atsiskaityti su kreditoriais, autoriaus nuomone, gali nepasikeisti. Todėl priešingai nei įmonės pirkimo-pardavimo sutarties atveju, verslą įgyjant akcijų pirkimo sutartimi, nėra pareigos informuoti kreditorius apie verslo valdytojo pasikeitimą. Nors ši pozicija ir galėtų būti kritikuotina, nes visgi nuo verslo valdytojo priklauso verslo tęstinumas ir kiti verslo valdymo aspektai, tačiau praktikoje kreditorių teisės akcijų pirkimo-

¹⁵⁴ Michael Whalley and Dr. Franz-Jorg Semler, *supra* note, 120: 184.

¹⁵⁵ Jorg Neubauer, Mathias Schonhaus and Hogan Lovells, „Private mergers and acquisitions in Germany: overview“, Thomson Reuters Practical Law, žiūrėta 2017 lapkričio 1 d., [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

¹⁵⁶ „Essiantialia Negotii Law and Legal Definition“, USLegal, žiūrėta 2017 lapkričio 4 d., <https://definitions.uslegal.com/e/essentialia-negotii/>

¹⁵⁷ „Legal Guide to Mergers & Acquisitions in Germany“, *supra* note 122: 94-95.

¹⁵⁸ „Global M&A Handbook“, *supra* note, 153: 192.

pardavimo sutartimi nėra užtikrinamos. Šis sandorio aspektas taip pat paliktas pirkėjo ir pardavėjo dispozicijoje, ar derybomis bus nutarta informuoti bendrovės kreditorius apie verslo perleidimą. Panašios, itin dispozityvios pozicijos laikomasi ir įgyvendinant šalių teisių apsaugos elementus verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi. Šalių teisių ir pareigų pusiausvyra paliekama šalių deryboms, nes įstatymai nenumato šalių teisių ir pareigų visumos, taikomos bendrosios pirkimo-pardavimo sandorių nuostatos. Pirkėjas turi įgyvendinti savo teisę ir tuo pačiu pareigą patikrinti perkamą objektą (*aut. pastaba: due diligence veiksmų visuma*) bei, laikytis bendrųjų civilinės teisės pareigų¹⁵⁹, o pardavėjas privalo užtikrinti akcijų perleidimo ir savininko pakeitimo galimumą¹⁶⁰. Taip pat, pažymėtina, kad Vokietijos teismų praktikoje įtvirtinta pardavėjo pareiga atskleisti informaciją pirkėjui, kuri gali turėti esminės įtakos pirkėjo apsisprendimui įsigyti verslą. Ši pareiga pardavėjui keliami net tada, kai pirkėjas savo ruožtu neatlieka *due diligence* veiksmų visumos, t. y. neužtikrina tinkamo perkamo daikto patikrinimo.¹⁶¹

Taip pat svarbus pirkėjo interesų užtikrinimo aspektas – daiktų trūkumų insituto taikymas verslui kaip visumai. Vokietijos teismų praktikoje buvo nagrinėti keli skirtingi atvejai, kai buvo priimti nevienareikšmiai sprendimai minimu klausimu. Vokietijos teismai nepripažino pardavėjo atsakomybės už daiktą turintį trūkumų, kai perleidžiama 50 proc. ar net 60 proc. įmonės (GmbH) akcijų. Tačiau įmonės pirkimu-pardavimu pripažino sandorį, kuriuo buvo perleistas 80 proc. Įmonės (GmbH) akcijų.¹⁶² „Vokietijos teisės doktrina nustatė 75 proc. dalies įsigijimo ribą, lemiančių akcijų pirkimo (*share deal*) prilyginimą įmonės pirkimui“¹⁶³. Apibendrinant Vokietijos akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių kaip verslo perleidimo būdo pagrindinius įstatyminius reikalavimus ir bendruosius sutarties elementus, galima daryti išvadą, kad Vokietijoje analizuotas sandoris reglamentuotas itin siaurai ir itin daug aspektų paliekama šalių valiai, deryboms. Manytina, kad verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, šalys vis mažiau remiasi įstatymo normomis, tačiau vis daugiau aspektų ir verslo perleidimo detalių nustatoma sutartimi¹⁶⁴.

Išsiaiškinus pagrindinius Vokietijos įstatymų reikalavimus akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, būtina apžvelgti Estijos kaip artimesnės Lietuvos teisinei sistemai šalies įstatyminį reglamentavimą ir nustatyti, kokią reglamentavimo kryptį pasirinko Estijos įstatymų leidėjas.

¹⁵⁹ Andreas Nelle, *supra* note, 104: 10.

¹⁶⁰ Jorg Neubauer, Mathias Schonhaus and Hogan Lovells, „Private mergers and acquisitions in Germany: overview“, Thomson Reuters Practical Law, žiūrėta 2017 lapkričio 1 d., [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

¹⁶¹ Andreas Nelle, *supra* note, 104: 11.

¹⁶² Kiršienė, Julija, Kristupas Kerutis, *supra* note, 10: 27.

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ „Legal Guide to Mergers & Acquisitions in Germany“, *supra* note, 122: 94.

Estijos įstatymuose, taip pat kaip ir Vokietijos ar Lietuvos, akcijų pirkimo-pardavimo sutarties kaip atskiros sutarčių rūšies nerasia. Galima teigti, kad reglamentavimo išsamumo aspektu Estija ne itin išsiskiria iš kitų aptartų valstybių (Vokietijos, Lietuvos), akcijų pirkimui-pardavimui taikomos bendrosios pirkimo-pardavimo nuostatos, bendrosios šalių teisės ir pareigos. Minėta anksčiau, kad pagrindinis akcijų pirkimo-pardavimo sandorius reglamentuojantis įstatymas yra Estijos Komercinis kodeksas. Šio kodekso 149 str. įtvirtina akcijų perleidimą ir perleidimo ypatumus. Kiek kitokia nei Vokietijos įstatymuose numatyta akcijų perleidžiamumo galimybė: “Akcininkas gali nevaržomai perleisti akcijas kitam acininkui” (149 str. 1 d.)¹⁶⁵. Jau pirmoje analizuojamo straipsnio dalyje matoma, kad Estijos įstatymai įtvirtina tam tikrus akcijų perleidimo ribojimus. Antroji straipsnio dalis numato išankstinę acininko teisę įsigyti parduodamas bendrovės akcijas. Šia teise acininkai gali pasinaudoti per 30 dienų nuo pirkimo-pardavimo sutarties pateikimo bendrovei. Bendrovės valdymo organas turi pareigą nedelsiant ir tinkamai informuoti acininkus apie pateiktą akcijų pardavimo pranešimą (149 str. 2 d.)¹⁶⁶. Kita vertus, trečioje straipsnio dalyje įtvirtina bendrovės teisė įstatuose nusistatyti kitokius reikalavimus ar apribojimus akcijų pardavimui arba net apriboti acininkų pirmumo teisę įsigyti parduodamas akcijas. Taip pat įstatyme įtvirtinta ir akcijų pardavimo sandorių, nesilaikant įstatuose nurodytos tvarkos, sudarymo pasekmės: “Sandoris sudarytas nesilaikant bendrovės įstatuose nurodytos sąlygos yra niekinis ir negalioja” (149 str. 3 d.)¹⁶⁷. Aptarus išankstines acininkų teises, matyti, kad Estijos įstatymų leidėjas gana plačiai, tačiau neimperatyviai įtvirtino akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo apribojimus, siekiant tinkamų acininkų teisių įgyvendinimo. Identiškos pozicijos Estijos įstatymų leidėjas laikosi akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių formos aspektu. Estijos teisės normose išakmiai įtvirtinta notarinė sutarties forma akcijų pirkimo-pardavimo sutartims, kuriomis perleidžiamos privačios ribotos civilinės atsakomybės bendrovės (*aut. pastaba: santrumpa “OÜ”*) akcijos (149 str. 4 d.)¹⁶⁸. Minėta straipsnio dalimi nustatyta ir valstybinių registrų informavimo pareiga, kuri tenka notarui ir turi būti įvykdyta per 2 dienas nuo sandorio patvirtinimo. Taigi galima teigti, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių formos reglamentavime Estija pasirinko labai panašų modelį, kurį įgyvendina ir Vokietijos įstatymų leidėjas.

Analizuojant Estijos įstatyminių akcijų pirkimo-pardavimo instituto reglamentavimą, galima pastebėti panašumų su Lietuvos teisės normomis ir taisyklėmis. Pirmoje tyrimo dalyje, gana plačiai pasisakyta dėl akcijų kainos būtinybės akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje. Estijos įstatymuose panašiai reglamentuojama kainos sąlyga sutartyse. Estijos Įsipareigojimų įstatymo

¹⁶⁵ Riigi Teataja, „Commercial Code“, Estonia Legislature, Translation published 14.09.2017, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/514092017001/consolide>

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ *Ibid.*

29 str. įtvirtina kainos nustatymo tvarką, pagal kurią preziumuojama, kad kiekviena sutartis (ekonominėje ar profesionalioje veikloje) turi kainos sąlygą¹⁶⁹. Tačiau antroji minėto straipsnio dalis įtvirtina kainos nustatymo tvarką, jei kaina nėra nustatyta sutartimi¹⁷⁰. Galima teigti, kad Estijos įstatymuose kaina nelaikoma esmine sutarties sąlyga akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse, nes joms taikomos bendrosios pirkimo-pardavimo nuostatos, kurios numato alternatyvią kainos nustatymo tvarką. Pažymėtina, kad atsižvelgiant į Lietuvos ir Estijos panašų kainos elemento reglamentavimą, manytina, kad pirmoje tyrimo dalyje analizuota kainos svarba ir esmingumas galėtų būti taikomas ir Estijos akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdo vertinime.

Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties kaip verslo perleidimo būdo apimtis Estijos įstatymuose nėra įtvirtinta, tačiau išplaukia iš bendrų akcijų įgijimo taisyklių. Identiškas vertinimas kaip ir kitose valstybėse, sudarant akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, akcininkas įgyja verslo subjekto akcijas ir jų suteikiamas teises. Verslo subjektas lieka nepakitęs, keičiasi tik verslo subjekto valdytojas. Tokiu atveju, sandoris vertinamas lygiai taip pat: verslo pirkėjas prisiima visą su juridiniu asmeniu (verslu) susijusią riziką ir įsipareigojimus. Tačiau faktiškai atsakinga už bendrovės įsipareigojimus yra pati bendrovė, o verslo įgijėjas šiuo atveju rizikuoja tik sumokėta akcijų (verslo) kaina.¹⁷¹ Kitas nagrinėtinas Estijos verslo perleidimo akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi yra tampriai susijęs su verslo subjekto ir jo turto visumos nepasikeitimu. Kreditorių teisių apsaugos reglamentavime Estija neišsiskiria iš kitų analizuotų valstybių (Lietuvos ir Vokietijos). Kadangi priešingai nei įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi perleidžiant verslą, akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymas nesumažina įmonės turto visumos, įstatymai nenumato imperatyvios kreditorių teisių apsaugos. Todėl Estijos teisės sistemoje perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, nėra numatytos kreditorių informavimo apie verslo valdytojo pasikeitimą pareigos ar kitų bandymų apsaugoti jų interesus. Kadangi nėra įtvirtintų specialių įstatymo normų, galima teigti, kad kreditorių teisių ir jų įgyvendinimo užtikrinimo priemonių visuma lieka asmenų, sudarančių sandorį, šiuo atveju akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, valioje. Asmenys gali susitarti dėl įmonės kreditorių informavimo tvarkos, kreditorių sąrašo kaip sutarties priedo pateikimo ir kitų priemonių. Estijos teisės aktai kaip ir kitų analizuotų valstybių ne tik neužtikrina kreditorių teisių apsaugos, tačiau ir pačių sutarties šalių teisėtų interesų apsaugos. Verslo (akcijų) perleidimo sutarties šalys įstatymiškai taip pat neįgyja specifinių teisių ar pareigų, kurios sietųsi su sudėtingu ir įvairialypiu sutarties objektu. Vadovaujantis tokiu požiūriu, šalių teisės ir pareigos kildinamos iš bendrųjų pirkimo-pardavimo santykių šalių teisių ir pareigų. Specifinis teisėtų interesų užtikrinimas lieka

¹⁶⁹ Riigi Teataja, "Law of Obligations Act (consolidated text of January 10, 2017)," Estonia Legislature, Translation published 2017.08.22, žiūrėta 2017 spalio 22 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/522082017003/consolide>

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ Tanel Tark and Hannes Kuun, *supra* note, 149: 1-2.

pačių sutarties šalių dispozicijoje (*aut. pastaba: pirkėjo due diligence veiksmų visuma, sutarties priedų apibrėžimas, pardavėjo pareiga pateikti tam tikrus duomenis apie verslą ir kt.*). Be to, sutarties šalims sudarius akcijų pirkimo-pardavimo sutartį dėl daugumos įmonės akcijų arba dėl akcijų paketo, kuris suteikia verslo kontrolę, gali kilti papildomų reikalavimų, kurie susiję su įmonių susijungimais ir įsigijimais (*aut. pastaba M&A*). Papildomų reikalavimų pagrindu laikomas Estijos Konkurencijos įstatymas¹⁷².¹⁷³ Taigi išanalizavus Estijos pagrindinius reglamentavimo ypatumus, galima daryti išvadą, kad Estijos teisinė sistema taip pat palieka itin daug vietos šalių deryboms verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis ir nereglamentuoja su specifiniu sutarties objektu susijusių ypatumų. Visi verslo perleidimo sutarties ypatumai įgyvendinami šalių iniciatyva derybų veiksmų visumoje.

Apibendrinta lyginamoji Lietuvos ir užsienio valstybių analizė pateikiama lentelėje (Priedas Nr. 1).

¹⁷² Riigi Teataja, “Competition act“, Estonia Legislature, Translation published 2017.06.01, žiūrėta 2017 lapkričio 10 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/519012015013/consolide>

¹⁷³ „Guide to doing business and investing in Estonia“, *supra* note, 126: 15-16.

IŠVADOS

1. Lietuvos teisinėje sistemoje UAB verslo perleidimą galima įgyvendinti dviem skirtingais būdais: akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi arba įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi. Įgyvendinant šiuos skirtingus verslo perleidimo būdus taikomos skirtingos procedūros, tačiau pasiekiamas identiškas tikslas, t. y. verslo įsigijimas.

2. Lietuvos teisinėje sistemoje plačiai ir imperatyviai reglamentuotas įmonės pirkimo-pardavimo institutas, o akcijų pirkimo-pardavimo sutartims įstatymai numato tik keletą ypatumų, nesiejant jų su verslo perleidimo tikslu. Verslo perleidimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartimis įgyvendinamas kaip išvestinis akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių tikslas.

3. Akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių esminės sąlygos siejamos su tinkamu akcijų kaip sutarties objekto perleidimu. Priešingai, įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių esminės sąlygos remiasi į tinkamą įmonės (verslo) kaip objekto perleidimą. Todėl, manytina, kad įmonės pirkimo-pardavimo sutartis yra formaliai tinkamiausias būdas perleisti verslą ir užtikrinti visų suinteresuotų asmenų teises.

4. Aiškiai matomas dviejų skirtingų verslo perleidimo būdų supanašėjimas. Įmonės pirkimo-pardavimo institutui taikomi imperatyvūs reikalavimai, dažnai atitinka akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių praktinį įgyvendinimą: atliekami *due diligence* veiksmai, sudarinėjami sutarčių priedai, įmonės turto ir įsipareigojimų sąrašai bei kt. Tiek akcijų, tiek įmonės perleidimo sutartims, kuriomis perleidžiamas verslas, taikomas notarinės formos reikalavimas.

5. Siekiant tinkamai įgyvendinti verslo perleidimą, autoriaus nuomone, kaina verslo perleidime akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi turėtų būti laikoma esmine sąlyga kaip tai numatyta įmonės pirkimo-pardavimo institute. Sistemiškai su kainos kaip esminės sutarties sąlygos įtvirtinimu, būtina nustatyti aiškią verslo perleidimo sąvoką įstatymuose ir susieti ją su tam tikro akcijų kiekio perleidimu. Minėti pakeitimai padėtų išskirti ir atskirti akcijų bei verslo valdymo perleidimo sutartis ir tuo pagrindu nustatyti skirtingiems sandoriams keliamus reikalavimus.

6. Akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamas UAB akcijas yra verslo perleidimo ribojimas, nes apsunkinamas verslo pirkėjo pasirinkimas. Atsižvelgiant į pasikeitusį reglamentavimą, akcininkų pirmumo teisė turėtų būti panaikinta kaip bendroji įstatyminė akcininkų teisė, nes reglamentavimas tapo tik formalus, su galimybe šią teisę apriboti bendrovės įstatuose. Pirmumo teisių institutas turėtų būti paliekamas bendrovės vidiniams sprendimams.

7. Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties kaip verslo perleidimo būdo notarinės formos reikalavimas, taikomas tik esant įstatymo sąlygoms, yra perteklinis. Šiandieninis reglamentavimas praktiškai nepasiekia savo tikslų. Pažymėtina, kad akcijų pirkimo-pardavimo

institutas yra itin dispozityvus ir daugelis aspektų paliekama šalių deryboms, todėl remiantis užsienio valstybių patirtimi, būtų naudinga įtvirtinti notarinę sandorio formą visiems akcijų pirkimo-pardavimo sandoriams, siekiant sukontroliuoti tiek akcijų, tiek verslo savininkų bei valdytojų pasikeitimą.

8. Keliami itin aukšti ir imperatyvūs reikalavimai įmonės pirkimo-pardavimo sutartims daro šį sandorį nekonkurencingą verslo perleidimo srityje. Sisteminiis sutarties ir jos priedų notarinės su formos vertinimas leidžia prieiti išvados, kad įmonės perleidimas yra itin griežtai reglamentuotas. Remiantis užsienio valstybių praktika, reglamentavimas turėtų būti švelninamas, sumažinant privalomų priedų visumą bei dispozityviau įtvirtinti notarinės sandorio formos reikalavimą.

9. Sudarant sutartį dėl didžiosios dalies įmonės akcijų pardavimo, sutarties dalykas turėtų būti vertinamas ne tik per akcijų kaip sutarties dalyko prizmę, tačiau vertinant išvestinį sutartimi siekiamą tikslą – perleisti verslą. Tokiu atveju, verslui kaip sutarties objektui turėtų būti taikomas daiktų trūkumų institutas, nes sutartimi šalys susitaria dėl tam tikros kokybės verslo, t. y. atitinkančio faktinius verslo duomenis (įmonės balansą ar kitus dokumentus).

PASIŪLYMAI

1. Siūloma pakeisti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74 str. 1 d. 3 p. ir išdėstyti taip:

„3) uždaryjū akcinių bendrovių akcijų pirkimo-pardavimo sutartys, išskyrus atvejus, kai akcininkų asmeninės vertybinių popierių sąskaitos tvarkomos vertybinių popierių rinką reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka;“

2. Siūloma Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinti aiškia verslo perleidimo sąvoką, analogišką 6.402 str. įtvirtintai įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sąvokai, tik ją siejant su akcijų kiekiu:

„Pagal verslo perleidimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą verslą kaip įstatinį kapitalą, sudarantį 100 proc. įstatinio kapitalo dalių, ar jo esminę dalį, sudarančią 51 proc. ar daugiau įstatinio kapitalo dalių. Šia sutartimi pardavėjas įgyja verslo valdymo kontrolę, išreikštą visa arba didžiąja dalimi įstatinio kapitalo dalių ir jų suteikiamų teisių.“

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. „Dėl audito ir apskaitos tarnybos direktoriaus 2010 m. gegužės 13 d. įsakymo Nr. VAS-12 „Dėl verslo apskaitos standarto „Finansinė atskaitomybė“ tvirtinimo“ pakeitimo“. TAR 8345 (2015).
2. „Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas“. *Valstybės žinios* 64, 1914 (2000).
3. „Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2, 4, 7, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 26, 26-1, 32, 34, 35, 37, 41, 45, 47, 48, 53, 57, 62, 63, 65, 72, 73, 74, 75, 77, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 41-1 straipsniu įstatymas“. *Valstybės žinios* 154, 6945 (2009).
4. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74, 1.105 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymas“. TAR 12715 (2014).
5. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
6. „Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas“. *Valstybės žinios* 30, 856 (1999).
7. „Lietuvos Respublikos notariato įstatymas“. *Valstybės žinios* 28, 810 (1992).
8. „Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas“. *Valstybės žinios* 109, 2993 (1998).
9. „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba darbo reglamento“. *Valstybės žinios* 114, 5127 (2002).

Užsienio valstybių teisės aktai:

10. „German civil code“. BGB, Act of 1.10.2013 (Federal Law Gazette I p. 3719). Žiūrėta 2017 spalio 22 d. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1023
11. „Limited Liability Companies Act“. *Federal Law Gazette III*, Index No. 4123-1 (2016). Žiūrėta 2017 spalio 23 d. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.html
12. „Transformation Act“. Federal Law Gazette I, No. 3210 (1994). Žiūrėta 2017 spalio 23 d. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_umwg/englisch_umwg.html
13. Riigi Teataja. „Commercial Code“. Estonia Legislature, Translation published 14.09.2017. Žiūrėta 2017 spalio 22 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/514092017001/consolide>

14. Riigi Teataja. „General Part of Civil Code Act“. Estonia Legislature, translation published 28.08.2015. Žiūrēta 2017 lapkričio 1 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/528082015004/consolide>
15. Riigi Teataja. „Law of Obligations Act (consolidated text of January 10, 2017)“. Estonia Legislature, translation published 2017.08.22. Žiūrēta 2017 spalio 15 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/522082017003/consolide>
16. Riigi Teataja. „Law of Property Act (consolidated text of March 1, 2017)“. Estonia Legislature, translation published 2017.01.26. Žiūrēta 2017 spalio 22 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/526012017002/consolide>

Teismų praktika:

17. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1574-343/2013“. KAT. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=95eba3a3-f3ea-491d-a1a8-a3d72b890556>
18. „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1256-460/2017“. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=fdce31a3-61da-4e22-a28f-53f9cbe01bd8>
19. „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-362/2008“. LApT. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=2afb51f8-e352-420d-b94a-eea7135be34e>
20. „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-330/2008“. LApT. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=2e2c74de-b309-4bdb-8bfd-38635bbec6f3>
21. „Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-983/2014“. LApT. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=499f28be-ab1a-4501-aca2-905438a68675>
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. vasario 17 d. Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2003“. LAT. http://www2.lat.lt/lat_web_test/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25689
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009“. LAT.

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=e5f7cb3a-50e1-4198-a741-18ca12907724>

24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587/2009“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=d9af6f47-d4fb-43e7-bf7a-4ab0302db729>
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-288/2009“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=11958aa5-ba47-4164-9e08-f3c0aa4751e7>
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2010“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=71f24b47-a00e-42d5-b0fd-fbe4143d6b47>
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310/2011“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=f86cf02a-f61f-4e92-8a93-746b3b08bd66>
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-103/2013“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=974f54ff-a936-4e1f-8def-f4bebc4fd238>
29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=38bbf67d-09cd-410b-a330-1f8b5dbf4fdb>
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-505-686/2016“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=1731ad87-15cd-4694-8868-0385cf446688>
31. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-335-916/2017“. LAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=cf7a915b-164f-49b6-aaef-e55d7d00b415>

32. „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-108-569/2016“. LITEKO.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1dcd89a6-b055-4914-8f16-9d2d53c852c8>
33. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1345-603/2015“. VAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ebea403f-7029-4f21-8e61-76c7921d7e48>
34. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. spalio 17 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2769-392/2016“. VAT.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0814b9ad-5b04-4243-9393-19dc872d39f4>

Specialioji literatūra:

35. Ambrasienė, Dangutė, Egidijus Baranauskas, Danguolė Bublienė, Solveiga Cirtautienė, Rolandas Galvėnas, Kęstutis Laurinavičius, Algis Norkūnas ir kt., *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.
36. Baranauskas, Egidijus. „Įmonės įkeitimas“. *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 124-127.
37. Bitė, Virginijus, Julija Kiršienė. „Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas“. *Jurisprudencija* 5, 107 (2008): 61-70.
38. Bitė, Virginijus. „Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration“. *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 543-560.
39. Bitė, Virginijus. „Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei“. *Jurisprudencija* 2, 120 (2010): 357-378.
40. Bitė, Virginijus. „Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2009.
41. Bourne, Nickolas. *Bourne on Company Law. Fourth Edition*. Oxford: Routledge Cavendish Taylor & Francis Group, 2008.
42. Hicks, Andrew ir S.H. Goo. *Cases and Materials on Company Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
43. Jakaitė, Agnė. „Pareiga atskleisti informaciją komercinių ikisutartinių santykių kontekste“. *Teisė* 81 (2011): 104-118.

44. Jakutytė-Sungailienė, Asta. „Protection of creditors' right in asset deal“. *Jurisprudencija* 18, 1 (2011): 199-212.
45. Johannesdotter, Frederik, Kay L. Tidwell, Gero F. Pfeiffer, Sven Timmerbeil. *International Asset Transfer : An Overview of the Main Jurisdictions. A Practitioner's Handbook*. Berlin: De Gruyter, 2010.
46. Kiršienė, Julija ir Kristupas Kerutis. „Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė“. *Jurisprudencija* 3, 81 (2006): 24-31.
47. Lietuvos notarų rūmų prezidiumas. „Konsultacija dėl uždarnosios akcinės bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties ir bendrovės akcijų pasirašymo sutarties sudarymo notarine tvarka“. *Notariatas* 19 (2015): 63-74.
48. Martinkus, Bronislovas, Bronius Neverauskas, Algimantas Sakalas, Rimantas Venskus ir Vytautas Žilinskas. *Aiškinamasis įmonės vadybos terminų žodynas*. Kaunas: Technologija, 2000.
49. Mikelėnas, Valentinas. „Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas“. *Notariatas* 2 (2007): 25-29.
50. Mikelėnas, Valentinas. „Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas“. *Notariatas* 2 (2007): 25-29.
51. Moeller, Scott and Chris Brady. *Inteligent M&A. Navigating the Mergers and Acquisitions Minefield*. Chichester: John Wiley & Sons, 2007.
52. Whalley, Michael and Dr. Franz-Jorg Semler. *International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence Third Edition*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2007.
53. Zagurskis, Simonas. „Verslo perleidimas akcijų arba įmonės pardavimo būdu“. *Notariatas* 23 (2017): 37-51.
- Interneto šaltiniai (lietuvių kalba):*
54. „Įmonės balansas ir jo analizė“. Investologija. 2017 spalio 8 d. <http://investologija.lt/investavimas/i-akcijas/imones-balansas-analize/>
55. „Verslo pasitraukimas iš Lietuvos: penki klausimai“. *Veidas*, spalio 31, 2016. <http://www.veidas.lt/verslo-pasitraukimas-is-lietuvos-penki-klausimai>
56. Finansų analitikų asociacija. „M&A Sandoriai, 2017 m. I pusmečio, 2016 m., 2015 m., 2014 m. Lietuvos įsigijimų sandorių sudarymo duomenys“. Žiūrėta 2017 lapkričio 13 d., <http://www.finansai.lt/m-a-sandoriai.html>
57. Lietuvos Auditorių rūmai. „Finansinių ataskaitų auditas“. 2012 m. Žiūrėta 2017 lapkričio 25 d. <https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&>

[cd=4 & cad=rja&uact=8&v ed=0ah UK Ew juz - Hgy9rXAhUhCZoKHau2AAEQFgg3MAM&url=http%3A%2F%2Fwww%2Fnew%2Frequest.php%3F6321&usg=AOvVaw34trXyMaq1BCn0 -paU 36nc](http://www.osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/)

58. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. „Verslo statistika, Veikiantys ūkio subjektai, Įmonių grupių skaičius“. 2017 liepos 5 d. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/>
59. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. „Verslo statistika, Veikiantys ūkio subjektai, Veikiančių ūkio subjektų rodikliai, Veikiančių ūkio subjektų skaičius metų pradžioje, Veikiantys ūkio subjektai metų pradžioje“. 2017 vasario 3 d. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/>
60. Pilipaitė, Rėda. „Įmonės pirkimas, pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas“. Teisės centras. 2017 spalio 7 d. <http://hortus.lt/paslaugos/verslo-pardavimas-ir-pirkimas/naudinga-informacija/imones-pirkimas-pardavimas-kaip-verslo-isigijimo-budas/>
61. Stračkaitis, Marius. „Sąmyšis dėl įmonės akcijų pardavimo: dvi naujovės, abi su trūkumais“. *Verslo žinios*. 2015 sausio 22 d. <http://www.vz.lt/archive/article/2015/1/22/samysis-del-imones-akciju-pardavimo-dvi-naujoves-abi-su-trukumais>

Interneto šaltiniai (anglų kalba):

62. „Asset Sale Vs Share Sale: Does Selling Assets Get A Better Price Than Selling Shares“. UK Business Brokers. Žiūrėta 2017 spalio 18 d. <http://ukbusinessbrokers.com/asset-sale-vs-share-sale-whats-better-deal/>
63. „Essentialia Negotii Law and Legal Definition“. USLegal. Žiūrėta 2017 lapkričio 4 d. <https://definitions.uslegal.com/e/essentialia-negotii/>
64. „Final Report of the Expert Group on the transfer of Small and Medium-sized Enterprises“. European Commission, Enterprise Directorate-General. Žiūrėta 2017 rugsėjo 16 d. http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-h/gdb/02/final_report_en.pdf
65. „Germany – M&A Statistics“. Institute for Mergers, Acquisitions and Alliances. Žiūrėta 2017 spalio 28 d. <https://imaa-institute.org/mergers-acquisitions-germany/>
66. „Global M&A Handbook“. Baker & McKenzie, 2015. http://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/publications/2015/12/globalma_handbook_20150514.pdf
67. „Guide to doing business and investing in Estonia“. PricewaterhouseCoopers AS (2017). Žiūrėta 2017 spalio 27 d.

<http://www.pwc.com/ee/et/publications/DoingBusinessinEstonia/Doing%20Business%202017.pdf>

68. „Legal Guide to Mergers & Acquisitions in Germany“. Germany Trade and Invest, 2016. <https://www.gtai.de/GTAI/Content/EN/Invest/SharedDocs/Downloads/GTAI/Brochures/Germany/mergers-and-acquisitions-germany.pdf?v=4>
69. „M&A Statistics by Countries“. Institute for Mergers, Acquisitions and Alliances. Žiūrēta 2017 spalio 28 d. <https://imaa-institute.org/m-and-a-statistics-countries/>
70. „Real Property Law and Procedure in the European Union: General Report, Final Version“. European University Institute (EUI) Florence/European Private Law Forum Deutsches Notarinstitut (DnotI) Würzburg, 2005. <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/ResearchTeaching/ResearchThemes/EuropeanPrivateLaw/RealPropertyProject/GeneralReport.pdf>
71. Jorg Neubauer, Mathias Schonhaus and Hogan Lovells. „Private mergers and acquisitions in Germany: overview“. Thomson Reuters Practical Law. Žiūrēta 2017 lapkričio 1 d. [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-628-0847?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)
72. Levy, Laurence, Jeremy Kutner and Michel Scargill. „Private mergers and acquisitions in the UK (England and Wales): overview“. Thomson Reuters Practical Law. Žiūrēta 2017 spalio 15 d. [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-552-5708?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-552-5708?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)
73. Nelle, Andreas. „Germany Negotiated M&A Guide“. International Bar Association. Žiūrēta 2017 spalio 22 d. <https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=B15E017F-5BC8-4B0E-80EF-10444825457F>
74. Summerfield, Spencer and Beliz McKenzie. „Shareholders` rights in private and public companies in the UK (England and Wales): overview“. Thomson Reuters Practical Law. Žiūrēta 2017 spalio 14 d. [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-613-3685?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-613-3685?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)
75. Tark, Tanel and Hannes Kuun. „Estonia Negotiated M&A Guide“. Corporate and M&A Law Committee. Žiūrēta 2017 lapkričio 2 d. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mxOpAnI6DqEJ:https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx%3FDocumentUid%3DF89EC813-9AB0-4100-AE2C-81BCF650A538+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=lt>

ANOTACIJA

Tyrimas atliktas siekiant nustatyti skirtingų verslo perleidimo sutarčių ypatumus. Tyrime išskiriama akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių specifika ir taikomi įstatyminiai reikalavimai perleidžiant verslą kaip objektą. Analizuotos verslo perleidimui taikomos įstatymų normos ir teismų praktikos suformuotos taisyklės. Taip pat lyginamosios analizės būdu lyginamos skirtingos verslo perleidimo sutartys. Išskiriami ir pateikiami skirtingų sutarčių elementai: reglamentavimo skirtumai, verslo kaip sutarties objekto ypatumai, esminės sutarties sąlygos, sutarčių apimtis, sutarties formos reikalavimų specifika, sutarties šalių bei perleidžiamo verslo kreditorių teisių užtikrinimo galimybės. Tyrime pateikiami pagrindiniai užsienio valstybių (Vokietijos ir Estijos) verslo perleidimo reglamentavimo ypatumai. Lyginamuoju aspektu atskleisti pagrindiniai Lietuvos ir užsienio valstybių verslo perleidimo būdų reglamentavimo ir teismų praktikos vertinimo skirtumai bei panašumai ir pateikiamos pagrįstos išvados.

Raktiniai žodžiai: verslo perleidimas, sutartis, pirkimas-pardavimas, įmonė, akcijos,

ANNOTATION

The research was conducted to specify the peculiarities of business transfer agreements in Lithuania. The object of the thesis was two different business transfer agreements: sale-purchase agreement of company and sale-purchase agreement of shares. In this study the business was analyzed as the individual object of sale-purchase agreement, which could be transferred by two different agreements. The study leads to the conclusion that the regulation of the sale-purchase agreements of the company is highly imperative. On the other hand, the sale-purchase agreement of shares as the business transfer agreement is opposite and very dispositive. Also the reasearch consists of several key aspects of different business transfer agreements: differences of the regulations, specifics of the object (business), essential terms of the agreements, the requirements for the form of business transfer agreements, the possibilities to ensure the protection of the rights of parties and creditors' of the transferred business entity. The thesis involves the general overview of the legislative regulations in foreign countries (Germany and Estonia). The comparative analyses of legislative regulations and case law of the different countries, allowed to present the conclusions based on differences and similiarities of business transfer agreements in different European countries.

Key words: business transfer, contract, sale-purchase, company, company shares.

SANTRAUKA

Verslo perleidimo sutarčių analizė: akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartys

Tyrimė atlikta analizė paremta dvejais skirtingais verslo perleidimo būdais: akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartimis. Darbe atskleisti verslo perleidimo ypatumai numatyti įstatymuose bei išskiriami teismų praktikoje. Ypatumų pagrindu išskirtas verslas kaip specialus pirkimo-pardavimo sutarčių objektas. Atskleistas verslo perleidimo konstatavimas akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi. Tyrimas paremtas lyginimosios analizės būdu nagrinėjant skirtingas verslo perleidimo sutartis, išskiriant joms taikomus reikalavimus, jų panašumus bei privalumus ir trūkumus. Didelis dėmesys skiriamas įstatymų bei teismų praktikos analizei. Įstatymų bei teismų praktikos analizės pagrindu išskiriamos verslo perleidimo problemos ir pateikiami galimi sprendimo būdai.

Pirmoji tyrimo dalis skirta akcijų pirkimo-pardavimo sutarčiai kaip vienam iš verslo perleidimo būdų. Išskirtos ir analizuotos esminės sutarčių sąlygos (dalykas, kaina). Taip pat analizuota akcininko pirmumo teisė įsigyti parduodamas UAB akcijas ir šios sąlygos suderinamumas su verslo perleidimo tikslu. Analizuojami sutarties formos reikalavimai ir jų pagrįstumas. Pirmoji tyrimo dalis užbaigiama sutarties šalių teisių ir pareigų išskyrimu ir analizavimu bei perleidžiamo verslo kreditorių apsaugos būdais.

Antroje tyrimo dalyje analizuotas įmonės pirkimo-pardavimo institutas. Analogiškai akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių analizei, išskiriamos įmonės pirkimo-pardavimo sutarties esminės sąlygos, šių sąlygų nustatymo sąsajos su tinkamu verslo perleidimo įgyvendinimu. Didelis dėmesys skirtas įstatyminiams sutarties formos reikalavimams. Antroji dalis užbaigiama sutarties šalių ir kreditorių teisių apsaugos aspektais ir jų įgyvendinimo galimybėmis.

Trečioji tyrimo dalis paremta pirmose dalyse išskirtų verslo perleidimo ypatumų lyginamąja analize. Sistemiskai lyginami skirtingi verslo perleidimo būdai. Analizuojami skirtingiems būdams taikomi įstatymų reikalavimai, jų vertinimas teismų praktikoje. Akcentuojamos verslo perleidimo konstatavimo problemos teismų praktikoje. Pateikiami ir vertinami skirtingi teismų sprendimai perleidžiant 100 proc. bendrovės akcijų ir pripažįstant sandorius įmonės perleidimu. Išskiriami akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių pripažinimo įmonės kaip objekto įsigijimu padariniai. Nagrinėjamos įvairios verslo perleidimo problemos Lietuvos teisinėje sistemoje, pateikiami jų vertinimai ir galimi sprendimo būdai. Tyrimo paskutinis poskyris skirtas užsienio valstybių (Vokietijos ir Estijos) pagrindiniams verslo perleidimo reglamentavimo ypatumams. Tyrimo pabaigoje Lietuvos bei užsienio valstybių reglamentavimo ir praktikos analizės pagrindu pateikiamos pagrįstos išvados bei pasiūlymai.

SUMMARY

The Analysis of Business Transfer Agreements: Sale-Purchase Agreements of Company and Company Shares

The thesis is mainly based on two different types of business transfer agreements: sale-purchase agreements of company and company shares. The specific legal regulations and case law explanations on both business transfer agreements were distinguished and discussed. Based on the specifics of the transfer agreements, the business was revealed as the individual object. The study focuses on the comparative analysis of two different business transfer agreements and on the basis of comparison the legal regulations, similarities and also advantages and disadvantages of the business transfer agreements were discussed. The study consists of the evaluation of the latest requirements for the business transfer agreements and, a list of possible problems and solutions is presented.

The first part of the work is generally dedicated to sale-purchase agreement of company shares as the type of business transfer. The essential terms of the contract were discussed. Also, the pre-emption right to acquire the shares of company applicable to shareholders was evaluated on the basis of compatibility with the purpose of business transfer. This part of the work includes the latest requirements for the form of the contract. At the end of the first part, the rights and duties of the parties are discussed and, also, the types of protection of creditors' rights are analyzed.

The second part of the thesis is related to the sale-purchase agreement of the company. This type of business transfer was analyzed in the analogical order to sale-purchase agreement of company shares. The essential terms of the contract, legal regulations of the contract form and few other aspects related to business transfer were extracted and analyzed. The last subsection is dedicated to the evaluation of the balance of the rights and duties of the contract parties and the procedures applicable to the protection of the creditors' rights.

The third part of the study is generally based on the analysis of the peculiarities of business transfer by different agreements. Comparative analysis of all aspects extracted in the first and second part of the work let the author reveal the advantages and disadvantages of different agreements. Also, one of the main problems analyzed was related to the determination of business transfer concluding a share sale-purchase agreement of 100 percent company shares.

The main problems of Lithuanian legal regulations were revealed and examined. The last subsection is associated with the general provisions of the business transfer in foreign countries (Germany, Estonia). At the end of the study, the conclusions and propositions are provided which reflect the information collected, comparisons made and objectives as well as the results of the study.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Elementas	Lietuva		Vokietija		Estija		Galimų pakeitimų Lietuvoje kryptys	
	Verslo perdavimas		Verslo perdavimas		Verslo perdavimas		Verslo perdavimas	
	Akcijų pirkimas-pardavimas (UAB)	Įmonės pirkimas-pardavimas	Akcijų pirkimas-pardavimas (GmbH)	Įmonės pirkimas-pardavimas	Akcijų pirkimas-pardavimas (OÜ)	Įmonės pirkimas-pardavimas	Akcijų pirkimas-pardavimas	Įmonės pirkimas-pardavimas
Reglamentavimas	Dispozityvus, itin daug laisvės paliekama šalių deryboms, tačiau imperatyvus sutarties formos reikalavimas, esant įstatymo sąlygoms.	Imperatyvus, mažai laisvės šalims, LR CK imperatyviai reglamentuoja daugumą sutarties aspektų.	Dispozityvus reglamentavimas, itin daug laisvės paliekama šalių deryboms, tačiau imperatyvus sutarties formos reikalavimas.	Imperatyvus reglamentavimas, nustatantis tam tikras pareigas šalims, tačiau paliekantis išlygas sutarties formos reikalavimams.	Dispozityvus reglamentavimas, itin daug laisvės paliekama šalių deryboms, tačiau imperatyvus sutarties formos reikalavimas.	Imperatyvus reglamentavimas, nustatantis tam tikras pareigas šalims, tačiau paliekantis išlygas sutarties formos reikalavimams.	Būtina patvirtinti vieną kryptį: imperatyvią arba dispozityvią. Manytina, kad šiuo aspektu būtų galima pasirinkti kitų nagrinėtų valstybių pavyzdžius.	Įtvirtinti dispozityvesnę reglamentavimą, paliekant daugiau teisių šalims.
Perleidžiamumas	Įstatymai įtvirtina akcijų kaip vertybinių popierių perleidžiamumą. Gali būti taikomi įstatyminiai ir įstatuose numatyti perleidimo ribojimai.	Perleidžiamas įmonės turtinis kompleksas kaip veiklą vykdančio verslo subjekto savarankiška jo dalis.	Akcijos gali būti perleidžiamos ir paveldimos. Gali būti taikomi įstatuose numatyti perleidimo ribojimai.	Perleidžiama įmonė kaip turtinis kompleksas: galimas dalinis ir visiškas perleidimas.	Įtvirtinta, kad akcijas galima nevaržomai perleisti tik kitam akcininkui. Gali būti taikomi įstatyminiai ir įstatuose įtvirtinti perleidimo ribojimai.	Įtvirtinta verslo sąvoka ir verslo perleidimo galimumas. Perleidžiama kaip turtinis kompleksas.	Įtvirtinti laisvą akcijų perleidimą, siejant tam tikrą akcijų kiekį su verslo perleidimo sąvoka. Perleidžiamumo ribojimai galėtų būti numatyti tik įstatuose.	Būtina įtvirtinti verslo sąvoką įstatyme, siejant turtinį kompleksą su veikiančio verslo visuma.
Akcininkų pirmumo teisės	Bendras įstatyminis akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamas UAB akcijas institutas. Gali būti apribojama bendrovės įstatuose arba nustatomos kitos teisės ar perleidimo ribojimai	-	Pirmumo teisės įsigyti bendrovės (GmbH) akcijas įstatymiškai nėra taikomos. Visi akcijų pardavimo ribojimai ir akcininkų pirmumo teisių įgyvendinimas paliekamas bendrovės valdymo organų vidiniams sprendimams.	-	Bendras įstatyminis akcininkų pirmumo teisės įsigyti bendrovės (OÜ) akcijas institutas. Gali būti apribojama bendrovės įstatuose arba nustatomos kitos teisės ar perleidimo apribojimai.	-	Siūlytina panaikinti bendrąjį įstatyminį akcininkų pirmumo teisės institutą. Šio instituto taikymas tik formalus, nes galima jį apsiriboti bendrovės įstatuose. Atsižvelgiant, kad šis institutas itin dispozityvus, pirmumo teisė turėtų taip pat būti palikta bendrovės vidiniams sprendimams.	-

Sutarties forma		Imperatyvi rašytinė sutarties forma. Imperatyvi notarinės sutarties forma, perleidžiant >=25 proc. akcijų arba akcijų kainai esant >14.500 Eur.	Imperatyvi notarinė sutarties forma. Notarinės sutarties formos reikalavimas apima ir privalomus sutarties priedus.	Imperatyvi notarinė sutarties forma visoms akcijų pirkimo-pardavimo sutartims (GmbH).	Sandorio forma priklauso nuo bendrovės perleidžiamo turto rūšies. Kiekviena turto rūšis perleidžiama pagal jai taikomus įstatyminius reikalavimus.	Imperatyvi notarinė sutarties forma visoms akcijų pirkimo-pardavimo sutartims (OÜ).	Sandorio forma priklauso nuo bendrovės perleidžiamo turto rūšies. Kiekviena turto rūšis perleidžiama pagal jai taikomus įstatyminius reikalavimus.	Siūlytina remtis kitų šalių pavyzdžiu ir įtvirtinti notarinę sandorio formą akcijų pirkimui-pardavimui, nes dabartinis reguliavimas yra perteklinis atsižvelgiant į dispozityvią sandorio reguliavimo visumą ir faktinį reguliavimo veikimą.	Siūlytina remtis kitų valstybių pavyzdžiais ir reglamentavime palikti daugiau laisvės sutarties šalims, ypač perleidžiant skirtingos rūšies įmonės turta.
Sutarties esminės sąlygos	Dalykas	Akcijos. Privaloma nustatyti akcijų kiekį ir rūšį.	Įmonės turto kompleksas ar savarankiška jos dalis, nepriklausomai nuo JA formos. Privaloma tiksliai įvardyti įgyjamą turta.	Akcijos. Privaloma sutarties sąlyga.	Įmonės turto kompleksas ar savarankiška jos dalis, nepriklausomai nuo JA formos. Sutartimi privalu užtikrinti perleidžiamo turto identifikavimą.	Akcijos. Privaloma sutarties sąlyga.	Verslas, kurio perleidimas įgyvendinamas turtinio komplekso perleidimu, nepriklausomai nuo JA formos.	Įtvirtinti atskirą kontrolinio akcijų paketo sąvoką ir tam tikrą akcijų kiekį priskirti verslo perleidimui, siekiant tinkamo sandorio identifikavimo.	Įtvirtinti dalyką kaip verslą, kuris perleidžiamas kaip turto visuma. Verslo sąvoka apimtų visas JA veiklos formas.
	Kaina	Įstatymai įsakmiai nereglamentuoja kainos kaip esminės sąlygos. Kainos esmingumas išplaukia iš verslo perleidimo tikslų ir faktinio įgyvendinimo.	Imperatyvus kainos reikalavimas, atsižvelgiant į nekilnojamojo turto pardavimo normų subsidiarų taikymą.	Įstatymai įsakmiai nereglamentuoja kainos kaip esminės sąlygos. Priskiriama essentialia negotii - būtinajam sutarties turiniui.	Įstatymai įsakmiai nereglamentuoja kainos kaip esminės sąlygos. Kainos esmingumas išplaukia iš verslo perleidimo tikslų ir faktinio įgyvendinimo.	Įstatymai įsakmiai nereglamentuoja kainos kaip esminės sąlygos. Faktinis sandorio sudarymas ir tinkamas vykdymas reikalauja kainos nustatymo.	Privalu nustatyti verslo pardavimo kainą. Gali būti reikalaujama nustatyti atkirų turto vienetų kainą, siekiant tinkamai pritaikyti valstybinius ar notarinius mokesčius.	Atsižvelgiant į verslo santykių specifiką ir kainos svarbą verslo santykiuose, įtvirtinti įstatymiškai numatyti kainą kaip esminę verslo perleidimo sutarčių (akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo) sąlygą. Taip pat, kadangi formaliai perleidžiamos akcijos arba turto visuma, o verslo perleidimas laikomas išvestiniu tikslu - būtina įtvirtinti kainą kaip esminę sąlygą, nes remiantis kitais nustatymo būdais, ją nustatyti gali būti praktiškai neįmanoma.	
	Kitos	Nėra įtvirtintų	Sutarties priedai (LR CK 6.404 str 2 d.).	Nėra įtvirtintų	Perleidžiamo turto sąrašas su galimybe identifikuoti turta.	Nėra įtvirtintų	Perleidžiamo turto sąrašas su galimybe identifikuoti turta.	Sistemiškai su sutarties šalių apsauga, perleidžiant verslą įtvirtinti būtina verslo subjekto balanso pateikimą.	Būtina sumažinti reikalaujamų priedų visumą. Tinkamu reglamentavimo pavyzdžių galėtų būti kitų valstybių pavyzdžiai: turto sąrašas su galimybe identifikuoti turta.

Sutarties apimtis	Pirkėjas įgyja visas su verslo subjektu susijusias teises ir pareigas. Rizikuojama investicijomis.	Pirkėjas įgyja TIK su perkamą turtu susijusias teises ir pareigas. Rizikuojama investicijomis ir įgytu turtu	Pirkėjas įgyja visas su verslo subjektu susijusias teises ir pareigas. Rizikuojama investicijomis.	Pirkėjas įgyja TIK su įgyjamu turtu susijusias teises ir pareigas. Rizikuojama investicijomis ir įgytu turtu	Pirkėjas įgyja visas su verslo subjektu susijusias teises ir pareigas. Rizikuojama investicijomis.	Pirkėjas įgyja TIK su įgyjamu turtu susijusias teises ir pareigas. Rizikuojama investicijomis ir įgytu turtu	-	-
Kreditorių teisių apsauga	Kreditorių teisės nėra apsaugomos. Apsauga priklauso nuo sutarties šalių valios.	Kreditorių teisės apsaugomos imperatyvių įstatymų normų visuma: informavimas, reikalavimų tenkinimas, užtikrinimas, pažeidimo atveju solidari pirkėjo ir pardavėjo atsakomybė (1 m. senaties terminas) ir kt.	Kreditorių teisės nėra apsaugomos. Apsauga priklauso nuo sutarties šalių valios.	Įstatymais įtvirtinta solidari sutarties šalių atsakomybė prieš kreditorius, kurių teisės pažeidžiamos (5 m.). Tinkamam perleidimui įgyvendinti privalu informuoti kreditorius, o tam tikrais atvejais net gauti kreditorių sutikimą.	Kreditorių teisės nėra apsaugomos. Apsauga priklauso nuo sutarties šalių valios.	Įstatymais įtvirtinta solidari sutarties šalių atsakomybė prieš kreditorius, kurių teisės pažeidžiamos (5 m.). Tinkamam perleidimui įgyvendinti privalu informuoti tiek kreditorius, tiek skolininkus.	Sudarant verslo perleidimo sutartį, įtvirtinti privalomą formalų kreditorių informavimą apie verslo valdytojų pasikeitimą (kontrolinio akcijų paketo valdytojo pasikeitimo atveju).	Remiantis kitų šalių pavyzdžiais, sumažinti imperatyvių reikalavimų apimtį. Panaikinti privalomą reikalavimų tenkinimą ar tinkamą užtikrinimą. Šį aspektą palikti įmonės pirkėjo ir kreditorių deryboms. Esant kreditorių teisių pažeidimo atvejams, įtvirtinti ilgesnį solidarios verslo pirkėjo ir pardavėjo atsakomybės terminą (5 m.).
Sutarties šalių teisių apsauga	Taikomos bendrosios šalių pareigos. Visa sutarties šalių interesų apsauga priklauso nuo šalių (<i>due diligence ir kt.</i>).	Taikomos bendrosios šalių pareigos. Sutarties priedų reikalavimas, daiktų trūkumų institutas ir šalių suderėti aspektai.	Taikomos bendrosios šalių pareigos. Perleidžiant 75 proc. ir daugiau akcijų - galimas daiktų trūkumų instituto taikymas įmonei kaip objektui. Visa sutarties šalių interesų apsauga priklauso nuo šalių (<i>due diligence ir kt.</i>).	Taikomos bendrosios šalių pareigos. Galimas daiktų trūkumų instituto taikymas. Kiti apsaugos aspektai paliekami šalių deryboms.	Taikomos bendrosios šalių pareigos. Visa sutarties šalių interesų apsauga priklauso nuo šalių (<i>due diligence ir kt.</i>).	Taikomos bendrosios šalių pareigos. Kiti apsaugos aspektai paliekami šalių deryboms.	Įtvirtinus verslą kaip objektą ir užtikrinus balanso pateikimą, įtvirtinti įmonių trūkumo institutą verslą perleidžiant akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi. Užtikrinti daiktų trūkumų instituto taikymą perleidžiant tam tikrą procentinį akcijų kiekį.	Sumažinti pirkėjo įstatymine apsauga, sistemškai vertinant su sutarties formos ir priedų reikalavimais, siekti sutarties šalių teisių ir pareigų balanso.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės fakulteto Teisės studijų programos civilinės teisės specializacijos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) _____ Vaidotas Bručkus _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Verslo perleidimo sutarčių analizė: akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartys“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų

metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)